

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Volumen ...**

Ivstitia Et, Ivs. Sex Libris totidem Tractatus appono, nempe de rerum
Dominio, de Restitutione, de Contractibus Gratuitis, de Contractibus
Onerosis, de Contractibus Fortunæ, de Contractibus Adminicularis, de
Quasi-Contractibus, & nonnullis Innominatis

Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1663

Liber XXXIX. Contractus Onerosi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80681](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80681)

LIBER XXXIX.

CONTRACTVS ONEROSI.

POST Lucrativos sequuntur onerosi Contractus, & in primis agendum de iis, in quibus Dominium transfertur integrum, directum scilicet, & utile. Ex quibus duo sunt nominati Emptio, & Venditio, quae se habent loco unius, & Census, qui species, est quadam venditionis. Tertius est innominatus, & dicitur Cambium. Deinde adijciam Contractus Onerosos, in quibus transfertur rei ususfructus in alterum, pro aliqua pensione, vel obsequio. Hi sunt Locatio, & Conductio, Emphyteusis Feudum, & Libellus.

SECTIO PRIMA.

De Contractibus Onerosis Receptiores sine lite Sententiae?

CAPVT I.

De Emptione.

¹
Quid emptio.

EMPTIO est contractus, qui consensu perficitur pretij pro merce. Ad emptionem substantiam tria requiro, Mercedem, pretium, mutuum consensum. Dicitur merx qualibet res vendibilis mobilis, vel immobilis, ut sunt actiones iura, quae pecunia assolentur aestimari. Pretium est summus seu pecunia, quae inuenta est ut mensura rerum venalium, & merx esse non potest, aut instar mercis vendi nisi ratione materiae, vel alterius extrinsecae circumstantiae, ut quia vetus, pulchra, commoda ad transferendum. Lessi. lib. 2. c. 21. dub. 1. nu. 1. Valent. 2. 2. d. 5. qu. 20. pun. 1. Fill. rr. 35. n. 4.

²
Emptio & venditio vnum contractum recipiunt, qui requirit re-
missionem, seu mutuum consensum. Et ex hoc
capite hic contractus distinguitur tum a do-
natione, ac promissione liberali, tum ab alijs

contractibus, in quibus fit commutatio inter recipiunt
alia, quam inter mercedem, & pretium, ut est per. consti-
mutatio, mutuum, & omnes innominati, item
locatio, & conductio. Cum autem contractus
emtionis sit in bonum utriusque contrahen-
tis, requirit in utroque aequalitatem dati, & ac-
cepti, & potest fieri inter absentes per procura-
torem, nuncium, Epistolam, solo enim consen-
su perficitur. Fillius. rr. 35. n. 6. & 7. Reginald. l. 25. n. 248. Bonac. de contr. d. 3. q. 2. pun. 1. num. 3. & 4.

³
Consensus conditionalis contractum emptio-
nis ac venditionis suspendit usque ad conditio. Consensus
nis euentum, quia posita, perficitur, sed eo mo-
do ut effectus, qui est obligatio absoluta iuris fi-
ctione ad tempus initii contractus retrahatur: tractum
perinde ac si ab initio consensus absolutus fuis-
set. l. Qui balneum, l. Prior ff. qui potiores in pi-
gnore. Certè contractus requirens ratihabitio-
nem alterius, non censetur perfectus, nisi acce-
serit ratihabitio. Quia ex dispositione iuris con-
tinet tacitam conditionem, quae illi vim dare
debet, & fictione iuris eius perfectio, & obliga-
tio eam sequens retrahatur, perinde ac si
haec omnia ab initio fuissent. Azot. p. 3. l. 8. c. 26.
Vasq. de rest. c. 6. §. 2. dub. 4. n. 31.

⁴
Omnia, quae pecunia aestimantur, vendi pos-
sunt, nisi adsit aliqua specialis prohibitio, & Omnia, quae
circumstantia, pecunia.

*circumstantia, quæ venditionem inuálidam red-
dat, an illicite sit. Quia sub venditione cadit,
quidquid tradi pro pretio potest, omnes scilicet
merces, hereditas tota, actiones, quas quisque
aduersus alium habet res in spe, atque quæ
exsistit, vt partus ancillæ pecorum, arborum
fructus, Bonæ de controu. d. 3. questione secund.
p. 11. 2. Gómez to. 2. c. 2. in m. 4. Mol. tr. 2. d. 3. § 40.
Farr. 2. §. 30.*

Vendi non possunt per se spiritualia, nempe calices consecrati, stola, &c. Quia pecunia non est manut aut hauri rerum venditio licet ecclēa esse, & simoniacae. Per accidens tamen ratione matene diuendi possunt: dummodo ratione sacri pretium non augatur. Sic predium, cultum, quibus adiunctum est usus speciale Ecclesiasticum, vt patronatus vendi possunt, modo predictum ratione iuris patronatus non crescat. *L. sancimus, Cod. de Sacros. Ecclē.* Mol. r. 2. d. 340. n. 25. Sylu. v. *Beneficentia*. q. 7. Reb. p. 2. l. 919. l. 8. sect. 4. n. 33.

6
probi-
um est,
publica-
rum à pri-
uata perso-
na reman-
uari.

Prohibitum est communi iure, à priuata per-
 sona res publicas, idest forum publicum, seu
 viam publicam &c. diuidendi, ac in venditio referen-
 di in tempus, quo hec bona priuata erunt
 huiusce personæ. *Id est Celsus, ff. de contrahen-*
ptio. item iure vendi non possunt ea, que so-
lam ad malum vsum deferunt, vt venena, qua-
nullo modo possunt per adiectionem, vel mix-
tionem visibus humanis prodesse. Quæ verò ad-
mixta vni nocendi deponunt, & vni humo in-
feruntur, vt antidoti ex veneno confecti,
vendi poterunt. l. quod sapes. §. veneni, ff. de con-
trah. emt.

7 Defuncti res emi ab executore testamenti emi
res defun. non possunt, quando executor debet illis v*ide* de
*h*er*ed.* & p*ro*ut in testamenti executione m. l. Non licet f*ide*
*h*er*ed.* fili, aut *contrahat emp.* Nec res pupilli, vel minoris valet
mutui nos emi a tutore, vel curatore ob p*re*sumpcionem
possunt emi fraudis, nisi forte emat palam, id est; tunc hasta
de testam. bona fide, & iusto p*re*cio nec adit alius, qui
*h*er*ed.* executor emere velit, i*tem* i*tem* se, & de *contr. emp.*

8
 Publica offi-
 cina vendi-
 bula per se
 sunt.

Publica officia per se loquendo vendi possunt.
 Quia sunt Regum, ac rerum publicarum, &
 sunt: pretio estimabilia, tum ratione emittentis,
 tum occasione lucti ratione, unde non tenetur
 Princeps aut Respublica gratis concedere.
 ex motibus aut proprijs vii §. qui incipit, *Esse
 Romani*, & Sixti V. qui incipit, *cum pro suprema*
 prohibet procatario assensio, ob eio aliqua-
 rum dignitatem, & officiorum habentium, iurisdic-
 tionem, mediante pecunia, vel solutione, vel
 promissione aliarum rerum, sub pœna consi-
 cationis omnium bonorum, & amissionis quo-
 rumcumque officiorum tam Ecclesiasticorum,
 quam secularium obtinentur. Felsice. *tr. 3. §. 5. n.*
 2. 1. Malder. *2. 2. tr. 9. c. 1. dub. 5.* Diana *p. 3. tr. 5.*
ref. 10. 8. Azor. p. 3. l. 8. c. 7. q. 3. Reginald. 2. 5. num.
 257. Nau. *sum. 2. c. 5. n. 7.*

9

Rei alienae venditio in iudicio est, quoad dominum transferatur. Quia venditor non potest plus iuris in emptorem transferre, quam ipse habet: unde dominus rei venditae potest rem suam, ubi cumque sit, vindicare, nisi legitimum tempore praescripta fuerit ab emptore bonae fidei. Valent. 10.3. d. 5. q. 20. *p. in d. l. c. l. 2. c. 20. n. 162. Mol. tr. 2. d. 327. n. 9.*

Hominis liberi venditio iure Cæsareo est in-
Escob. & Mend. Tacet. Moral. To. n. V.

rita, etiam si in tempus, quo seruus erit, *Homini*
referatur. *I. si in empione, de contrab. emprio. libro v. c. di.*
In tribus autem casibus potest esse valida. Primo si
non, si vendatur filius à patre ob nimiam ege- *communi*
statem. Secundo, si pro solvendis debitis fiat si- *sed irrita*.
cut conuenit fuerat in veteri Testamento *sed in ali-*
Leu. 25. Tertio, pro vita propria tuenda, vel quibus casibus
potest pro alio tradendo, vt egi^t D. Paulinus *bus potest*
Nota Episcopus, Garzias *de conr. c. 40. n. 18.* *esse valida*

Pretium rem venalium dupliciter potest imponi: primo per Principem, vel magistratum, *Duplex rerum venalium* perperis circumstantiis, ex quibus rerū pendet estimatio, statuitur, quanti vendendi debeant, *pretium legitimum*, & hoc pretiū dicitur *Legitimum*, siue quales legiti- *num, &* ge definitum, & consistit in indissolubili, ita vt si *naturale.* quis notabiliter excedat in pretio à lege præscripto, mortaliter peccet, & ad restitutionem teneatur. Secundum, pretiū imponi solet communi hominum affirmatione, unde dicitur *Vulgare*, seu *Naturale*, tanquā à naturali prudentia constitutum, & hoc non consistit in indissolubili. Unde triplex communiter statuitur *Infirmum, Medium, & Summum*, quod, & supremum, aut rigorosum vocatur. *ro. l. 8. c. 47. Nau. sume. 23. n. 78. & 79. Leil. l. 2. c. 21. d. b. 2.*

Venditor potest rem eodem tempore carius
vendere, quam alteri vendere, vel carius credito, quā
pecunia numerata absq; iniustitia, vel yltu
vicio, modo iusti pretij naturalis laudore serue
re. Inlicita venditio huius pretij ex tribus desumi
re potest. Primo ex hominū estimatione, ita vt res
pauca valeat vendi, quam si consumuer in foro pu
blici, scilicet monopolij fraude, aestimatur. Secū
do, ex varijs circūstantijs, vt ex pecunia, vel co
pitum, ex paritate vel abundantia em
ptorum, & venditorum. Itē indigētia maior al
quarum rerum vno tēpore plūquam alio, auge
re pecunia.

quam retinuit in tempore pinguam aut, angustia pecuniarum
 quum. Sic, & abundantia aut penuria
 pecunie anget, vel minuit rerū valorem. Tertio,
 ex modo res vendendi, vilius enim venditur
 res, quæ simul in magna quantitate emuntur,
 quam quæ per partes emi consueverunt. Et quæ
 sub hasta voce præconis, vel per proxenetas vên-
 duntur, vilius possunt emi, quā apud mercatores.
 Et pluri venditur res in propria domo, aut offi-
 cina, quā cū sponte queruntur emptores. Et ex
 translatione mercis de loco, vbi est maior illius
 abundantia, ad locū, vbi est penuria, pretium il-
 lius crescit. Caet. 2. i. §. 7. d. 1. 1. *Sot. de iust. l. 6. q. 2. d. 3. l. Pretiarerum §. ad. l. 1. Falc. Med. de res. §. 3. l. Mol. et. d. d. 3. d. 8. Diana p. 4. r. d. ref. 12.*

Quando extant duo pretia, quarum vnum à *Servandum*
 Principe fuit taxatum, alterum à commu- *est pretium*
 ni hominum estimatione, *servandum est pretiū taxatum à*
 taxatum à Principe. Quia sicut decreta iusta *Principe,*
 Principum ferasanda sunt, ita leges ipsorum *relieto em-*
 ficientes pretia rerum sunt sequende. Valent. *munis esti-*
 2. 2. d. 5. q. 10. pun. 2. Nanarra de *ref. l. 3. c. 2. à tione pre-*
 mura. 1. tio.

oniferatis, morali- 14
 Principe taxatum es. Cum con-
 non est assernam stat, in-
 potest, vt fe indem- fustum esse
 pondere, aut men- pretium ta-
 autem, nūm pre- xatum
 mendum esse iustum Principe
 habentis authorita- potest non
 xandi pretia. Quan- obseruari.
 maior pars populi
 O 2 taxata

EL SCOBAR
Theob. Mor.
Tom. V. VI. VII.
E. IV
C

Reginald. l. 25. n. 295. Nauar. sum. c. 17. m. 248. Azor. p. 3. l. 8. c. 12. g. 1.

23 In carcat
vora con
tratum quo
venditor
rem pecu
niæ credit
ta, pretio
dat rigoro
sè postea
cum sciam
redimere,
numerata pe
cunia me
dia, vel in
sum.

24 Sec. casus
emtoris, ob
quod licitum
est, rem plus
vendere,
quam per
sua alio
quin vale
re, aut
venderetur.

Venditionis contractus, quo venditur res credita pecunia pretio rigorofo, & postea eadem statim, numerata pecunia, medio vel infimo pretio redimatur, per se loquendo labe vitæ, aliqui excusant in vtriusque venditione res venditur infimo pretio, quod licitum est ordinare tamen huiusmodi venditio labein vitæ, & iniustitiam præ se fert, quia primus venditor in se pactum cum emptore, ut res ab eo vendita pretio summo, sibi retineatur medio, vel infimo. Quia huiusmodi contractus cum tali pacto celebratus merito præsumi potest vitæ, eo quod in mutuum refluere videatur. Tolet. lib. 5. cap. 3. n. 3. Nauar. sum. c. 23. n. 9. l. filliuc. tr. 2. 5. n. 189. Reginald. l. 25. n. 296.

Sæc. causas numero, ob quas licitum est plus rem vendere, quam per se ipsa alioquin valeret, aut venderetur. Prima est multitudo emptorum, & copia pecuniæ. Quia sicut copia mercium causa est sufficiens, ut pretium immutetur, ita multitudo emptorum, & pecuniæ copia causa est ut augatur pretium. Secunda affectus ad rem, quæ venditur, ut si venditor ægre se pueret rei commodum, aut oblectatione. Quia est priuatio huiusmodi pretio estimabilis. Vnde gemma vel statua, quam quis casam habet, carius potest vendi, quam alioquin venderetur. Reginald. l. 25. numero 280. Sæc. verb. Venditio, numero secundo med. de rest. questione 21. Tertia, licet cessans venditoris, qui in emptoris gratiam rem vendit, quam constituerat vique ad tempus, quo plus valeret, asservare. Aliquid tamen detrahendum ratione custodie, & periculi, quod subsisteret venditor, rem ad illud vique tempus asservando. Filliuc. tractat. 35. numero 98. Bonac. de contr. d. 3. questione secunda. puncti. 4. numero 16. Quarta est damnum emergens, quod venditor patitur, pecunia credita. Quia sicut in mutuo licitum est, aliquid supra sortem accipere, ita multo magis in venditione. Vnde merces communiter credito licite pluri venditur, quam alioquin numerata pecunia vendideretur, quia in eo venditionis genere illud sit iustum pretium ex communi vtu ementium, ac vendentium. Azor. p. 3. l. 8. c. 8. Couar. 2. var. c. 3. n. 6. Sæc. verb. Venditio, n. 7. Filliuc. tr. 35. n. 113. Sylu. 2. 2. q. 77. art. 1. g. 4. Quinta, periculum amittendi totum, vel partem pretij, vel periculum recuperandi pretium cum molestijs, & expensis. Quia id periculum est pretio estimabile. Nauar. de rest. l. 3. c. 2. n. 98. Molin. 2. d. 35. l. 356. Reginald. l. 25. n. 307. Diana p. 1. tr. de contr. ref. 57. Sexta demum est, modus vendendi, aliquando enim res carius venditur vno modo, quam alio, v. g. si merx minutatio vendatur, carius venditur, quam si in magna venundaretur quantitate, vel si merx vltro offeratur, vilis venditur, vel si quid sub hasta vendatur, aliquando carius venditur vilis aliquando. Proinde in ijs, quæ sub hasta venduntur, sine præconis voce, pretium iustum est, quod non excedit supra dimidium, nec deficit infra dimidium illius iusti pretij, quod res illæ valeret, si alio modo venderentur. Scio, quosdam docere, iustum in subhastatione id esse, quod vltimo offeratur, sine fraude: frans autem aderit, si venditor vitium rei ven-

Esco. & Me ad. Theol. Moral. Tom. V.

ta sciens taceat, vel occultet, vel si aliquos supponat, qui pretium augeant, ut res pluri, quam valeat, vendatur, aut si alios subtrahat ab augendo, ut res minoris ematur ab amicis, vel conanguineis, vel si capto tempore, quo ad sunt pauci emptores, rem hasta subijciat. Emptor quoque fraudi vti potest, v. g. si impediatur, ne alius augeat, ut ipse vilis emat, aut si ob inuidiam augeat, ut alius carius rem acquirat: Gordon. Theolog. Mor. tom. 1. l. 4. q. 5. c. 8. Diana citat. resolut. 55. & 78. Filliuc. numer. 58. & 70. Reginald. numero 319.

Qui rem minoris, quam valer, emunt à venditore, qui necessitate compulsus ad vendendum compellitur, excusati possunt si ipse offerat emptori rem diuendendam. Quia necessitas hæc efficit mercedem vltroeam, quæ pro tertia parte, vel pro medietate affolet vilescere. Sæc. verb. sum. emi. Venditio, numero 4. Valq. de rest. c. 5. l. 1. dub. 10. n. 61.

Haud est licitum, rem carius vendere extraneis, & peregrinis, quam indigenis, si excedant iusti pretij limites. Quia nunquam licet iustum pretium excedere. Si tamen ad aliquem locum accedant multi exteri præfati diuites, & mercium audiunt, tunc cum multiplicat emptoribus subito rerum pretia accrescant, non erit illicitum, carius illis vendere, quam incolis. Quia merces illæ comparatione multorum emptorū, qui superuenire diuites, & ad emendum audiunt, plus valent, quam comparatione indigenarum, qui inibi commorantur, Lel. l. 2. c. 2. n. 30. Molin. 2. d. 346.

Non potes rem carius vendere eo quod sit valde vilis emptori. Quia hæc utilitas est emptoris accidentaliter venditori iustitiam non debet, ut iustum pretium lædat. Nauar. sum. cap. 21. numero 85. Reginald. l. 25. n. 275. Filliuc. tr. 35. n. 77.

Communis emptorum indigentia mercium causa est sufficiens ad pretium augendum, ut accidit quando adest emptorum multitudo. At indigentia particularis alicuius emptoris causa sufficiens non est, alioquin posses carius vendere pauperi, quam diuiti Reginald. l. 25. n. 273. Nauar. de rest. l. 3. c. 2. n. 20.

Expensæ extraordinariæ, labores, pericula, & infirmitas, quæ mercatores subeunt, non sunt causa sufficiens ad augendum pretium taxatum in suum mercium venditione. Quia mercatura sicut est exposita lucro, ita etiam damno. Si verò merces non habeant pretium statutum, tunc enim pretium primo sit imponendum, potest venditor habere rationem expensarum extraordinariorum in eo taxando, Lel. l. 2. c. 2. l. n. 29. Reginald. l. 25. n. 276. Nauar. de rest. l. 3. c. 2. n. 25. Val. 2. 2. d. 5. q. 10. p. 2.

Mercator, qui mendacijs affirmat, rem sibi tantum stare, vel tanto pretio alijs vendidisse, ut pertrahat emptorem ad rigorosum pretium, regulariter peccat venialiter mendacij piaculo solum. Quia hæc sunt communia stratagemata vendentium, quæ emptores communiter norunt. Casu autem, quod illa ignorarent, venditor graviter delinqueret, & ad restitutionem teneretur, posita materię gravitate ultra iustum pretium. Quia emptoribus per deceptionem causa gravis damni censetur, Molina tractat. 2. d. 347. numero 3. Bonac. de contr. d. 2. questio. 2. puncti. 4. numero 31. Rebel. l. 9. quest. 7. num. 8. quale peccatum.

25 Merces vltronea minoris, quam valent, possumt emi.

26 Quando illicitum, quando licitum sit, res carius vendere extraneis, quam indigenis.

27 Non licet rem carius vendere eo quod sit valde vilis emptori.

28 Communis emptorum indigentia causa sufficiens est, augendi pretij, non particularis alicuius.

29 Quando sufficiens sit augendi pretij causa extraordinaria expensarum pericula, ac labores venditoris quando non.

30 Mendacia, quibus mercatores utuntur, ad pretium augendum.

EL SCOBAR
Theol. Mor.
Tom. V. VI. VII.
EL IV

162 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

Marchant. in resolut. Pastor. cap. secund. quæ-
stione 13.

31 Quoties tacet venditor vitium mercis nota-
bile, quo cognito, emptor non emisit, contra-
tus est nullus, aditque restituendi obligatio
tur virum damna, & in externo foro datur actio, quæ red-
rei, quo co- hibitoria dicitur ad rehabendum pretium, &
gnito non rem acceptam reddendam. Nomine autem vitij
emissæ, vñ intelligitur quicumque defectus, qui potest
ditio est pretium imminuere, vel mutare e- eius vo-
nulla cum luntatem libro primo Codic. de aditibus action.
obligatione Molina tractat. secundo. disputatione 353. Re-
restituendi ginald. l. 25. numero 337. Verum vitium hoc
damna. potest contingere vel in substantia, vt cum
vino aqua miscetur, vel in quantitate, quan-
do debetur pondus, numerus, ac mensura non
asseruatur, vel in qualitate, vt si equus vel ser-
uus ægrotus pro sano vendatur.

32 Quid si vi- Si verò vitium, quod reticetur, non sit nota-
rium quod bile, nec reddit rem notabiliter minus vñlem
re reticetur, ad vñm, etiam si venditor præsumat, fore, vt
non sit no- emptor non emeret, aut non tanto pretio, si
rabie, nec vitium dignoscere, contractus non est inuali-
rem minus dus, nec in ultus. Quia emptor non tenetur ta-
vitium red- tionabiliter inuitus, cum vitium ei valde noxiū
dat ad vñm, non fileatur. Tamen tantum de pretio detra-
hendum est, quanto minus valet res cum eo
vitio. Monendusque de tali vitio emptor post
contractum, si alijs est venditurus. Nauar. sum-
capite 23. numero 89. Sa verb. Venditio, nu. 22.
Mol. tract. secundo. d. 353. n. 20. Reginald. l. 25.
numero 337.

33 Per se loquendo, non tenetur venditor ma-
nifestare emptori vitium patens. Quia non ma-
gis spectat ad venditorem hoc vitium mani-
festare, quam ad emptorem illud inspicere. Atta-
men si venditor animaduertat, vitium ab em-
ptore non cognosci ex inaduertentia inuincibili,
tunc contractus erit inualidus, ac si defe-
ctus esset occultus, licet in hoc casu non deat
emptori actio in externo foro aduersus vendi-
torem, nisi emptor læsus sit ultra iusti pretij
dimidium, l. secund. Codic. de rescind. vendit.
D. Thom. 2. 2. quæstione 77. a titulo 3. Nauar.
sum. cap. 23. numero 89. Filluc. tractat. 25. nu-
mero 120. Reginald. l. 25. numero 336. Azor. p.
3. l. 8. c. 23.

34 Interrogatus venditor de occultis rei vitijs,
tenetur illa manifestare, quāvis non sint no-
tabilia in se, vel in ordine ad vñm, ad quem
emittitur, imo contractus in hoc casu esset inua-
lidus in utroque foro, si emptor cognito vitio,
non emisit vnde venditor ad restitutionem te-
neretur damnorum, quæ passus est emptor,
Lessius libro secundo capite 21. numero 86.
Filluc. tractat. 35. numero 135. Azor. part. 3. l. 8.
capite 23.

35 Contractus autem celebratus à venditore
vitium rei ignorante, validus est. Quia non vi-
detur adesse dolus. Cognito autem vitio, non
potest tantum accipere, quantum accepisset,
si res eo vitio non laboraret, vnde vel rescin-
dere tenetur, contractum, vel inæqualitatem
resarcire. Nauar. sum. cap. 23. numero 89. Re-
ginald. l. 25. numero 337. Filluc. tractat. 35. nu-
mer. 117.

36 Si venditor aqua diluat vinum, non tenetur
ad restitutionem, si non est effectum deterius.
Quia nullum damnum infert emptori, non
enim tenetur ei tradere rem maioris perfectio-
nis, quam ab alijs vendatur. Arcendi tamen tur dum
sunt venditores ab huiusmodi mixtionibus, ad aqua dilu-
quas lucti fames inducit. Lessius libro secund. iur, ven-
capite 21. numero 83. Filluc. tract. 35. numero
132. Reginald. l. 25. numero 340. Sa verb. Ven. tenetur ad
ditio, num. 9. restitutionē

Qui rem emptam restituit venditori ob no-
tabile vitium occultum, debet restituere simul
fructus rei emptæ medio tempore collectos, rem emptæ
deductis expensis, & estimatione industriæ. venditori
Quia cum contractus fuerit inualidus, & ideo ob occultum
rei dominium apud venditorem manserit ideo vitium, de-
fructus venditor tanquam vero domino resti-
tuendi sunt. Venditor tamen qui vitium non tuere simul
patefecit à se cognitum, tenetur ad restituendū fructus rei
pretium, & ad alia damna emptori secuta ob medio tem-
venditionis inualiditatem, cum eorum iniuria pore colli-
causa existerit. Mol. tract. secundo. disputatione 353. etor.

Verum contractus quinque potest modis dis-
solui. Primo, per nonum pactum, hoc casu om-
nes fructus, quos res protulit eo tempore, quo
persecutatum est in contractu ad primum per-
tinet emptorem, Filluc. tract. 35. numero 164. ris, contra-
Secundo, ex vi pacti retrovenditionis in prima
venditione appositi, tunc si eodem pretio res
debeat redimi, quo vendita fuit, omnes fructus,
qui a tempore venditionis vsque ad tempus
redemptionis producti sunt iuxta valorem,
quem tunc habent, ad emptorem pertinent leg.
secunda Codic. de pact. inter emptor. Tertio, ex
pacto legis commissoria, idest quando alicui res
est vendita ea lege, vt nisi intra certum tempus
pretium soluat, res sit inepta, & contractus
irritus, tunc si pactum conceptum fuit verbis
directis, fructus pertinent ad venditorem, si vero co-
ceptum fuit verbis obliquis, & indirectis tunc
fructus sunt iēporis sūt emptoris. l. 2. 3. & 4. ff.
de leg. comm. Quarto, reiciuitur contractus ex
pacto additionis in diem, idest, quando res ali-
cui est vendita ea lege, vt si intra certum tem-
pus alius meliorem conditionem obtulerit, res
sit inepta, in hoc casu idem dixerim, ac in
tert. o. l. 1. ff. de in diem addit. Quinto, si vendi-
tio sit condicionalis, & conditio non fuerit im-
pleta, tunc cum venditio sit irrita, fructus om-
nes ante impletam conditionem percepti per-
tinent ad venditorem, si vero conditio implea-
tur ad emptorem spectant. Mol. tractat. secundo.
d. 379. Gomez. tom. prim. cap. secund. nu. 30. Fill.
tr. 35. n. 171.

Quando res perit, vel deterior fit post ven-
ditionem, perit emptori. Quia per traditionem
translatum est dominium in emptorem, res au-
tem domino perit. Excipio sex casus, in quibus venditio-
periculum ad venditorem pertinet. Primus est, nem perit
si res culpa venditoris perit aut deterior sit, v. emptoris; sex
g. quia non adhibuit debitam diligentiam in casus exci-
illa custo dienda, dum non tradidit. Quia est vē-
ditor tunc tanquam rei custos, ac procurator, & bus res ven-
ideo tenetur de dolo, & culpa lata, & leui, non
tamen de leuissima; L. Quod sape, §. si res ff. de
contrab. empt. Secundus, quando venditor in
mora fuit rei venditæ tradendæ, L. Illud, ff. de
peric. & comm. rei venditæ, Tertius, quando in
contractu venditionis conuentum est expresse
inter partes, vt periculum ad venditorem parti-
neat, L. si in venditione, ff. de peric. & commod.
rei

Quando res perit, vel deterior fit post ven-
ditionem, perit emptori. Quia per traditionem
translatum est dominium in emptorem, res au-
tem domino perit. Excipio sex casus, in quibus venditio-
periculum ad venditorem pertinet. Primus est, nem perit
si res culpa venditoris perit aut deterior sit, v. emptoris; sex
g. quia non adhibuit debitam diligentiam in casus exci-
illa custo dienda, dum non tradidit. Quia est vē-
ditor tunc tanquam rei custos, ac procurator, & bus res ven-
ideo tenetur de dolo, & culpa lata, & leui, non
tamen de leuissima; L. Quod sape, §. si res ff. de
contrab. empt. Secundus, quando venditor in
mora fuit rei venditæ tradendæ, L. Illud, ff. de
peric. & comm. rei venditæ, Tertius, quando in
contractu venditionis conuentum est expresse
inter partes, vt periculum ad venditorem parti-
neat, L. si in venditione, ff. de peric. & commod.
rei

rei vendita. Quartus, quando res vendita, antequam tradatur accipitur a Rege ob aliquam necessitatem. l. si fund. ff. locati conducti. Quintus, quando venditor aliquid affirmavit de bonitate rei, quo emptor sibi persuasit plus duraturum propter bonitatem in peius mutetur: tunc enim venditori peribit. l. si vinea ff. de peric. & comm. rei vendite Sextus, quando venditio de contentum partium nota fuerit scriptura publica, & antequam facta scriptura consummata fuerit, licet sit iam incepta, res pereat, aut deterior fiat: venditori poterit, lege Lessium l. 2. c. 2. n. 97. Reginaldis l. 2. §. n. 351. Sylui. 2. 2. q. 77. articuli. 4. quesiti. n.

40. *Monopolium dicitur, cum vnus, vel pauci*
Modo efficiunt, vt ipsi soli aliquod genus mercium
vendant eo pretio, quo ipsi libuerit. Fit qua-
tuor modis. Primus est, quando venditores
conspirant inter se de pretio: tunc modo id non
fit supra legitimum vel supra vulgare summum
non peccant contra iustitiam, quamuis bene
contra charitatem, secus si pretium fit supra
legitimum, tunc enim ad restitutionem illius
auxiliari tenentur. Molina tractatu secundo d.
d. 345. numer. quart. Salas de empti. lib. 3. Sc-
cundus, quando Princeps alicui concedit pri-
uilegium, vt solus certum genus mercium
vendere valeat: hoc monopolium, est licitum
modo iusta pretium meritis à Principe sit
taxatum. Quia fieri potest, vt hoc Reipublice
expediat, & nulli iniuria irrogetur. Sa-
uenditio numero quinto. Filluc tract. 35. numer.
213. Reginaldus tract. 25. numer. 327. Tertius,
quando vnus, vel duo vel tres emunt on nes
merces, ipsique soli eas vendant eo quo eis li-
bet pretio, ideoque notabilem caritatem in-
ducunt peccant mortaliter contra iustitiam, &
ad restitutionem tenentur, quia sunt causa ini-
usta damni reipublice. Medin. Codice de restit.
questio. 36. Nauar. de restit. lib. 3. capite se-
cundo. numer. 80. Azor. part. 3. lib. 8. capite 28.
Quartus, si quis vi, aut fraude impedit, ne
maior copia mercium aliunde apporetur, vt
maneant caritas in Republica: est peccatum
contra iustitiam cum restituendi obligatio.
Lesius. lib. secund. capite 21. numer. 153. Filluc.
tract. 35. numer. 215. Nauarra de rest. lib. 3. cap.
2. numer. 79.

41
Ex vendi-
tione, oritur
obligatio ad
emtionem
ri.

ra, Codice de sent. & interlocutor. Gomez 2.
var. c. 2. n. 32.

Si Respublica annonæ laboret inopia, potest
quique cogit, res proprias vendere, quæ ad vi-
ctum pertinent. Quia licet regulariter loquen-
do, nemo cogendus sit rem suam vendere, ta-
men cum subditi Reipublicæ, & illorum bona
in ordine ad bonum commune potestatis
publicis, quantum ratio boni communis po-
stulat, subordinantur: inde est, posse publi-
cas potestates ipsius Reipublicæ, laborante po-
pulo fame, cogere quempiam ad vendendum
res suas, quæ ad victum attingunt, & vestitus,
taxato etiam pretio, quandiu durat inopia.
Molina *tom secund. d. 3. c. 1. Sylvestri tom. 5. Empio. g.*
4. Potest etiam quis cogi ad dicendum do-
mum, prædia agros, si id spectet ad bonum co-
mune, v. g. ad ædificandum; vel ampliandum
Monasterium, vel Ecclesiam; vel pro sterna-
da via publica pro Regis palatio, pro scholis,
&c. Scio tamen, plerique in Regnis moris
esse ad Regem recurrere. *Conar. lib. 3. var. cap.*
14. numer. 8. Caramum. *l. secund. Theol. moral.*
numer. 825.

C A P V T III.

De Censibus.

CENSUS est ius percipiendi aliquā pen-
sionem ex re alterius vili, vel persona. *Census de-
finisio, ac di-
uisio in re-
servatium, & consigna-
tium.* Dicitur esse *Ius*, quia census non
est ipsa pensio persolvenda quotannis, sed ius
quoddam ad exigendum quotannis ab alio cer-
tam pensionem, cui iuri respondet in altero
solvendi debitum. Vnde qui vendit censum,
non vendit pecuniam, aut fructus aliquos
annuos, sed vendit ius exigendi certam pec-
cuniarum summam, vel certos fructus. Additur
ex re alterius, quia nullus ex re sua perci-
pit proprie censualem pensionem, sed ex re
aliena, in qua ipse ratione census nullum ius
habet nisi pensionis exigendæ: dominium au-
tem rei in altero residet. Dividitur census in
Reservatium, & consignatium. Reservatius
dicitur, quando quis transfert rem suam
in alterum quoad dominium directum, &
vile, servata sibi pensione annua super eadem
re. Consignatius est, quando quis super bo-
nis suis, quorum dominium directum & vile
retinet, vel etiam super persona sua alteri ius
pensionis annuæ contractu donationis, vendi-
tionis, vel permutationis consignat. Molina
*tomo secundo tract. secundo. d. 380. Toletus libro,
quinto cap. 42. Reginaldus lib. 2. §. n. 410. Arag-
g. 2. 2. q. 78. articulo quarto Layman. lib. tertio
tract. 4. cap. 18. Bonac. de contr. d. 3. q. 4. pun.*
vnic

Census consignatus variè diuiditur. Primò 44
ratione materiæ, in *Realem*, *Personalem*, & *Variè cen-*
Mixtum. Secundò ratione pensionis, in *Fr-*
uctuarium, ex quo debetur fructus; & *Pecunia-*
rium, ex quo pecunia. Tertiò, in *Ceruum*, & *In-*
certum. Quartò ratione temporis futuri, in *Per-*
petuum, ac *Temporalem*. Perpetuum diuiditur

in Redimibilem, & Irredimibilem. Redimibilis autem duplex est, vel enim ex parte solius venditoris, cui liceat, restituito pretio censum redimere; vel etiam ex parte temporis, cui liceat resignato censu pretium repetere; & vocari solet *Census utrinque redimibilis* Rayman. lib. 3. tract. 4. c. 18. Mol. 10. 2. tr. 2. d. 383. Bonac. de censu. 2. d. 3. q. 4. pun. vni.

45 Ad contractum census ex natura ipsius contractus, sex requiruntur conditiones. Primam, ut ad sit intentio emendi, & vendendi, quia totus census sex ta vis & obligatio contractuum ab intentione requiritur conditiones contrahentium pendet. Secundam, ut ad sit iustum pretium, tale autem est, quod lex, vel communis hominum aestimatio, seu iudicium prudentum praefixit. Tertiam, ut constitutus, census super re aliqua, liberam habeat illius rei disponendae facultatem: unde super fundo dotali abique uxoris placito: super beneficio, & super accepta in emphyteusim, census haud potest constitui. Quartam, ut census fundetur in re frugifera: unde super tritico, oleo, vino constitui non valet, cum haec usu consumuntur. Quintam, ut si res censui subiecta pereat vel fiat sterilis absque censuarij culpa, cesset census ad ratam: nam res domino pereunt. Sextam, ut si aliquod onus imponatur venditori, ad quod venditor ex natura contractus non teneatur, debita mercede compensetur. Quia onera pretio aestimabilia debita sunt mercede compensanda. Valent. 2. 2. d. 5. q. 2. 2. pun. 2. Toletus lib. 5. cap. 47. Azor. de censu. p. 3. cap. 7. q. 3. & 7. Molin. 10. 2. tr. 2. d. 383. Lessi. lib. 2. c. 22. dub. 14.

46 Censui realis tam pecuniarius, quam fructuarius, & tam perpetuus, quam temporalis etiam vitalitius eo pretio emptus, quod vel lex taxavit, vel loci approbat consuetudo, iustus ac licitus est, quamvis summa pensionum temporis progressu solvendum pretij superet quantitatem, Lessi. l. 2. c. 22. dub. 5. Sotus l. 6. de iust. q. 5. a. 2.

47 Licitus est census realis cum pacto redimendi ex parte venditoris: & probabiliter etiam qui utrinque redimibilis est. Quia aliae omnes venditiones sub conditione redemptionis, praesertim ad venditoris arbitrium (quo casu nulla suspicio, vel praesumptio vitiae esse potest) licitae sunt: Ergo etiam venditio census cum eiusmodi pacto licita erit, dummodo tamen aliquo alio modo gravamen, aliquod per hoc pactum venditori imponitur, ad arbitrium boni viri ab emptore compensetur. Valent. 2. 2. d. 5. q. 2. 2. pun. 6. & q. 2. 5. dub. 5. Lessi. l. 1. c. 22. dub. 10.

48 Persona, in qua census constituitur, debet esse vel fructifera, vel ut aliqua bona in re, vel in spe habeat. Unde etiam in emptione census personalis licet exigere hypothecam generalem, vel specialem, securitatis causa. In censu personali pensiones annuae solvenda amplius non sunt, si cessante industria personae, nulli annui redditus proveniant ex officio, aut negotiatione, super qua census est locatus. Lessi. lib. 2. cap. 22. dub. 4. numer. 2. 1. & 22. Reginaldus lib. 2. 5. man. 431.

49 Res, in qua census fundatur, debet ad minus tot fructus ferre, qui ad solvendam pensionem sufficientiant, detractis expensis laboris & industriae. Quia cum vendatur ius ad percipiendos tot fructus, par est, ut res, in qua

census constituitur fructus sufficientes referat, ad solvendam pensionem. Azor. p. 3. lib. 1. c. 6. q. 1.

Ad censum ponendum, non est necesse, ut res censita naturales referat fructus nempe oleum, vinum, triticum, &c. sed sufficit, si ferat fructus pretio aestimabiles. Unde constituitur census super domibus, vel molendinis, necesse, ut quae non ferunt fructus naturales, sed res censita pecuniam. Nec est necessum, ut res censui subiecta, sit annis singulis actu fructifera, sed sufficit, ut natura sua fructifera sit, & speretur fore, ut fructus ex ea percipiantur. Si tamen res facta esset sterilis, ut amplius fructus producere non valeret, nequiret in ea census constitui. Non autem censetur res infructifera, si per unum, aut duos annos fructus non retulit. Reginaldus lib. 2. 5. n. 411. & 429. Valent. 2. 2. d. 5. q. 2. pun. 2. Sa. v. censu n. 7.

Temporalis census, constitutus est, ut est omnis vitalitius, minori pretio emi potest, quam sunt pensiones speratae. Quia quod d. pensiones simul sumptae superent sortem, id fortuitum est, sicut enim possunt superare, sic etiam superari. Couar. lib. 3. var. cap. septim. n. 3. & 4. Becan. 2. 2. q. 5.

Census non potest emi minori pretio, quam initio fuerit creatus, quando pretium legitimum à Principe constitutum est. Quia taxatur pretium in venditorum gratiam: possunt tamen maioris vendi. Lessi. l. 2. c. 22. dub. 7. Fillius. tr. 3. n. 270. Si autem preti illegitimum non habet vel si illud passim non servetur, potest emi minori pretio, quam initio fuerit constitutus. Quia pretium vulgare in indivisibili non constituit. Diana parte prima tractat. de controu. resolutione 36.

Licetum est emere censum cum pacto, ut quando voluerit venditor redimere, teneatur eadem redimere moneta, si certum sit, monetae aestimationem non esse mutandam; & si demum utrumque erat dubium, an esset augenda, an ta re diminuenda; & si certum erat aestimationem augendam, & emptor statuerat suam pecuniam in illud tempus asseruare. Extra hos casus tale pactum licitum non est, nec in conscientia obligat. Bonacin. romano secundo d. 3. q. 4. numero 36. Salas de cens. dubio 24. Fillius tract. 3. 5. num. 271.

Absolute est licitum censum emere cum pacto, ut non possit redimi nisi intra certum tempus, ita ut si intra id tempus non redimatur à venditore, fiat irredimibilis. Pretium tamen huiusmodi census debet esse maius, quam si semper redimibilis, maneret: & minus, quam si absolute esset irredimibilis. Med. de usur. q. 15. dubio primo Couarronias lib. 3. var. cap. 8. Licita autem est emptio census cum pacto, ut possit redimi post certum tempus, verbi gratia, post decennium, ita ut ante redimi nequeat, Couarronias citatu numero septimo Licite apponitur censui conditio, imò consentaneum est naturae contractus, ut non possit redimi per partes. Toletus libro quinto capite 45. numero quarto.

Pij V. Bulla de censibus non obligat, ubi non est promulgata, vel recepta. Quia promulgabile est, non solum leges Imperatorias, verum etiam pontificias non obligare, nisi sint in gat, ubi Prouincia

Provincia promulgata. Vbi igitur non fuerit recepta, seruandæ sunt leges & consuetudines ibidem vtitæ, quæ legi diuinæ, ac naturæ non repugnant. Vbi vero nulla esse consuetudo habens vim legis, satis erit legem naturalem seruare, quæ tantummodo requirit æqualitatem inter censum & pretium. Layman. l. 3. tract. quarto cap. 17. Becan. parte secunda tr. tertio cap. sext. num. quint. Sylui. 2. 2. quæst. 78. articulo quarti quæst. secund. conclus. 3. Lessius lib. 2. secundo cap. 2. dub. 13. Molina 10. 2. tr. 2. d. 395.

Cū census emptus fuit minoris iusto, & pretium lege constitutum est cū clausula irritante contractum; pensiones sunt restituendæ quatenus iustum pretium excedunt. At si pretium non est lege constitutum, vel saltem non cū clausula irritante: nihil ex pensionibus restitui debet, sed tantum est suppleendum pretium, & damnum, si quod venditori obuenit, compensandum. Medin. quæst. 15. dub. 4. Lessi l. 2. c. 2. dub. 15.

Pretium iustum censuum lege Principis constituitur: & ea deficiente, consuetudine communi. Vnde fit, ut pretia censuum pro varietate temporum, & locorum sint varia. Censui enim irredimibilis in Hispania est viginti octo, sigilli nonem, vel triginta aureorum in singula: in Sicilia est solum decem aureorum iuxta Nicolai V. & Gregorij XIII. approbationem Idem approbatur Calixtus III. & Martinus V. pro Polonia, & Germania, in Belgio census irredimibiles non habet pretium legitimum nec possunt de nouo creati, obstante Caroli v. constitutione. Referuntur possunt vendi viginti quinque in singula, vel etiam minoris. profecto in his locis, vbi floret negotio, minoris æstimatur census: idem accidit, vbi est pecunie penuria. Quia hæc facit merces minoris æstimari; & negotio efficit ipsam pecuniam quaestuosam, ac proinde plus valentem. Censui autem vitalitij pretium, si ad vnius vitam solum constituitur, assolet apud Hispaniam esse decem in singula, Toletus lib. quint. cap. 47. n. 3. Sæ v. census, num. 5. Azor. p. 3. lib. 10. cap. 4. q. 4. Filliuc. tract. 35. num. 265. Valent. 2. 2. d. 5. qu. 22. pun. 5. Salas de cens. dub. 22. numer. 2. Denique pretium census deficiente lege, & consuetudine, optimè constituitur ex proportionem pretij rerum fructiferarum, vt agrorum, domorum, ac similibus, quo enim pretio emi potest res fructifera, quæ deductis expensis quotannis reddat centum aureos, eodem, & etiam minore iusto potest comparari census realis irredimibilis tantundem pendens Debet autem in pretio constituendo attendi æquitas, & vtriusque contra hentis gravamen, aliaque circumstantie Layman. lib. 3. tractat. 4. capite 17. numer. 14. Contrarias lib. 3.

variatur capite nono numer. 6.

* *

CAPVT IV.

De Cambiis.

AMBIVM est negotiatoria permutatio diuersarum pecuniarum, seu pecunie Cambij de pro pecunia. Diuersitas autem pecunie finis

accidit aut ex parte figuræ, vt in monetis diuersarum Prævinciarum; aut ex parte materiæ, vt cum sunt diuersi metalli, aut ex parte qualitatis metalli eiusdem generis, cum vnum est præstantius altero; aut ex parte quantitatis cum sunt diuersi ponderis, aut numeri. Toletus lib. quinto capite 50. numer. prim. & omnes.

Dicitur cambium à mutuo primò, quia de ratione cambij est aliqua pecunie diuersitas; de ratione autem mutui est, vt res mutata in eadem specie reddatur, nisi mutans velit diuersa esse contentus. Secundò de ratione mutui est vt aliquandiu solutio expectetur; de ratione autem cambij non item; constat enim simplex eius natura, vt pecunia diuersa pro diuersa præsentis commutetur. Campfor hic appellatur ille, a quo petitur, vt pecuniam permutet, Campforius verò ille, ad cuius petitionem pecunia commutatur. Omnes communiter.

Diuiditur cambium in Reale, & Siccum. Vocatur Siccum, quod non est verum cambium sed fingitur esse propter imaginem cambij præferens; vt quando habetur sola ratio temporis; aut quando fingitur alibi solutio facienda, & fit eodem loco cum vltura, siccum etiā dicitur, quia caret humore, seu iusto titulo ad lucrum pariendum. Hoc cambium est vlturarium, quia accipitur lucrum ob solam dilationem solutionis, quæ est mutuum virtuale. Lessius lib. secundo capite 23. dub. prim. Nauar. summa capite 17. numero 286. Valent. 2. 2. d. quinta quæst. 23. pun. prim. Bonac. de controuer. disp. 3. quæst. 5.

Cambium reale est legitima permutatio pecuniarum, ex qua iuste aliquid lucri excipi potest. Hoc sub diuiditur in Minutum, & Locale. Minutum est, cum quis dat pecunias maiores pro minoribus, vel è contra vel cum permittit r vetus cum noua pecunia, patria cum ex terna, aurea cū argentea, argentea cum cuprea. Minutum dicitur etiam hoc cambium Manuale, quia de manu ad manum eodem loco, ac tempore perfici solet. Hoc cambium est licitum, quæcumque interueniat pecunie diuersitas, modo summa diuersæ pecunie, quæ recipitur, tanti à viris peritis æstmetur, quanti æstimator summa data. Reginaldus lib. 25. numer. 438. & 439. Lessius libro secundo capite 23. dubio primo Sylui. 2. 2. q. 78. d. 4. quæst. 3.

Cambium locale est, in quo pecunia præsens commutatur cum pecunia existente in alio loco, & dici etiam assolet Cambium per litteras, quia campfor suas dat litteras, vt per eas campfor accipiat in illo loco pecunias ab eo qui campforis est socius. Hoc cambium est licitum; quia si campfor re ipsa pecunias campforio de loco in locum transferret, posset petere aliquam

57

Cambij de finis

58

Differt à mutuo.

59

Cambium Reale, & Siccum; hoc quidem est illicitum.

60

Quid cambium Reale, & Locale. Minutum. Hoc quidem est & locale.

61

Localis cā. huiusmodi.

EL SCOBAR

Therese Mor.

Dom. V. VI. VII.

EL IV

aliquam compensationem; ergo etiam potest cum accepta v. gr. pecunia Vallisoleto, dat illi litteras, ut quarum Hispani, vel Matro tantumdem accipiat. Nauar. *summe capite 17. num. 289.* Toletus *libro quinto capite 53. numer. 6.* Reginald. *lib. 25. num. 456.* Layman. *lib. 3. r. 4. c. 19. n. 2.*

62
Quatuor
tituli, cur
campfor in
cambio mi-
nuto plus
accipere
possit, quam
dedit.

Quatuor assigno titulos, cur campfor in cambio minuto plus accipere possit, quā dedit. Primus est locatio operæ, & obsequij, quod præstat congregando omnis generis pecunias, quæ permutari debeant, & paratum se præbendo ad easdem commutandas secundum campforiorum voluntatem; quæ omnia sunt pretio æstimationibilia. Sylvest. *v. infra 4. q. septim. S. a. v. Cambij, numer. quinto.* Lessius *libro secund. c. 23. dubio secund.* Secundus est interesse lucri vel commodi cessantis: unde licet exigere supra valorem legitimum nummi quanti æstimatione arbitrio prudentis illa spes lucri, quæ per cambium quis privatur. Medi. *de usur. quest. 7.* Nauar. *sū. cap. 17. numer. 288.* Bonacin. *de contr. d. 3. quest. quinta pun. unic. numer. 3.* Tertius est labor numerandi pecuniam: cum enim campfor huiusmodi laborem in gratiam campforij subeat, mercedem ei compensatur intercedente virtutaliter contractu locationis operarum. Sotus *de iust. lib. sexto quest. 11. articulo prim.* Graf. *p. 1. lib. secund. capite 110. num. 4.* Salas *de camb. dub. 34.* Quartus est commoditas conservandi, transferendi, numerandi, & ubique negotiandi. Unde plures æstimatione mille ducati in auro quam in argento; plus in argento, quam in cupro. Fillucius *tr. 35. part. secund. nu. 361.* Salas *dub. 3. n. 4. & 6.*

63
Ad iustitiam
cambij per mi-
nutum tria
desideran-
tur.

Ad iustitiam cambij per minutum tria desiderantur. Primum, ut in campfore nulla sit falsitas dando aurichalcum pro auro, minorē monetam pro maiore. Secundum, ne sit fraus in valore monetæ, nam si campfori constet, monetam, quam campforius tradit, plus valere, debet veritatem aperire. Tertium, ut sit iustum pretium, scilicet lege statutum: citra autem legem, id erit iustum pretium cambiorum, quod communiter prudentes & probi, ponderatis omnibus circumstantiis ad rem facientibus, iudicabunt. Toletus *libro quinto capite 51. numer. 8.* Sylvi. *2. 2. q. 78. d. 4. quasi. 3. concl. 4.* Fillucius *tr. 35. n. 362.*

64
In cambio
locali po-
tèst aliquid
accipi a
campfore
triplici ex
titulo.

Potest in cambio locali reali potest campfor aliquid triplici titulo iuste accipere. Primus est translationis pecuniæ. traicit enim pecuniam quæ hic adest, in locum, ubi quis adesse desiderat, quæ opera in gratiam alterius præstita est pretio estimabilis. Molina *10. 2. tr. 2. d. 403.* Fillucius *tr. 35. num. 380.* Malder. *2. 2. tr. 5. capite quinto dubio 3. num. primo.* Secundus est præstatio periculi, seu assicuratio. Quia accipiens hic pecuniam aliò traiciendam, suscipit in se onus transferendi, & periculum, si deperat. Nec refert, quod campfori in pecunia transferenda nullum sit periculum, cum ipse alibi eam paratam habeat: id enim eius industria, aut fortunæ est assignandum. Reginaldus *lib. 25. num. 454.* Bonac. *de controuers. d. 3. q. 3. pun. unic. num. 7.* Graf. *parte prim. lib. secund. capite 110. num. 4.* Tertius est maior æstimatio pecuniæ in loco, ubi datur, quam ubi creditur, sine ea æstimatio sit intrinseca, hoc est sine à lege, vel communi consuetudine valor pecuniæ proneniat

ex conditione materiæ, & ponderis, siue procedat ex causis extrinsecis, ac fortuitis; & ideo ratione vtriusque æstimationis potest campfor aliquid lucrari, modo lucrum id iustum cambij pretium non excedat. Sylvest. *v. supra 4. questio. 8. paragrapho prim.* Fillucius *tr. 35. numer. 380.* Reginaldus *lib. 25. n. 461.*

Cambium ad Nundinas non differt nisi accidentaliter à cambio locali ex natura sua. Quia eadem persona in utroque conveniunt, regitur eodem nummo, & variatio pretij fit iuxta longius, aut brevius tempus. Fit licetum tribus confluentibus conditionibus. Prima, ut fiat realis permutatio ex vno loco in alium, habita ratione diversitatis pecuniæ, ac valoris monetarum. Secunda, ut seruetur iustum pretium iuxta communem fori æstimationem, in qua habenda est ratio abundantia vel penurie pecuniæ, distantia, aut vicinitatis locorum. Tertia, ut in æstimatione pretij non habeatur per se ratio temporis, hoc enim esset usurarium, ut ex Bulla Pij V. colligitur. Fillucius *tr. 35. articulo secund. capite septim.* Sylvest. *v. supra 4. questio. 4.* Nauar. *summe cap. 17. n. 297.*

Vitandum quidem est in cambiis monopolium unde pretium directe augeatur. Hinc monopolium facientes directe, & per se siue ex pacto expresso, siue ex tacito peccant contra iustitiam, si augeant pretium ultra iustum: contra quem etiam faciunt cooperatores monopolij positivi; qui quidem in solidum ad restitutionem tenentur, si principales non satisfaciunt. Toletus *lib. quinto capite 53. numer. tertio.* Fillucius *tr. 35. parte secund. numer. 415.* Sotus *de iust. lib. sexto qu. 12. articulo 3.* Salas *de camb. q. 4. articulo secundo controuers. 13.* Cambium verò pro secundis, vel tertiis nundinis usurarium censetur, si campfor ob id plus exigat, quam exigeret, si pecuniam ad proximas nundinas impertiret. Quia alioquin aliquid exigit ob solam dilationem, quod est usurarium. Lessius *lib. secund. cap. 21. dub. 11. numero 91.* Toletus *ibi num. 7. & c. 55. num. secund.* Nauar. *sum. c. 17. n. 301.*

Qui tradit pecuniam ad cambium alicui, cui non fidit, potest exigere pignus, vel fideiussores pro crediti securitate. Quia in omni contractu licitum est cuique, se indemnem seruare, quantum postulat natura contractus. Azor. *p. 3. lib. 10. cap. 11. questio. 11.* Toletus *lib. 5. c. 52. n. 3. Salas dub. 21.*

Pius V. in Bulla de cambiis, damnans tantum usuraria omnia cambia sicca, in quibus fingi alio loco futura solutio, cum intendatur futura solutio, cum intendatur futura eodem, ubi sit contractus; in cambio reali quatuor requiritur conditiones, ne sapiat usuram. Prima est, ne campfor ratione dilationis ultra terminum præstitutum concessit, de aliquo lucro paciscatur secunda, ne ab initio, vel postea paciscatur decerto interesse, etiam in eventu, quo solutio tempore debito non fieret; non prohibet autem pactum de interesse incerto, quo postea ex mora campforij fuerit deprehensum; & ne pena moderata adiciatur, si ex negligentia tempore præscripto non fuerit facta solutio Tertia, ne ultra primas nundinas, aut consuetos terminos, ubi nundina non expectantur, realia cambia exerceantur iuxta receptum locorum vsum nempe cum extensione

sione proportionali lucri. Quarta, ut in terminis solutionum constituendis, habeatur ratio propinquitatis, ac vicinitatis locorum, in quibus solutio destinatur; ne dum longiores praefigantur, quam loca destinata solutioni requirunt, furnecandi detur occasio. Namar. *summa capite 17. numer. 300.* Malder. *de inst. tractat. quinto capite 4. dubio undecim.* Lessius libro secund. capite 23. *dubio vltimo.* Bonac. *de contract. disputat. tertia questione quinta puncto vnic. numero 9.*

CAPVT V.

De Locatione, & Condu-
ctione.

69 **Q**UAMVRO de contractibus onerosis, in quibus usufructus, non dominium transfertur, sermo procedit, nempe de locatione ac conditione, emphyteusi, ac fendo. Locatio itaque est contractus, quo persona, vel res aliqua ad usum, vel fructum pretio conceditur. Quaedam res locantur solum ad usum, vt seruus, equus, domus, &c. quorum fructus non est alius, quam usus ipsorum. Quaedam ad fructum, vt agri, pascua, iura, redditus, vestigia. Dixi, Pretio, seu pecunia: sicut enim emptio requirit pecuniam, ita etiam locatio: ad distinctionem precarii, & commodati, in quibus non interuenit pretium, sed gratis celebrantur. Syluest. *vers. Locatio.* Lessius libro secundo capite 24. *dubio primo.* Filiucius tractat. 36. capite prim. Sylui. 2. 2. *questione 77.* Conduccio vero est contractus, quo persona vel res ad usum vel fructum pretio comparatur. Vnde conductor vocatur is, qui mercedem soluit pro usu, vel fructu rei acceptae, Locator vero, qui accipit mercedem pro usu, vel fructu rei traditae. Reginaldus lib. 2. §. m. 489. Bonac. *de contr. d. 3. q. 7. punct. 1. numer. 2.*

70 **O**mnes, quae vendi possunt, possunt etiam locari, nisi specialis extet prohibitio. Quia non plus requiritur ad locandum, quam ad vendendum. Aliqua locari prohibentur, vt seruientes praediales, viae scilicet, & subiectiones praediorum: quamuis vendi possint; e contra aliqua res locari possunt, quae vendi prohibentur, vt res pupilli, & minoris, item bona dotalia possunt a viro locari, non vero vendi. Res Ecclesiae ad breue tempus locari possunt ab iis, qui praesunt Ecclesiae non vero ad longum tempus, id est ad decennium. Clement. *prim. de rebus Eccles. non alien.* Filiucius tractat. 36. capite primo *questio. sext.* Non solum ea, quae sunt pecunia & similia locari possunt, verum etiam ipsamet pecunia, ad pompam scilicet accipientis, vel ad pignus: modo pecuniae dominium perseueret apud locatorem, & stet ipsius periculo, ita vt si pereat abique lata vel sui culpa conductoris, pereat ipsi locatori, quia quoties perit res abique alterius cul-

pa domino perit. Rebellus libro 14. *quest. 4. numero prim.* Reginaldus lib. 2. §. m. 489. Manu. *parte prima summa capite 13. conclusione tertia.*

Licitum est conductori, rem, quam ipse conduxit, alteri locare, modo aliter non sit deductum in pactum cum primo locatore. &c. modò primus locator damnum non patiatur. Hinc conductor non potest locare meretrici domum, quam ipse conduxit. Quia hoc cederet in primi locatoris opprobrium. *16.* L. Nemo. *Codice de locat.* Reginaldus libro 2. §. m. 505. & 506. Molina *10. 2. tr. 2. d. 497. numero. 7.*

Qui autem facultatem habet emendi, & vendendi, potest contractum locationis, ac conductionis inire, nisi specialiter prohibeatur. Exciipiuntur aliquae personae, quibus vetitum est, quaedam conducere; quales sunt curiales, & milites, qui non possunt praedia conducere, ad colendum L. Curiales, *Cod. de locat. lege Milites, Codice de locat.* Curiales dicuntur, qui obstricti, & obligati sunt curiae. Item Clerici, & Monachis prohibetur esse conducere praedia laicorum: praecita necessitate; quamuis possint succedere conductori. *capit. Multa, ne Clerici, vel Monachi.* Filiucius tractat. 36. capite 1. q. 3.

Quando duo vel plures habent domum, vel fundum communem, & vnus vult vni locare, alter alteri, vel vnus ad vnum usum, alter ad alium; aut vnus locare vult personae honestae, inhonestae alter praeparet contractus illius, qui habet maius in re ius, seu potorem partem, vel qui vult locare personae honestae, quando autem non est potior conditio vnus, quam alterius, mittendae sunt sortes, aut recurrendum ad Iudicem pro concordia. Imo validus est contractus locationis factus ab vno socio, vel à pluribus, aliis dissentientibus, si absque iusta causa dissentiant. Gomez *tomo secundo variar. capite tertio numero 14.* Filiucius tract. 36. capite primo *quest. 16.* Bonac. *de contract. disput. 3. questione septima punct. 1. numer. 6.*

Cum heres vniuersalis vicem gerat praedecessoris, locatio transit ad eum, successor vero singularis, qui scilicet in re particulari succedit, qualis est emptor, donatarius, heredes vel legatarius, non tenetur stare contractui locationis celebrato ab eo, cui in re particulari succedit, nisi antecessor in alternatione aliter expresse, vel tacite conuenerit; aut nisi bona locatoris sint hypothecata conductori, quia singularis successor non repraesentat locatoris personam, nec illius suscipit obligationes. Filiucius tract. 36. *tr. secundo quest. prim. & secund.* Bonacina *de contr. d. 3. q. 7. punct. vltim. numer. 2.*

Conductor non tenetur pensionem singulari successor solvere, nisi antecessor locator celsit illi ius suum nec stare contractus locationis, postquam res transit ad singularem successorem. Quia ei nunquam se obligauit. Marius autem, qui accepit in dotem aliquam pensionem rem locatam, quam locatam esse ignorabat, solvere; at non tenetur stare locationi, quia censetur singularis successor. Tusch. *tomo quint. concl. 418. locatioms Couar. facta*

71
Licet con-
ductori, re,
quam ipse
conduxit,
alteri loca-
re.

72
Quinam
possunt con-
tractum lo-
cationis, ac
conductionis
inire:
quinam
non?

73
Quid faciat
vnum quan-
tum duo
vult locare
vni, alteri?

74
Quando he-
rederis
transfert,
quando non?

EL SCORAR
Theob. Mor.
Tom. VII. VII.
EL IV

168 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

Conar. *secund. var. cap. 15. num. 3.* Molina *romo secundo tract. 2. disput. 490.* Vxor verò mortuo marito, vel soluto matrimonio, tenetur stare locationi factæ à marito, coniugio durante, quoad locationem bonorum paraphernalium. Quia huiusmodi locatio censetur facta à marito nomine uxoris tanquam ab administratore, & procuratore. Non verò tenetur stare locationi fundi dotalis, quia maritus censetur locasse proprio nomine non communi, vxor tamen tenetur ad seruandum maritum indemnem, ne damnum ob id patiatur. Gomez *secund. variar. capite 3. numero 8.* Molina *d. 492.*

76
Minor vel
pupillus te-
netur stare
locationi
factæ à cu-
ratore, vel
tutore.

Minor, vel pupillus tenetur, tutela, vel cura finita, stare locationi factæ à tutore, quia quæ tutor: vel curator agit, non suo sed minoris, aut pupilli agit ex nomine. Minori tamen iure conceditur restitutio in integrum, si notabiliter comperit, se læsum. *l. si tutela, ff. de admin. tut. Filliucius tract. 36. capite secundo quæst. 4. Reginaldus lib. 25. numero 536. Gomez 1. var. capite 15.*

77
Quid de-
beat fiscus
gerere cir-
ca locati-
onem
factam a
reo ante, vel
post patrati
delictum.

Fiscus tenetur stare locationi factæ per cōdemnationem ante patrati delictum, si ipse succedat in omnibus bonis, vel in parte dimidia, vel tertia. Quia tunc fiscus reputatur hæres, & successor vniuersalis. Si verò fiscus succedat tantummodo in ea parte, quæ reo ante, vel post patrati delictum, confiscatur, non tenetur stare locationi, quia censetur successor singularis, & conuequenter potest expellere colonum. Imò non tenetur stare locationi, quam delinquens post patrati crimen celebravit, ob quod eius bona ipso iure publicantur, quia cum fiscus ante locationem ius acquisierit, delinquens non potuit ei præiudicare. Reginaldus libro 25. numero 543. Sanchez libro secundo decal. capite 22. numero 53. Filliucius tract. 36. cap. secundo quæstio. 3. Molina *tom. 2. tract. 2. d. 491. num. 1. & 2.*

78
Prælati
successor te-
netur stare
locationi
ante factam
nomine Ec-
clesiæ.

Prælati autem successor tenetur stare locationi antea factæ ipsius Ecclesiæ nomine de rebus non pertinentibus ad Prælatum, sed ad Ecclesiam; tamen competit Ecclesiæ ius restitutionis in integrum, si læsa inuenitur. Prælati vel beneficiarii non tenentur stare locationi factæ ab antecessore nomine proprio in suâ vilitatem de rebus beneficij seu dignitatis ad proprios Prælati vel beneficiarij redditus, & sustentationem. Quia locatio facta est ab eis nomine proprio, & de re, de qua pacisci non poterant nisi pro tempore quo dignitatem, aut beneficium retinebant. Hoc verò intellexerim, modo non adsit alicubi legitima consuetudo in contrarium; & modo res sit integra, & nondum inchoatus sit annus, Sylvest. *v. locatio. quæst. 11. Ricci. v. Alienatio. decis. 123. Quaranta v. Alienatio. numero 19. Conarruias. 2. var. capite quinto. Sa v. conductio numero. 10. Molina romo secundo tractatu secundo. d. 492. numero. sex.*

79
Si res loca-
ta, pereat,
cuiam pe-
rit?

Si res locata casu fortuito pereat, domino perit, nec conductor debet pensionem pro tempore, quo res sit inutilis. Si verò id ex culpabili eius proveniat negligentia, vel etiam sine culpa ob suum commodum ex relicta procurandum, non potest quicquam de pensione detrachere. Filliucius tract. 36. capite secundo quæst. 8. Lessius libro secundo capite

24. d. b. secund. Nauar. *summa capite 17. num. 187. Conarruias 3. var. c. 13.*

Certe conductor tenetur de culpa lata, & leui; non autem de lenissima, nec de casu Conductor fortuito, quia contractus fuit in vtriusque locatori, & commodum. Nec enim tenetur in re custo. locator con- dienda, & conseruanda maiorem adhibere diligentiam, quam quæ communiter ab reur. huiusmodi conductoribus assoler adhiberi. Locator autem conductori tenetur, si locet illi rem vitiosam, indeque fiat, vt conductor dmanum capiat. Filliuc. *tra. 36. c. 2. sine Lessius l. 2. c. 24. dub 6.*

Communi ex iure pensio soluenda est in fine anni, nisi aliter conuentum sit, aut pro- Quando- bet consuetudo: & pro ea censetur obligari soluenda fructus in prædio separati, & res inducæ n pensio, prædium animo, vt ibi sint, quandiu condu- quando de- ctio durauerit: & si extrahantur, tacite hypo- beat de ea thecæ censentur. Locator autem rei fructu- aliquid re- feret remittere tenetur totam pensionem, quan- mittit. do sterilitas vel calamitas anni est tanta, vt conductor nihil ex conducto perceperit: nisi aliter sit conuentum. *L. solutum, §. solutum. ff. de pignorat. alt. L. ex conducto, §. locat. C. Propter sterilitatem, de loca. & cond.* Si autem calamitas non sit tanta, sed re vera magna sit, pro rata gerenda est remissio. Eam autem sterilitatem dixerim esse magnam, quando res conductæ non reddidit dimidiam partem fructuum, quos dare consueuerat. Non tenebitur verò quidquam reddere, quando præcedendum auctorum fertilitas præsentem sterilitatem compensare videatur. Gomez 10 secund. capite 3. numer. 18. Nauar. *sum. cap. 17. numer. 190. Lessius lib. 2. cap. 24. numer. 13. & 14. Diana p. 3. tr. 6. resol. 17.*

Quando autem aliquo anno est extraordi- Quando- naria vbertas proveniens ex cæli clementia, autem possit vel casu fortuito, non ex sola coloni indus- trina: potest locator pensionem augere, quia pensio an- si pensioni aliquid est detrahendum ob sterili- gerit? tatem, postulat æquitas vt ob insolitam vbertatem aliquid addatur. *L. si merces, §. v. maior. ff. locati. Filliuc. tr. 36. cap. 3. q. 5. Lessius l. 2. cap. 24. n. 21. & 22.*

Duplici modo locatio finitur. Primò lapsu termini constituit. Censetur prorogari, quando locator sciens permittit conductorem rem locatam tenere. Secundò finitur mutuo contra- hentium consensu, quia per quas causas res nascitur, per easdem dissoluitur. *l. Nec cui licet Codic. locati Molina tom. 2. tr. 2. d. 498. numero 9. Rebellus de locat. quæst. 12. Gomez de locat. cap. 3. n. 15.*

Non potest locator rem locatam repetere, nondum finito locationis tempore, quia non potest à contractu resilire, innito conductore, qui per illum contractum ius acquisiuit ad certum vsque tempus, quatuor vero causas ex iure Cæsareo inuenio, ob quas licitum est conductorem expellere, vel priuare re conductæ, quæ & iure Canonico approbantur. *l. Ade ff. locati. C. Propter sterilitatem, §. v. rum de locato.* Prima est, quando conductor, cui res ad quinquennium, vel ad plures annos fuit locata per sibiennium continuum vltra terminum præfixum distulit solutionem pensionis, quia frangenti fidem fides non est seruanda. Nauar. *sum. cap. 17. num. 193. Sa v. conductio*

ductio, n. 7. Fill. tr. 36. c. 3. q. 8. Secunda est casus impropius, per quem domus, quam locasti tibi incipit esse necessaria ad habitandum, & hæc causa solammodo locum habet in domibus causa habitandi necessarii, non autem in agris. Quia lex hoc concedens continet privilegium, quod non debet extendi. Tertia est, si domus, vel alia res locata necessario egeat refectioe, quæ non potest in habitante, vel occupante conductore fieri, illa autem peracta, domus est conductori restitenda. Quarta est si conductor re conductæ abutatur, tunc damnum inferendo, tunc infames introducendo personas, tunc alia ratione cum scandalo utendo. Certe prima, & quarta causa habet locum non solum in ædibus & prædijs urbanis, sed etiam in prædijs rusticis, imo etiam in mobilibus. Caram l. 2. Theol. mor. n. 697. Bonac. de contr. d. 3. q. 7. pu. 2. n. 11. & 12. Fill. tr. 36. c. 1. q. 8. Lel. l. 2. c. 2. d. 7. m. 34. Gom. l. 2. c. 3. n. 6.

84. Profecto licet venditor teneatur vitium rei emende aperire, ita & locator rei conducende. Vnde qui rem vitiosam locat, debet restituere damnum, quo affectus fuerit conductor de rei vitio non monitus modo intercederit cu pa locatoris lata, vel levis. Nauar. summ. capite 17. n. 196. Sylvest. v. Locatio, quæst. 18. Fill. tr. 36. c. 4. quæst. 1.

85. Teneatur locator non solum ad refarciendas expensas necessarias a conductore factas in refarcienda re conductæ, verum, & ad refarciendas vitales, quæ duraturæ sunt vitæ conductio- nis tempus. Quia qui percipit commodum, par- tia sustinet. Quod intelligo, in modo con- ductor illas non gerit expensas ex præmissa re, non ad conuentione meliorandi rem conductam præ- prijs expensis, quia conuentio legem inter contrahentes efficit. Locator tamen, qui omnis huiusmodi conductori adiecit, teneatur aliquid de pensione detrachere, vel alia ratione graua- men impositum compensare, si conductor voluntarie remittat. Quid si conductor aliquas gessit expensas ad inuium, & temporale com- modum, quod ex re conductæ potest separari abique rei detrimento. Non potest petere a lo- catore expensas, libro primo Codic. locati. Mol. l. 2. c. 2. d. 7. m. 34. secundum disputationem 496. nu- mero 3. Gomez. 2. var. cap. 3. numero 20. Reginald. l. 25. numero 308. Fillinc. tractat. 36. nume- ro 64.

86. Teneatur locator ad onera, & tributa pro re locata imposita, nisi aliter cum conductore con- uenerit, & teneatur, vel nisi aliter postulet locorum consue- tudo. Quia qui commodum percipit, par est, ut onera lubeat. Ad onera verò pro fructibus imposita non teneatur locator, sed conductor. Quia hic, non ille commodum percipit. l. Quod ille, §. qui inquit, ff. de via pub. Reb. l. 1. q. 9.

87. Summatim denique locatoris, & con- ductoris obligationes recolo memoratæ addicen- das. Quinque sunt locatoris. Prima, ut det rem locatam conductori ad vsum, & fructum. Secun- da, ut vitium occultum patefaciat. Tertia, ut impensas necessarias soluat. Quarta, ut refarciat damna sua culpa secuta. Quinta, ne rem loca- tam ante præscriptum tempus petat. Totidem conductoris sunt. Prima, ut suo tempore pen- sionem soluat. Secunda, ut non utatur re loca- ta, nisi pro ut conuentum. Tertia, ut finito tem- pore, & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

pore, restituat. Quarta, ne ante tempus rem lo- catam sine causa deferat. Quinta, ut reddat in- tegram sicut accepit. Fill. tr. 36. c. 4. q. 1. & 5. Bonac. de contr. d. 3. q. 7. pu. 3.

CAPVT VI.

De Emphyteusi.

EMPHYTEUSIS est contractus, quo res immobilis alteri traditur, quo- dammodo dominium utile, reuocato dominio proprietario, idque vel in perpetuum, vel ad unum vel plurimum vitam, vel ad certum tem- pus, quod decennio non sit minus. Pater huius contractus a contractu locationis differentia. Quia emphyteusis solum constituit in re immo- bili potest, quæ cultura valeat meliorari. Per eam transferitur dominium utile, manente solum dominio directo apud priorem dominum: Non fit ab breuissimum tempus quam decennij, quorum nihil in locatione cernitur. l. 1. C. de iure emphy. Mol. l. 2. tr. 2. d. 445. n. 7. Bonac. de contr. d. 1. q. 8. pu. 1. Sylvest. v. Emphyteusis, n. 1.

Omnes, qui iure alienare possunt, etiam in emphyteusim dare queunt. Quia emphyteusis species est quedam alienationis, cum per eam dominium utile transferatur. Vnde pupillus, aut minor abique tutore aut curatore, & iudicis decreto: Prelatus Ecclesiæ, nisi addit iusta causa, ac debita solemnitas dare in emphyteusim non possunt. Nec ipse emphyteuta acceptam emphyteusim alteri dare valet, quia illius domi- nio directo non potitur. Fillinc. tractat. 36. numero 123. & 124. Clar. libro quart. recepe. sent. §. emphyteusis, quæstione 73. Azor. p. 3. l. 10. cap. 2.

Septem condiciones ad emphyteusim in- stitutum requiro apud Doctores comperio, in re Casareo. Prima est, ut constituatur in re immo- bili, ac frugifera, & solo adherente, ut in agris, domibus, pascuis, syluis, stagnis, &c. quæ cultu, & industria meliorari possunt. l. 1. & 3. C. de iure emph. Secunda, ut dominium directum, & possessio civilis huius rei maneat apud priorem dominum, utile autem in emphyteutam trans- feratur. Vnde hic præscribere non valet domi- nium directum, quia possessio requisita ad præ- scriptionem, semper in proprietario manet. Lel. l. 2. c. 2. d. 8. numero 43. & 44. Fillinc. tr. 36. numero 131. Tertia, ut annis singulis emphyteuta teneatur soluere certam pensionem consistentem in pecunia, vel in fructibus, quæ ordina- riè minor est, quam fructus valeant, detra- ctis expensis, quamuis possit esse fructibus ad- æquata. Vnde cessans a solutione pensionis per annos si res sit Ecclesiastica, vel per tres, si sit secularis, rem emphyteutam cum omnibus meliorationibus, & operibus, quæ in egressit, amittit, eaque ad directum dominum redit, l. 2. C. de iure emphy. C. Fornis, de loco Bonac. de contr. d. 3. q. 8. pu. 2. n. 7. Sylvest. v. Emphy- teusis, n. 9. & 10. Reginald. l. 25. n. 547. Quarta.

88. Emphyteu- sis definitio & alocati- one differ- entia.

89. Qui possint & qui non possint dare emphyteu- sim.

90. Septem ad emphyteu- sim condi- tiones ex- pendo. Pri- ma condi- tio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

EL SCOBAR
Theol. Mor.
Tom. V. VI. VII.
EL IV

ut si res pereat sine emphyteutæ culpa, aut ab hoste occupetur, vel pelago sine spe illam recuperandi, ille à solutione pensionis liberetur, nisi sese ad calus fortuitos obligauerit. Quia res emphyteutica proprietario perit. Si verò pars rei superflua tenetur ad integram pensionem, si pars extat exigua ex æquitate erit remissio facienda. Filliuc. tr. 36. num. 13. ex l. l. C. de iure emphyt. Quinta, ut quo ius res efficitur notabiliter deterior ex culpa lata, vel leui emphyteutæ, v. g. si arbores inciderit, si vineam non putauerit, foderit, &c. ille priuari possit re accepta siue Ecclesiastica fuerit, siue non. Quia cum rem acceperit ad meliorandum, si eam notabiliter deteriorem reddiderit, merito ea priuari potest. Standum autem Iudicis arbitrio, ad diiudicandum, num deterioratio sit notabilis. Reginald. l. 25. nu. 548. Mol. tom. 2. tr. 2. d. 443.

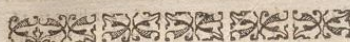
Sexta. Sexta ut emphyteuta non possit rem, eiusque melioramenta per venditionem alteri tradere secundum ius vile, quod ipse habet, aut locare ad decennium seu tradere in emphyteusim absque directi domini consensu, saltem implicito, vel non admonito directo domino, ut ipse emere possit, si velit. Quod si contra fecerit, cadit in commissum, & redit ad directum dominum, modo post venditionem. Secuta fuerit traditio. l. 3. C. de iure emphyt. Sylu. v. emphyteusis, qu. 5. Mol. to. 2. tr. 2. d. 461. Filliuc. tr. 36. n. 132. Lessius l. 2. c. 24. n. 52. & 53. Septima, ut quoties res venditur, vel donatione, aut permutatione alienatur, is qui eam accipit, soluat laudemium domino directo, idque pro inuestitura, seu possessione, quam ab ipso accipit. Dicitur Laudemium certa pars pretij seu æstimationis rei venditæ, quæ iure communi est quinquagesima, consuetudine verò trigesima. Porro in quatuor casibus laudemium non debetur; Primo, quando heres necessarius, succedit in rem emphyteuticam titulo hæreditatis, aut quando coheres, qui partialiter succedit in emphyteusi, ante diuisionem vendit alteri coheredi partem sibi respondentem. Secundo, quando res emphyteutica redit ad emphyteutam priorem, dissoluta contractu celebrato cum pacto reuertendi, quia tum non censetur noua venditio, sed prioris rescissio contractus. tertio, quando pater tradit rem emphyteuticam filii in dotem, non habens aliud, quod ei tradat. Quarto, quando plures habentes rem emphyteuticam inter se diuidunt, l. 3. C. de iure emphyt. Syluest. v. Emphyteusis, num. 28. Azor. p. 3. l. 10. c. 8. qu. 6. Filliuc. tr. act. 36. numero 132. Mol. to. 2. tr. 2. d. 460.

Quinta.

Sexta.

Septima.

De Laudemio.

CAPVT VII.

De Feudo.

91

Feudi definitio, & differentia, & obsequij personalis exhibendi. Differt ab emphyteusi, quod quamuis in vtro-

Feudum est concessio rei immobilis vel equipollentis, cum translatione domini in vilis, proprietate retenta sub onere fidelitatis, & obsequij personalis exhibendi. Differt ab emphyteusi, quod quamuis in vtro-

que contractu transferatur dominium vile in recipientem, remanente dominio directo apud traditorem, alia tamen est pensionis ratio. Nam quatenus pensio est realis consistens scilicet in pecunia, vel frumento, &c. dicitur emphyteusis, quatenus vero pensio est personalis, nempe in obsequio personali consistens dicitur feudum. Unde duo ad substantiam feudi requiruntur, ut res in feudum data immobilis sit, vel uti talis habeatur, ut Regnum, prouincia, Vrbs, pagus, ager, prædium, alterum, ut is, qui accipit, fidelitatem, & obsequium domino promittat. Lessius, libro secund. cap. 24. dub. prim. numero quinto. Laym. l. 3. tr. 4. c. 24. n. 1. & 2. Bonac. de contr. d. 3. q. 8. p. 1. n. 3. Sylu. v. Feudum. Fill. tr. 36. num. 159. & 164.

Septem à Doctoribus ad contractus feudalis institutum collegi condiciones. Primam, ut Septem requiro constitutionem feudum in re immobili. Secundam, ut dominium directum, & possessio civilis rei feudalis apud Principem, vel dominum feudi iustitiam. Terciam, ut non teneatur feudatarius ad pensionem, si est feudum purum, sed tantum ad personale obsequium, quando ad illud interpellabitur. Quartam, ut si obsequium debitum vasalli non præstiterit, feudum amittat, & in caducitatem incidat: sicut emphyteuta amittit emphyteusim, cum non soluit pensionem. Quintam, ut debeat feudatarius à directo domino inuestiri, mitive in possessionem, tuncque ei ille fidelitatem iurare. Sextam, ut non possit sine domini voluntate feudum donare, vel oppignorare, vel alteri concedere in feudum. Septimam, ut absque eadem voluntate illud alienari, ipsum amittat, Azor. p. 2. libro decimo Reginald. l. 25. n. 550. Tabien. v. Feudum, Lorich. v. Feudum. Syluest. & Angel. ibid. l. l. Clar. l. 4. §. feudum.

Dare possunt in feudum, qui liberam habent suorum bonorum administrationem, & non sunt aliquo iure prohibiti. De iure tamē feudorum aliqua dignitas requiritur lib. fundum primo Feudi. titulo primo l. prim. Feud. titulo 6. possunt. In particulari possunt dare in feudum iurati. Pontifex, Episcopi vero, Abbates, & alij præpositi, inferioresque Clerici possunt in feudum dare solummodo res, quæ ab antiquo tempore in feudum dari consueverunt. Possunt, & Domini temporales, ut Imperator, Rex, Princeps, dux, Comes, marchio, Baro, & alij nobiles viri ijs inferiores. Accipere autem omnes possunt à dominis principalibus, secus si vasalli, & domini minores dent in feudum lib. prim. feudi titulo prim. l. prim. feudi titulo sexto Azor. parte tercia libro decim. cap. quinta. quest. 2. Filliuc. tr. 36. n. 166. Lorich. verb. Feudum, num. quinto.

Dari possunt in feudum generatim res immobiles, vel quæ pro immobilibus computantur, ut sunt iura exigendi redditus annuos, seruitutes rerum, & personarum. Debent verò res liberæ proprietate, & non alteri obligatæ. Res autem, quæ prohibetæ sunt alienari in feudum nouum dari non possunt, sed in antiquum. Res Ecclesiæ non possunt Prælati dare in feudum nouum, nisi ex certis causis, & solennis iuris formula asseruata, L. seruitutes, qua. ff. de ser. nit. urban.

94

Quam in feudum possunt dari.

urban. c. i per quos fiat. inuest. l. 2. feudi. Amb.
de non alien. rer. Eccles.

55
De feudo
acquirendi
modis tri-
bus.

Eundem tribus modis acquiritur. Primo in-
feudatim, quæ erat apprehensio possessionis feu-
di, & si, cum habita, vel alia instrumentum
(v. gladius, vel vexillum) traditur domino. Secun-
do, præscriptione, quæ debet esse in secula-
ri feudo annorum 30. in Ecclesiastico 40. con-
tra Romanum Ecclesiam 100. Tertio, succe-
ssione, unde capiti aliquo membro, iure feudo-
rum non sunt habiles ad successionem in fe-
udo paterno vel antiquo, vñ tamen & con-
suetudine possunt succedere; quia licet per-
sonæ non valeant obsequium domino præ-

stare, possunt per alium. Fœminæ regula- *Quinā sunt*
riter non admittuntur in feudo, nisi expri- *& quinam*
mantur, & feudum sit fœmineum; vel om- *non sint*
nino francum, ac liberum. Ac filiis & duobus *fundi acci-*
matrimonii in feudo præferendi sunt ij, qui *piendi ca-*
sunt ex priore nisi feudi qualitas aliud sua- *paces.*
det. Illegitimi non succedunt, sed natura-
les facti legitimi per subsequens matrimo-
nium succedunt in feudo. Clericus iam sacris
initatus, vel beneficiatus recitare potest feudum
paternum. Religiosus post professionem
feudum amittit. Filii. *trakt. 36. capi-*
te decim. Azor. *part. 3. b. 1. cap. 10. q. 4.*
Lorch. v. Feudum. nñm. 7.

SECTIO SECVNDA.

Dubia de Contractibus Onerosis.

CAPVT VIII.

*Circa emptionem, & vendi-
tionem.*

DVBIVM I.

An res, quæ nec pretium legitimum, nec
vulgare habent, possunt vendi,
quanti contrahentes inter
se conven-
runt?

Non possunt hæc vendi, quanti contrahentes inter se convenierint, sed illud pretium exigi potest, quod prudens arbitrio spectatis circumstantiis iustum censbitur. Quia in his rebus, quæ legitimæ, et vulgare pretium non habent, illud pretium est censendum iustû, quod communiter iustum estimaretur, ex illa enim communi estimatione constituto pretij, quæ est quasi quedam lex, pendet, nõ autẽ ex voluntate cuiusque, aut ex singulari alterius affectu. Ita Navar. *sum. c. 3. nu. 78. Caiet. 2. 2. q. 77. a. 1. et apud. 17. respons. 1. 2. dub. 3. Mol. d. 384. Lof. libro secund. cap. 1. 2. dub. 17. Rebuff. de iustit. l. 6. question. secund. sectio. secund. n. 10. Palaus de iust. d. 5. p. 3. n. 3. Salas de empt. dub. 5.*

Mihi magis hoc placet. Diffonum namque rationi est rei valorem ex proprio tantum iudicio, & ex nullo emptoris affectu, ac animi levitate pensare. Vbi resolutur leg. Pretia rerum ff. ad leg. Falcid. licet autem non sit pretium legitimum, aut vulgare illius rei statutum, statuendum tamen est non ex contrahentium voluntate, quæ plerumque ex inordinato affectu ducitur; sed ex voluntate communi prudentum, illorumque iudicio, quibus res arbitrandæ committi debet.

D V B I V M II.

Cum exteri triticum per mare asportatum ultra taxam legitime vendunt, possuntne naturale triticum ex suis agris collectum vel aliunde adductum, aequè bonum, imò melius, eodem pretio vendere?

Suppono, exteros asportantes per mare tri- 100
sticum, vt in his Regnis vendant, iussu a Nonnulla
P. 2. taxa suppono.

96
Dionysius
Janu.

D

ROCEO 17 questio de rebus
exquisitis, ac novis, quales sunt
gemmae, antiquae picturae, aues,
animalia exquisita. Et eadem est
difficultas de operatione operum
non necessariorum, an pro ipsis quodlibet pre-
tium quantumvis excessivum exigi possit, v.g.
pro vii mulieris, pro cantu, pro salutatione?

97
Pofsum
vendi,
quantum
meritis

Possum hanc vendi, contraheutes inter
se conveniunt. Quia haec nec legitimum pre-
tium, nec vulgare habent: Ergo ex contrahen-
tium voluntate illud fortiter debent. Et quia cum
haec non sint usus hominum necessaria, ne ven-
ditori se ea alienare teneatur, poterit ab em-
ptore exigere quidquid sibi placuerit, alias nol-
le vendere. Sic Sotus 1.6. de iust. q. 2. n. 3. Ioan.
Med. de reit. q. 3. 2. Pet. Led. p. 2. tr. 8. c. 32. concl.
5. reg. 3. Bannes 2. 2. q. 77. a. 1. Salon. contr. 3. &
4. Valib. q. 9. 2. o. pun. 1. §. 3. Nauarr. de reit. l.
3. c. 2. n. 1. Mauo. v. Venditio c. 7. 7. concl. 2. Toler.
de septem peccat. c. 4. §. 8. v. Emprio, n. 3. & ver-
Venditio, n. 1. 4. & alij.

Esch. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

ELSCOBAR
Theob. Mor.
Om. VII. VII.
E. IV
6

172 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

taxa lege eximi, vt sic ad adducendum triticum, quo Prouincijs huius Regni indigentibus subueniatur, excitentur. Ne quidem hoc privilegium exteris solum est concessum. Nam si indigere per mare triticum asportent, eodem modo ac exteri absque taxa vendere possunt. Non autem id competit eis, qui triticum per terram adducunt. Hinc grauis oritur difficultas, an naturales frumentum ex suis agris collectum, quod est aque bonum, imo forte melius possint sine taxa vendere, cum exteri sine taxa vendunt?

101
Non possunt.

Minimè possunt. Quia ex venditione excedente taxam conuincitur, taxam iustam non esse, cum non taxet pretium æquale valori frumenti, quod tunc ex natura rei habet spectatis circumstantijs occurrentibus, sic docti, quos consului.

102
Possunt quidem.

Possunt quidem. Quia secundum naturalem valorem frumenti medium, vel rigorosum amplius vendi potest. Ita Reb p. 2. de inst. l. 9. q. 2. scilicet. 2.

103
Auctoris sententia.

Ego autem existimo, si excessus non sit ultra tertiam partem, nequaquam posse naturales taxam excedere. Quia non est censenda taxa cessare, quippe censenda est contineri intra latitudinem iusti pretij naturalis, attingereque infimum illius. Secus dixerim, si excessus ultra tertiam partem communiter procederet, conuinceret enim, taxam non adæquare iustum pretium naturale, & consequenter illius obligationem à Principe abrogari debere. Vt probare videtur Molin. *disputatione* 364.

DVBIVM III.

Si tritico ex malitia admisceas grana inuilia aut vino optimo deterius, vel aquam, aut veteri nouum, ita vt ex admixtione huiusmodi deterius non fiat, potesne pretio taxato vendere?

104
Potes quidem.

Potes, ac si nulla mixtio facta esset. Quia si triticum illud adduceretur ex area sic sordidum ac paleis permixtum sicuti postmodum ex malitia constituitur, pretio legis licite (vt supponimus) venderetur: Ergo etiam vendi potest etiam si ex malitia postea misceatur, parum enim refert emptori, quod sic sordidum sit ex area adductum, vel domi immixtum. Idem argumentum de vino fieri potest. Si enim ob illius mixtionem malitiosam deterius non redditur, parum refert emptori, quod sit, vel non sit ex malitia permixtum. Sic Lud. Lopez p. 2. *Instr. c. 42. alias* 192. *Lef. l. 2. c. 21. dub. 11. n. 85.*

105
Non potes.

Non potes. Quia taxa apposta est tritico pro vt ex area plerumque colligitur, & vino pro vt ex musto naturaliter conficitur, velle autem paleis, vel aqua, vel alio deterius mixtum eodem pretio vendere ac purum, & sanum triticum, & vinum, iniquum est, cum ex hac mixtione non accipiant ex se vllum valorem, sed rem mixtam, & quæ sub pretio legis contine-

batur deterius reddunt. Ita Rebel. *part. 2. do inst. l. 9. q. 8. num. 17.* Medin. *libro prim sum. §. 14.* Petr. Ledel. *part. secund. sum. tractat. 8. capite 32. post. 7. concl. difficult. secund. Manuel part. 2. cap. 79. num. 10. Mol. tract. secund. d. 353. Salas de empt. dub. 12. numero secund. Azene. ad l. 4. titulo 25. libro quinto compilat. in comment. ad leges additas pag. 65 in fine, numero secundo.*

Eti sententia prima speculatiue probabilis videatur, practice tamen nequaquam admitterem, ne via fraudibus, & malitij aperitur. Secundam verò sententiam tempero, ne procedat, cum pretium non est lege taxatum, sed ex communi vulgi æstimatione habetur. Eo namque euentu cenfeo illud mixtum ex malitia, licite vendi posse eo pretio, quo res aliæ eiusdem bonitatis, & qualitatis insit venduntur. Rationem differentie reddo. Quia lex facere potest, vt res inæquales in bonitate ob bonum commune equali pretio vendantur, & æquales minori pretio, vt in tritico per mare asportato, vel ibidem collecto. Secus vero hominum æstimatio, quæ pretia rebus secundum eorum bonitatem spectatis circumstantijs constituit, scio tamen meo Ferdinando de Castro Palao hanc limitationem non placere, eo quod existimet raro vel nunquam hac mixtione adulterina facta, rem æqualis bonitatis existere, cum ea, quæ illa caret mixtione. Neque est verum (addit) res notabiliter inæquales in bonitate eodem pretio, & æquales minoris ex præscripto legis vendi, quia lex positua semper æqualitatem cum pretio naturali seruare intendit. Sed hoc non videtur, vt à limitatione illa recedam.

DVBIVM IV.

An si contractus iniquus, quo triticum, vel aliam mercem quis vendit pretio à lege taxato sub conditione, quod emptor in moneta aurea, vel argentea soluat?

Iniquus non est. Quia petens ab emptore, vt pretium in moneta aurea, vel argentea soluat, non petit aliquid ultra pretium lege taxatum, cum pretium taxatum sit indifferenter soluendum in moneta aurea, argentea, vel area. Sic graues viri, quorum scripta nondum excussa legi.

Iniquus est. Quia obligare emptorem, vt mercem soluat in moneta argentea, onus est pretio æstimabile, tum quod emptoris libertas adstringitur, cui concessum erat in qualibet moneta soluere. Tum quia ad hanc solutionem faciendam sæpe indigebit sua bona vilius vendere. Tum quia moneta argentea communi hominum æstimatione plaris habetur. Ita doctissimi Magistri, quos consului.

Fateor ingenue, me aliquando primæ sententiæ sectatorem rationem secundæ non multi esse valoris duxisse. Admittebam enim illā conditionem pretio esse æstimabilem, sed non inde indicabam inferri, licite peti non posse. Nā etiam est pretio æstimabile, obligare alterum, vt mihi

mibi iusto pretio suas merces vendat, alias non venditurus: & nihilominus potes nolle vendere illi triticum, si ipse nolit tibi vendere merces necessarias. Ego similiter poteris nolle vendere, nisi emptor in moneta argentea, vel aurea soluat. Attamen re attentius considerata putarim, verius esse, non licere vendere triticum, aliamve mercem, quæ pretium lege taxatum habet, arctando emptorem, ut in moneta aurea, vel argentea, solutionem impediatur. Quia ultra pretium legis conditio onerosa ab emptore exigetur. Nam cum pretium legale adstrictum non sit moneta aurea, vel argentea, in vero emptorem adstringis, convinceris, ultra pretium legis illum onerare. Præcipue autem id non licet hac tempestate, (tempestate Republicæ quidem, non tempus apte vocito) quia aurea vel argentea moneta adeo lupat in valore aream, ut si quis novem regales argenteos pro hordei modio iuxta taxam exigere, credam cum dimidio hodie in Regnis Castellæ receptaret. Iniquum itaque prius eum contractum cum restituendi obligatione iam teneo.

DVBIVM V.

Emi quis triticum ultra taxam ab eo qui licite vendit ratione asportationis: poteritne id eodem pretio alteri revendere?

110
Poterit
plane.

111
Minime
poterit.

112
Auctoritas
de similitudine,
et resolutione.

Poterit plane. Quia illud triticum semper retinet qualitatem asportationis ob quam permittitur, ultra taxam vendi. Sic petr. de Led. p. 2. sum. r. 8. c. 32. diff. 15. de taxa.

Minime poterit. Quia ille excessus ultra taxam non fuit primo venditori concessum ob triticum, sed ob illius asportationem, atque adeo non est pretium tritici sed asportationis. Cum ergo ille non asportaverit, ius habere non poterit, excessum illum exigendi: Ita Salas de empr. & vend. dub. 16. n. 2. Palao de inst. d. 5. p. n. 3. num. 2.

Ego autem hanc sententiam veriorē esse puto, si de tritico asportato per terrā loquamur. Nam de tritico per mare asportato, veram esse Ledesimæ opinionem reor. Quia hoc triticum nulli taxæ subicitur, ac proinde ad cuiuscunque manus perueniant poterit pretio, quod secundum communem hominum estimationem iustum fuerit, vendi. Attamen licet venditionis ratione non valeat ille hoc incrementum ex tritico per terram asportato accipere: poterit tamen ratione damni emergentis, si alios velle eodem pretio triticum habere; quia æquum non est, ut ex officio pietatis in commodum repoter. Lege. P. Ioan. de Salas dub. 24. n. 4. & Vegam v. Trigo, casu 1.

Esch. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

DVBIVM VI.

An iura asportationis exigere possit qui tempore abundantie, quando necessum non est triticum asportari; id gesserit?

Non potest exigere. Quia hæc concessio tempus sterilitatis, ac penuriae videtur spectare: nam pro aliis temporibus superflua videbatur, cum absque asportatione triticum reperiri. Sic tedel. parte secunda sum. r. 8. c. 32. diff. 13. Vega v. Trigo, casu 15. & alij communiter.

Exigere potest, quia lex non distinguit, eo tempore abundantie quis asportaverit, an sterilitatis exigentia: tamen si in concessione succurri spectaverit tempore sterilitatis; & quocunque tempore triticum asportetur, cedit in Reipublicæ bonum, cum ex maiori illius abundantia pretium sit imminuendum. Ita Palao de inst. d. quint. punct. 9. numer. 3. Salas dub. 16. num. 2.

Cum his sententiis addiderim, posse tempore abundantie adduci, vendendum tamen sterilitatis tempore. Idem potest esse triticum illud longe melius, magisque repurgatum, ob cuius causam emptores non solum pretium à lege constitutum, sed iura itineris libenter solvant. Certe si dum abundante grana soluit, documentum dat, sibi commodius esse, illud frumentum carius, quam aliud villiori pretio comparare.

DVBIVM VII.

An peccet lehaliter Clericus, aut dines, qui frumentum in farina aut pane colto pretio à lege Regia prescripto vendiderint?

Ex Regia lata Martii mense Septemb. anni 1568. & alia 1571. & alia 1591. (referred leg. 4. s. & 7. tit. 25. lib. 5. none collect) sic statuit. Ninguna persona de las que no son panaderos, ni acostumbra a masar, y vender pan cocido, ni son de calidad, que ayan de tener esto por vrato, y officio: no puedan por si, ni por medio de las dichas panaderas, ni otras personas, ni mediante ningun vrato, ni pacto, ni partido, ni otra cautela, ni modo, vender el dicho pan cocido, ni usar de semeiante vrato, y grangeria, sola penas &c. Circa cuius tenorem quaesierim, an peccato mortali astringantur Clerici, & divites si triticum convertunt in panem vendiderint.

Licet lex hæc seculares communiter sub grani piaculo obliget (ut suppono) hæc peccati gravis obligatio non procedit in Clericis, sub mortali dicitibus, aliisque viris nobilibus, qui suis expensis, ac periculo triticum darent panificis in panem convertendum, & vendendum.

113
Non potest
exigere.

114
Potest exi-
gere.

115
Cum his
sententiis, id
robore.

116
Legem Re-
gia pramit-

117
Non obligat
ti gravis obligatio
non procedit in
Clericis, &
divites.

quæ tertio ementi est imposita.

¹¹⁵ *Debet puniri pœna, quæ tertio ementi imposita est de-
bet puniri. Quia lex dicit, T por la tercera
vez sea condenado en destierro por tres años.*
At ille tertio vice emittit. Ergo in illam inci-
dit pœnam tertio ementi impositam. Neque
æquum est, ut pluries repetitum delictum
ea pœna vindicetur, quæ primo ementi statui-
tur, cum ex reiteratione & delicta granan-
tur, & grauioribus pœnis subiciantur. Sic
Anton. Gomez tom. 3. *variæ capite quinto nu-
mer. 9.* asserens, stante statuto, quod quis pro
tribus furtis furca suspendatur, posse furca
suspendi, si tria furtis commiserit, tamen pro
prioribus furtis punitus non fuerit.

¹¹⁶ *Non debet
ea pœna
puniri, sed
pœna
imposita
primo ementi.*
Non debet puniri pœna, quæ tertio emen-
ti imposita est, sed ea pœna affici, quæ con-
tra semel ementem est lata, quia lex pœnâ
exilij imponens Dardanatis supponit, de cri-
mine depunitus esse, & delicta denunciata
punit, & punitus pœnam aggrauat. Inquit
enim: *Pro prima vice exulet à loco habita-
tionis per sex menses*: hoc est, pro prima vice,
qua fuerit de crimine denunciatus, per sex
menses exulet: deinde addit pro secunda vice,
id est, pro qua secundo fuerit denunciatus
exulet per annum. Ita Matienzo leg. 19. *glosf.
3. num. 3.* Azenedo num. 8. quos Theologi com-
muniter sequuntur.

¹¹⁷ *Cum his opi-
ni.*
Primam sententiam probabilem satis sed se-
cundam probabiliorē esse reor, nam si in
harum pœnarum aggrauatione non spectaret
lex delictum denunciatum, sed solum ipsum
delictum per se sumptum, aliis verbis debe-
ret disponere; nempe diceret: pro prima em-
pione emptor damnetur exilio sex mensium;
pro duplici per integrum annum: pro triplici
per tres annos.

DVBIVM X.

*An res vendi possint carius, quam per se
valent ratione solutionis
credita?*

¹¹⁸ *Possunt qui-
dem.*
Possunt quidem. Quia cap. *In ciuitate de
usufr. aromata vendita ad creditum plaris
venduntur, quam si numerata pecunia ven-
derentur.* Sic Sa v. *venditio, numero 7.* Ca-
retan. 2. 2. q. 78. *articulo secund. ad 7.* Ergo id
sine iura geri potest.

Minime possunt. Quia esset manifesta vsu-
ra, siquidem excessus ille acciperetur non
pro re vendita, sed pro solutione dilata &
credita, quæ est quoddam implicitum mutuum.
Et habetur c. *In ciuitate, c. consilium de usufr.* Ita
Ioan. de Medin. *de resit. quæst. 38 capite quint.*
Conar. 2. *variæ cap. tertio numer. 6.* Sotus lib. 6.
de iust. q. 4. articulo secund. Toletus l. *de septi.
peccat. cap. 58.* Ludouicus Lopez *part. prim.
Instr. cap. 216.* Salas *de empt. dub. 41.* Molina
d. 355. *et lib. 2. c. 21. dub. 6.* Rebellus *parte
secund. de iust. lib. 9. q. 11.*

¹¹⁹ *Cum his se-
nti.*
Cum his sentio. Nec refert, quod tempore,
quod tibi solutio facienda sit, res plaris sit,
valitura; nam illud incrementum non tibi

sed emptori cedit; in ipsum enim res, & illius
dominium à tempore contractus translatum
est. Caput autem *In ciuitate* intelligendum
est, (vti explicat ibi Glossa) quia vendens illa
seruare debebat, & ratione lucris cessantis spe-
rati plaris, quam eo tempore erant valitura,
vendi poterunt.

DVBIVM XI.

*An merces pretiosa in magna quantitate
ad nundinas, siue ad portum adiectæ
possint credito carius vendi, quàm
sit summum pretium illarum, si
presenti numerata pecunia vende-
rentur?*

¹³⁰ *Non possunt.*
Non possunt. Quia inde inferretur, ob
solum dilationem pecunie pretium mer-
cium augeri, quod est vsura, siquid-
em augetur ob virtuale mutuum. Et quia du-
plex pretium constitueretur aliud pro vendi-
tione ad creditum, aliud pro venditione ad
pecuniam numeratam, quod nullatenus vi-
deretur admittendum, ex cap. *In ciuitate*, ex
c. *consilium*, ex cap. *Nauiganti*, de *usufr. sic Na-
uar. summ. cap. 23. numer. 82.* & *consil. 32. de
usufr. Ioan. Medin. de resit. quæst. 38. capite 6.*
Gutierrez in *qq. canon. c. 39. numer. 41.* Garcia
libro *prim. de contr. cap. 24.* Angles q. *de usufr.
ratione emptoris, diffie. 1.* Palacios lib. 4. cap.
13. Valent. 2. 2. d. 5. q. 20. *pun. secundo paragra-
pho 8. concl. 6.*

Possunt planè. Quia cum hæ merces ob ea-
rum æstimationem seu copiam non soleant
numerata pecunia vendi, sed ad creditum: ea-
rum pretium iustum censendum est, quod cõ-
muni hominum æstimatione in eo modo ven-
dendi iustum censetur, tamen minus sit eo
quod daretur, si pecunia venderetur annu-
merata. Ita Couarruias libro *secund. variæ capite
tertio numer. sexti.* Sotus lib. *sexti. de iust. q. 4.
articulo prim. ad 4.* Salon. 2. 2. q. 77. *contr. 24.*
Bañes a. 4. dub. 9. Lud. Lop. p. 2. *Instr. c. 64. l. 1.
l. 2. c. 21. dub. 6. d. 5.* Sa v. *emptio, n. 4.* & 7. Sa-
las *de empr. dub. dub. 42.* Tolet. l. *de septi. peccat.
c. 50.* Molina *tr. 2. d. 357.* Rebellus *de iust. p. 2.
lib. 9. q. 14. & alij.*

Hanc eligo sententiam. Quia cum pretia re-
rum lege Principis vel hominum æstimatione
constituuntur, & his mercibus ad credi-
tum venditis diuersum pretium iustum
constituatur, quam ad numeratum, con-
sequens est, vt illud iustum esse sit censendum.
Causa autem, ob quam diuersum pretium
constituatur, non est pecunie dilatio, sed il-
lius frequens periculum; labor, ac molestia
in ea recuperanda, ac lucrum cessans, quod ple-
rumque venditoribus contingit. Et licet hæc
in vna; vel altera venditione cessent, non ob
inde pretium, quod frequenter contingentia
spectat, mutatur. Sa v. *venditio, numero septim.*
& Salas *dub. 42. annotantibus.*

DVBIUM XII.

An possit anticipata solutione minoris emi centum debita Antonio post annum soluenda praecise sine alio incommodo?

133
Questionis
status.

Certum est, te posse emere illa centum nonaginta dandov. gr. anticipata solutione, si debitum non sit liquidum, vel sit recuperatu difficile, vel inde aliquid tibi damnum eveniat, aut lucrum cesset. Quaestio igitur est, an, cum hac omnia cessant, licite minoris emi possit.

134
Potest placere.

Potest quis minoris emere debitum illud, quia haec debita dum proponuntur venalia instar mercis, minoris aestimantur ex communi hominum acceptatione. Et quia frequenter quae liquida videbantur, ambigua redduntur, & quae recuperatu facilia, difficilia succedunt. Et quia praesentis pecuniae solutio venditoribus commoda est, emptoriibus incommoda, ob quas causas pretium communi hominum aestimatione diminui iuste potest, etiam si in uno, vel altero casu haec difficultates, & incommoda cessent. Sic Abbas ad c. In ciuitate, n. 7. de usur. Caietan. v. usura ad fin. Artil. n. 33. & 50. Fumus n. 51. Kofel. v. usura, 2. §. 15. Sa v. Debitum, n. 21. Nauar. sum. c. 17. n. 232. Toletus l. 5. c. 31.

135
Non potest.

Non potest quis emere hoc debitum minoris anticipata solutione, secluso morali periculo difficilis solutionis, aliisque inconuenientibus extrinsecis. Quia ius ad centum futura sublata omni difficultate ea habendi, eiusdem aestimationis est, ac centum de praesenti. Nam si minus valet ius ad centum futura, quam centum praesentia, potes centum a te in mutuum petenti respondere, te nolle illi ea mutuae, sed velle emere obligationem ab ipso, vt tibi centum soluat, quam obligationem nonaginta de praesenti emes: quod certe esset, viam, vltimis latam aperire. Ita v. Tho. opusc. 67. ad lector. Florentin. Antonin. p. 2. tit. 1. c. 8. §. 3. & 4. Ioan. Medi. Syluest. Bannes, Sotus, Arag. Valent. Graf. Mercad. quos refert, ac sequitur palao de iust. d. 5. p. 13. n. 6. Laym. l. 3. sect. 5. tr. 4. c. 17. §. 5. n. 32. Salas de empt. dub. 39. Lefl. l. 2. c. 21. dub. 8. n. 70. & Molina contrariam sententiam indicans improbabilem tr. 2. d. 361.

136
Hanc communem sequor sententiam, abnegans quidem, ex communi hominum iudicio haec chirographa, & obligationes soluendi centum futura, minus quam centum aestimari, secluso periculo, & incommodo solutionis, lucro cessante, aut damno emergente ideoque pro qualitate huius difficultatis, incommodi pretium imminuitur. Connincitur hoc auctoritate Bartoli ad l. Per diuersas. C. mandati. & Baldi ad l. 2. C. ne lite pendente, asserentium, actionem ad rem tantum valere quantum valet res ad quam dirigitur, deductis laboribus, & expensis.

DVBIUM XIII.

Cum ex causa extrinseca, nempe ex decreto Principis, ex abundantia, vel sterilitate repente superuentura valor mercium augendus, vel imminuendus est: qui hoc sciat priuatim, poterit vendere, vel emere pretio currenti?

Minime potest. Quia emptor mercium, quantum valor statim diminuendus est, inuoluntarie, ac per errorem censetur emere, nam si diminutionis futurae concius esset, nullatenus emptionem celebraret. Sic Ioan. Medin. de ref. quaestione 35. Conrad. de contrah. quaestio. 62. 63. & 76. Manu. pars. secund. summ. capite 81. numero decim. Glos. ad l. contra legem, ff. de legib. Bartol. l. Quero ff. de actionibus empt. & alij relati a Couarrunia reg. peccatum, p. 2. 3. §. 4. num. 6.

Potest equidem. Quia illa censenda est iusta emptio, aut venditio quae valori rei venditae, aut emptae adequatur, cum res nihil amplius valeat, quam quod lege iusta, & communi hominum aestimatione valere indicatur. Ergo &c. Neque refert, hanc communem hominum aestimationem niti ignorantiae euentus futuri, quia valor naturalis, seu vulgaris rei ex hominum aestimatione quocumque modo concepta pronenit, sicut valor legitimus ex ipsa lege, dum lex perseverat. Ita D. Thom. 2. 2. quaestio. 77. articulo octauo. ad quart. Caietan. ibi Bannes dub. quart. Aragon. dub. secund. Valentin. d. 5. q. 20. pun. 4. Toletus de sept. peccat. cap. 50. numer. 3. Molina d. 354. Lessius lib. secund. cap. 21. dubio quinto Salas alios referens, de empti. dub. 32.

Probabilior hanc sententiam indico, hand abnegans primae magnam inesse probabilitatem. Profecto nostrae conclusioni robur ex cap. 41. Geneseos confirmatur, ubi Ioseph praecius futurae sterilitatis, ob quam frumenti valor augendus erat, pretio currenti ingentem illius copiam, emit, & in subsidium famis aduentura reclusit, concesserim autem primae sententiae Auctoribus, contractum illum esse aliquo modo inuoluntarium: sed quia simpliciter voluntarius est, & non procedit ex errore aliquo ad substantiam contractus pertinente valde proculdubio est.

DVBIVM XIV.

*An possit pecuniam, quam privatim scis
breui tempore imminuendam, vel
deponendam, mutuari cum
obligatione eandem quan-
tatem reddendi?*

¹⁴⁰ Non potes. Quia qui scit mox deponen-
dam esse pecuniam, nihil dat mutuatario,
Non potes. & qui agnoscit illico imminuendam, minus
dat quam reddi sibi postulat. Sic Syluester. v.
Pura 1. qu. 15. Gabr in 4. dist. 15. questione 11.
aristot. 3.

¹⁴¹ Potest omnino. Quia nulla iniuria committi-
tur, cum nihil aliud peratur, quam quod de
presenti conceditur. Ita Salas de emp. dubit.
32. in fine. Palao de iust. d. 5. punct. 15. nu-
mero quinto.

¹⁴¹ Hoc verius esse reor, si probabiliter mutans
sciat eam pecuniam à mutuatario esse abstu-
mendam. Nam si aperte cognoscat eam pecu-
niam mutuo petere, ut necesse est post immi-
nutionem pecunie, aut omnimodam depositio-
nem succurrat, certe non audeo à prima senten-
tia recedere, & Magistrorum meorum Ioan-
nis de Salas, & Ferdinandi de Castro venia, se-
cundæ omnino nuncium remitto.

DVBIVM XV.

*Sciens ex Consiliarij Regij (v. gr.) mo-
nitiu critici valorem cito lege promul-
ganda imminuendum, potestne li-
cite id pretio currenti vendere, vel
emere?*

¹⁴² Minime id potest, si ea veniunt proceat
ex notitia: quam à Rege vel Regio Con-
siliario secreto accepit, pretium critici ex
lege proxime superuentura imminuendum fore.
Quia in aliorum detrimentum notitia legis
vitatur, quæ omnibus debet esse communis. Sic
Molina disputatione 354. Rebellus de iustit.
parte secund. 1.9. questione 6. Pinel. ad l. secund.
Cod. de resind. vendit. part. 3. capite secund.
numero 22. & 23. Lessius autem libro secund.
cap. 21. dub. 5. & Salas de emp. dub. 32. Idem
sentient in Magistratu, aut alio qui malitiose
vius fuerit scientia legis promulgandæ in alio-
rum detrimentum, quia Magistratus tene-
tur ex officio omnibus civibus commoda
providere, neque vilius pro alio granare.

¹⁴³ Potest plane spectato iuris rigore quilibet
ex scientia vi ad suas merces distrahas?
Quia esto ea distractio cedat in emptorum de-
trimentum, idest per accidens ex lege super-
uentura pretium mercium diminuente, non ex
natura contractus, neque venditor illud detri-
mentum intendit. Sed procurat sibi consulere,
& sui detrimentum vitare. Ita Palao de iustit.

distrib. d. quint. punct. 15. num. 6. Propendet Less.
citatur.

Probabilem satis hanc sententiam esse in-
dico, quia licet vel ipsi Magistratus obligen-
tur omnium civium commoda æqualiter spe-
ctare, id intelligendum est iuxta leges ac
consuetudines præscriptas, & in populo vi-
gentes, ac proinde distrahens suas merces
ex scientia privata legis futuræ nullam iniu-
riam emptoribus irrogat. Attramen ego in pri-
mam sententiam magis inclino.

¹⁴⁴ In primam
sententiam
inclinor.

DVBIVM XVI.

*An censeatur deceptor iniustus qui in-
terrogatus an pretium mercis immi-
nuendum sit, obfuscescit, vel respondet,
se nescire, vel asserit, diminuendum
non esse.*

Deceptor non censeatur iniustus. Quia illa
deceptio non inducit ad rem iniustam,
sed ad iustum contractum, & ad proprium
dammum vitandum. Quemadmodum si pau-
per ostio diuitis assistens alteri pauperi acce-
denti diceret, elemosynam iam expensam
esse, vel diuitem abesse à domo: non tamē
obmendacium hoc decipiens ille censeatur ad
restitutionem obligari. Adde, sic testanti fides
adhiberi non debere, cum præsumi possit ob
proprium commodum mentiturus. Sic Ban-
nes 2. 2. quest. 77. articulo 3. dubio 4. Arag.
dub. secund. Salon. contron. ultim. probabile re-
putat Lessius lib. secund. caput. 21. dubio quinto
num. 43.

¹⁴⁵ Non cense-
tur iniustus
deceptor.

Deceptor iniustus proculdubio censeatur.
Quia manifestum est hac deceptione inducia-
lum ad contrahendum, alias non contractu-
rum: & consequenter ad sustinendum dam-
num ex eo contractu proveniens. At com-
munis, & fere omnibus sententia est, si
fraude, & dolo bonum proximi quis impediatur,
vel imminuat, peccare lethaliter contra in-
iustitiam cum restituendi obligatione. Ergo qui
inducit mendacij assertionem emptorem ad con-
trahendum, iniustitiam committit, & resti-
tuendi obligatione adstringitur. Ita Castro Pa-
lao de iustit. commut. d. 5. punct. 25. num. 9. citans
Molinam, Rebellum, Lessium, & Salas.

¹⁴⁶ Iniustus
deceptor
censeatur.

Cum his opinor, excipiens ramen, nisi illi sic
asserenti nullam fidelem emptor prudenter ad-
hibeat: quod non est præsumendum, si serid
ille asserit, pretium imminuendum non fore.
Verum ex eo, quod obfuscescat, & respon-
sum retineat, vel verbis æquivocis utatur, ut
veritatem celet, nullam obligationem inde
restituendi contrahere cum exillimo: quia non
tenuit veritatem manifestare: imò ius habet
eam celandi, ut suis bonis consulat: neque ea
dissimulatio est positiva deceptio, aut in
contractum inductio, sed veritatis occultatio, ac
contractus permissio. Vti Salas asseruit dub. 33.

¹⁴⁷ Cum his
opinor quæ-
dam adhi-
bens resti-
tutionem.

DVBIVM

EL SCOBAR
Theob. Mor.
Sim. Viv. II
E. IV

An ut emptor dicatur laesus ultra dimidium iusti pretij debeat rem valentem centum, emere plusquam ducentis (verbi gratia) regalibus.

148
Status
quaestiois.

Sæpè contingit, tam venditorem, quam emptorem decipi illius vendendo rem minori pretio, quam valet; hunc emendo maiori. Porro ex parte venditoris ferè omnes Doctores conveniunt, læsionem ultra dimidium pretij contingere, si rem valentem centum venderit minori pretio, quam quinquaginta; quia in ea venditione medium iusti pretij non attingit. *leg. secund. C. de rescind. vendit.* si quidem nec dimidia pars veri pretij est soluta. In emptore autem doctores non conveniunt. Vnde quaesierim, an ut emptor dicatur laesus ultra dimidium iusti pretij, debeat rem valentem centum emere plusquam ducentis?

149
Debet rem
valentem
centum
emere plusquam
ducentis.

Debet quidem. Quia læsio ultra dimidium ex parte venditoris est, cum non accipit pretij dimidium rei venditæ, Ergo læsio ultra dimidium ex parte emptoris est, cum non accipit dimidium pretij numerati, hoc est, cum non accipit rem, cuius valor attingat pretij numerati dimidium. Sic Panormit. ad capit. Cum dilecti, numer. secund. de empti. & vend. tametsi capit. Cum causam, eod. tit. contrarium dicat, Pinel. alios referens ad leg. secund. Cod. de rescind. vend. part. prim. cap. 2. numer. quinto & 6. Conan. libro. 7. capit. 9. Forcatol. dialog. 100. Duaren. leg. si quis cum aliter ff. de verb. oblig. Fachin. l. 2. controu. c. 16. Cujas. l. 16. observ. c. 18.

150
Non debet,
sed sufficit,
si rem va-
lentem cen-
tum plus-
quam 50.
emat.

Ut emptor dicatur laesus ultra dimidium iusti pretij, non debet rem valentem centum plusquam ducentis emere, sed sufficit, si rem valentem centum, plusquam 50. emat. Quia inter venditorem & emptorem seruanda est æqualitas. At venditor laesus est ultra dimidium iusti pretij, cum dimidium pretij rei venditæ non accipit; Ergo emptor laesus erit ultra dimidium cum plusquam dimidium pretij eiusdem rei dedit. Alias si oportet rem valentem emere ducentis, non esset læsio ultra dimidium, sed in duplo contra leges, quæ læsionem ex parte pretij considerant. Ita Molina tract. secund. d. 349. Pinellus parte secund. de iust. libr. 9. quest. 3. sect. 1. Lessius lib. secund. capie. 21. dub. 4. Salas de empti. dub. 26. Anton. Gomez, Greg. Lopez, Padil. Couar. Azueved. Gutier. Soto, Salon Lopez, quos refert, & sequitur Palao de iust. distrib. d. 5. pun. 17. §. 1. n. 3.

151
Idem as-
seruo.

Idem affirmo, abnegans quidem, læsionem considerandam esse ex eo, quod emptor accipit, sed ex pretio, quod dedit. Vnde si dedit dimidium plusquam dare debuit, læsus fuit ultra dimidium; ut venditor si minus dimidi pretij accipere debuit. Alias inter venditorem & emptorem non seruaretur æqualitas, quod non est admittendum, cum sint correlatiua, & dispositum in vno, in alio censeri debet esse dispositum.

Ladens emendo, aut vendendo intra dimidium an peccet, & teneatur ad restitutionem?

Nec peccat, nec ad restitutionem tenetur. 152
Quia leg. In causa, §. Idem Pomponius. ff. Nec peccat de minoribus. & leg. Item si pretio, §. vbi, cas. nec de ff. locati. alleritur licitum esse naturaliter contra-ahentibus; se inuicem in pretio decipere, ac tueri. non est licitum ultra dimidium, sed ea deceptio reparatur lege secund. Codic. de resc. vendit. Ergo admittenda est deceptio intra dimidium. Et quia deceptio intra dimidium, cum parum distet à iusto, remissa censetur à venditore, vel emptore. Sic Doctores, quorum meminere Matienzo, & Salon citandi. Sæpè venditio, numer. 20. ait: Quod parum est, censetur emptor, & venditor inuicem condonare.

Peccat, & tenetur ad restitutionem. Quia 153
leg. Iure natura, ff. de reg. iur. dicitur: Iure Peccat & natura æquum est, neminem cum alterius de. restituere trimento, & iniuria fieri locupletiores. Ra- debet. tio est manifesta. Nam esto deceptio si intra dimidium iusti pretij, legi tamen naturali aduersatur, cum nullus vellet sibi ipsi illud damnum inferri, & consequenter lex naturalis obligat ad illius reparationem: At nulla lege positiva reperitur hæc obligatio dissoluta, neque id erat expediens. Ita D. Thom. 2. 2. questio. 77. articulo primo. Caiet. Bannes, Aragon, ibi. Salon. contr. 17. Nauar. summa capie. 9. no. tab. 9. corollar. 13. Molin. d. 350. Lessius libro secund. cap. 21. dub. 4. Salas de empti. dub. 26. Couar. reg. Possessor. p. secund. §. 7. & lib. secund. variar. cap. 4. num. 11. & alij

Hæc sententia certa, omninoque ample- 154
ctenda est. Cuius veritati non obstant leges il-
le citatæ. Licet quidem naturaliter contra-
ahentibus se circumuenire, id est secundum
ius gentium, quod naturale secundario appel-
latur, licitum est, id est, permissum abque
punitioe, se circumuenire. Sæpè enim licere
pro permittere sumitur, iuxta leg. Non omne ff.
de reg. iur. Non omne quod licet, honestum est, id
est, non omne, quod permittitur, est hone-
stum. Illud vero, quod ex meo Emanuèle de Sæ
adducitur ad summum sustineri posse
concedo, cum minima est læsio
& aliqua donationis signa ad-
sunt; setus cum læsio est
grauis, licet sit intra
dimidium.

DVBIVM XIX.

Quoad forum Ecclesiasticum ladens intra dimidium teneatur, lationem reparare.

¹⁵⁵ Teneatur, & actio latio datur. Quia cap. 1. §. sed diversum, de alienat. fundi dicitur, Ecclesiasticum non pati ultra iustitiam aliquid fieri. Ratio est, quia iudex Ecclesiasticus cogere potest quemlibet etiam laicum suis censuris, ut a peccato lethali desistat. Cum igitur ladens graviter et a intra dimidium peccatum lethale commiserit, & obligationem restituendi habeat, poterit optime. Sic Gloss. ad cap. Ea enim §. hoc ius 10. quest. secund. v. & plus Padil. leg. secunda num. 55. & 56. Codic. de resc. vendit. Navar. cap. 9. de iudic. notab. 6. coroll. 13. Conar. 2. var. c. 4. n. 11. & alij plures res citati a Tiracuello q. 1. contrub. n. 11.

¹⁵⁶ Nec teneatur, nec latio actio datur. Quia cap. cum dilecti cap. cum causa, de empt. & vend. solum conceditur actio, cum est latio ultra dimidium neque ullus est textus actionem directam intra dimidium concedens. Ita Pinellus ad leg. secunda Codic. de rescind. vendit. Matienzo ad leg. prim. tit. v. de iur. lib. quint. gloss. 1. & 8. num. 11. Fachin lib. secund. contron. cap. 25. Salom. 2. q. 77. articulo prim. contr. 17. Molina d. 349. Rebellus parte secunda de insinua lib. 9. quest. 3. sessio 2. Palao de insin. contr. d. 5. punct. 2. §. 2. num. 7. Salas de empt. dub. 27. nu. 3. & 4.

¹⁵⁷ Cum his sententiis, aduertenter illam particulam Actionem directam apposui; nam indirectam & per viam denunciationis non est dubium latio sicut & cuiuslibet alteri competere. Potest enim denunciare iudici Ecclesiastico, ut ladens obligationi, quam habet in conscientia satisfaciatur.

DVBIVM XX.

An ex contractu per procuratorem initio concedatur actio, ut contractus in quo quis latus fuit intra dimidium rescindatur vel inaequalitas reparetur.

¹⁵⁸ Si latio intra dimidium contingat in contractu per procuratorem celebrato, conceditur ratio, ut contractus ille rescindatur, vel inaequalitas repararetur. Quia leg. Unde si Nerua. ff. pro socio, dicitur: iudicium arbitri, qui in sexta parte latus, rescinditur. Ergo etiam rescindi debet contractus in quo procurator latus. Sic Paulus de Castro ad l. secund. Codic. de rescind. vendit. numer. 5. Bartol. & si dubius, ad l. si societatem, §. arbitrium num. 25. ff. pro socio. Ancon. Butrius ad c. Quinallus, de iur. iur. & ibi Panormit. num. 35. Barbat. ad cap. cum causa, numer. 13. de

empt. & vend. Alexand. ad l. si quis arbitratu, numer. 20. ff. de verbor. obligat.

¹⁵⁹ Ob lationem intra dimidium ex contractu per procuratorem non datur actio. Quia nulli habetur, ob lationem intra dimidium a procuratore factam contractum rescindi, Ergo servanda est regula generalis l. 2. Cod. de rescind. vendit. ob solam lationem infra vel extra dimidium actionem concedens. praeterea id conuincitur ex l. si voluntate. Cod. de rescind. vend. ubi filius nomine matris venditionem celebravit, & tamen in fine illius legis dicitur venditionem non rescindi, nisi minus dimidia iusti pretij, quod fuerit tempore venditionis, datum esset. Ita Abbas ad cap. cum causa, num. 5. Anton. Butrius, num. 25. de empt. & vendit. Pinel. ad l. 2. C. de rescind. vend. part. 2. c. 1. n. 15. Padil. n. 66. Cag. n. 166. Fachin. l. 2. contr. c. 29. Matien. ad lib. 1. gloss. 3. num. 13. tit. 11. l. 5. compilar.

¹⁶⁰ Longe verior hanc sententiam esse iudico. Nec obstat existimo legem unde si Nerua. in qua quidem arbitrium illius, qui ut bonus vir eligitur indicatur, rescinditur ob minorem lationem dimidia partis, quia non indicatur ut bonus vir, ideoque ad arbitrium boni viri iudicium reuertitur. Secus est in procuratore qui signatus, & imprudens constituitur, constituti est imputandum legem mandato §. vltim. ff. de minoribus. Praeterea quod constituit procuratorem praescribere ei potest modum agendi, & contrahendi, quod tamen in arbitrio facere negavit.

DVBIVM XXI.

Si latio intra dimidium in dotis estimatione contingat, concedatur actio.

¹⁶¹ Conceditur quidem. Quia leg. Iure succursum, ff. de iure dotum. dicitur: Si in dote danda circumuentus sit alteruter & maiori annis 25. succurrendum est, quia bono, & a quo non conueniat, aut lucrum alicuius cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum. Et leg. si circumscripta. Codic. soluto matrim. cautetur: Si circumscripta matre vestra, viliori pretio dotales res estimatae sunt, quid super huiusmodi contractum vitio statutum sit vulgo patet. & leg. si res estimata, §. 1. ff. de iure dotum. Sic: si mulier se dicat circumuentam, minoris res estimasse, ut puta seruum, siquidem in hac circumuenta est, quod seruum dedit, non tantum in hoc, quod minoris estimauit, in eo acturum, ut seruus sibi restituatur. Et his itaque legibus sic haec sententia suadet: Haec leges, ut concedant actionem ad inaequalitatem reparandam, non exigunt inaequalitatem esse ultra dimidium iusti pretij, sed solum quod latio interueniat, & maritus gratum se sentiat, & rationi consonum sit, ne cum alterius damno quis lucretur.

¹⁶² Spectato iure communi, non conceditur actio ex latione intra dimidium in rerum dotalem estimatione. Quia exceptio: omni recedatur. gula

EL SCORBAR
Theob. Mor.
Sim. XIV. II.
EL. IV

gula inducenda non est, nisi iure, aut manifesta ratione comprobetur: at ex praedictis legibus non colligitur manifeste concedi actionem ex leione, ac graamine intra dimidium sed solum concedi actionem ex leione, & graamine, cum ad bono & aquo conueniat. quae verba indifferentia sunt, vt concedatur actio ex leione intra dimidium, vel extra, ergo exceptio a dispositione legis secunda & leg. si voluntate. Codic. de rescind. vendit. expressa in iure non est. Maxime cum verbum conuenit, & verbum Circumscribo dolosam deceptionem frequentius denotent, lege prim. vers. circumscribendum, ff. de dolo. Ex alio autem capite non est ratio efficax, nam est inter coniuges magis dedecet deceptio, quam inter alias personas ob intimam eorum coniunctionem; sed sic magis dedecet, vt inter ipsos lites multiplicentur, vtpote quae paci, mutuoque amori haud leniter obtent. Ita Fulgosi. ad l. secund. num. 2. Codic. de resc. vendit. Cagnol. ibi. num. 63. Salicet. ad l. si res aestimata, paragrafo prim. ff. de iure dotium. Rebut. de resc. contr. articulo vnic. gloss. 15. numer. 14.

163
Has sententias probabili-
bilis qui-
dem est, sed
primam elige-
Profecto inspecto iure communi probabilis satis haec sententia est Dixi spectato iure communi, nam attento iure nostro Regio in lege 16. titulo 21. part. 4. manifestum est, ob quamlibet grauem leionem etiam intra dimidium iusti pretij factam in rerum dotalium aestimatione actionem concedi. Vt probat Anton. Gomez leg. 50. Tauri. num. 44. Geger. Lopez. ad l. 16. Matienzo ad leg. primam titulo 11. lib. quint. compil. gloss. 8. numero 21. Attamen primam sententiam tanquam communem sustinendam esse non dubio.

DVBIVM XXII.

An ius accrescendi transeat, in emptorem hereditatis?

164
Questionis
status.

165
Accrescit
emptori.

Antonius fuit simul cum Petro haeres à Ioanne institutus, vendidit Antonius suae hereditatis partem, qua venditione facta, Petrus hereditatem repudiavit, quaeritur ergo, an Antonio, an emptori ea pars accrescat?
Accrescit emptori. Quia ius accrescendi non sequitur personam hereditate destitutam, sed hereditatem habentem; non enim persona, sed hereditati adhaeret. lege si Titio. ff. de usufr. ibi: Quoniam portio fundi portioni usufructu persona succederet. At haeres nullam hereditatis portionem habet, sed solummodo nomen vacuū heredis; emptor vero hereditatem habet. Ergo emptori, & non heredi ius accrescendi competit. Sic bar. ad l. re coniuncti. m. 26. ff. de legat. 3. & ibi Villalonga pag. 31. Cur. innor. ad leg. vni. C. quando non petent. partes num. 12. & ibi Sebal. Tapia num. 20. Duaren. l. 2. de iure accresc. c. 6. & alij.

166
Emptori
non accrescit.

Ex simplici venditione hereditatis non est venditum, nec transmissum ius accrescendi in emptorem. Quia ius accrescendi adueniens hereditatem sequitur, leg. vni. C. quando non petent. partes. Et quia iuri accrescendi locus non est, ubi diuerso iure succeditur leg. sed cum patre no

ff. de bonor. possess. At venditor succedit ex voluntate defuncti, emptor ex contractu; Ergo. Ita Petr. de Villaperti relatus à Bart. ad leg. Re coniuncti, numer. 26. ff. de legat. 3. lalon. ad l. secund. num. 9. Cod. de passis. Salicet. ad l. vni. C. quando non petent. partes, num. 15. Decius ibi. in 2. lectura. num. 43. Anton. Gomez lib. prim. var. cap. 10. num. 44. Ioan. Gutierrez in repet. l. vni. Codic. quando non petent. partes, numer. 60. Cu. ac. l. 12. obseruat. c. 3. & alij.

Et si prima sententia probabilis sit, longè probabiliorem secundam esse existimo. Nā qui vendit suam portionem hereditatis ea solum censetur vendere, quae ipsi portioni adhaerent, & habet. quae vendens de praesenti habet, leg. Haeredem, ff. mandati, & leg. secund. §. 1. ff. de heredis. vel actio. vendita. At portio hereditatis postea succedens non erat tempore venditionis, Non igitur reputanda est vendita. Fateor quidem, ius accrescendi non sequi hereditate destitutum si ea destitutus sit tanquam indignus, secus si donatione, vel venditione destitutus fuerit, quia eo calu non est indignus portione superueniente, cum ius succedendi retineat. Nec verum est portioni hereditatis materiali ius accrescendi competere; sed competere persone, cui praedictum ius debetur.

DVBIVM XXIII.

Res vendita cum expressione quantitatis est, at postea maioris, vel minoris quantitatis esse reperitur: Pretium sine augendum, aut diminuendum, si venditio sit corporis?

Difficultas est, cum ex verbis, aliisque circumstantiis colligi perfecte non potest, quoniam pacto mercis quantitas exprimitur an animo demonstrandi rem venditam, an restringendi alienationem! Et quidem si constet exprimi quantitatem animo alienationem restringendi, ea sola quantitas, quae fuerit expressa, vendita censetur. Secus vero si animo demonstrandi rem venditam expressio fiat. Si diceret, Vendo tibi hunc agrum decem iugera habentem, vel hoc dolium vini, quod continet decem amphoras: Haec venditio intelligi potest fieri ad mensuram, ita vt solum decem iugera, vel amphorae censcantur vendita, vel fieri potest ad corpus, vt ita censatur venditum corpus id est ager, vel dolium, siue plures mensuras, siue pauciores habeat. Porro, si venditio non à corpore, sed à mensura incipit, & v. gr. si diceret, Vendo tibi decem iugera, quae habeo in hoc agro, vel decem vini amphoras, quas hoc dolium continet, tunc enim si plures mensurae adessent, inuenirentur censentur. Quaesierim vero, an cum venditio intelligitur esse de corpore pretium minuendum sit, vel augendum, si plures, vel pauciores mensurae expressis reperiantur?

Nulla est obligatio augendi, vel minuendi pretium, sed incrementum, vel decrementum cedit emptori. Quia illa quantitatis expressio non ad arcendam venditionem, sed ad demonstrandam,

Seccio II. De Contract. Onerosis. 181

monstrandam, & significandam ipsam rem venditam facta est. At falsa demonstratio non vitiat venditionem, donationem, vel legatum. *leg. demonstratio, ff. de condition. Ergo. Sic Anton. Gomez lib. 2. var. c. 2. n. 16. Rebel. de iust. p. 2. l. 9. ca. 17. sect. 2.*

¹⁷⁰ *Augendū si pretium*
Ob incrementum quantitatis expressæ pretium augendum, vel minuendum est. Quia alias venditor, vel emptor deciperetur. Itā multum, & quoniam numero est Molina d. 367. *post modum.*

¹⁷¹ *Abstinere solutio.*
Ego autem aliter existimo dicendum, cum excelsus a quantitate expressa reperitur, ac cum reperitur defectus. Nam cum reperitur excelsus, nulla est emptori obligatio, pretium augendi, sed totum incrementum ipsi cedit ob pretium constitutum. Quia intentio venditoris fuit venditionem perficere de illa specie, seu corpore, v. gr. ac illo fundo, pro cuius naturæ significatione quantitatem expressit. Ergo si doctus fuit in eius expressione, eo quod plures mentore, quam ipse expressit, reperiantur, non ob inde venditio immutanda est. Quia sibi inputare venditor, quod certam quantitatem non agnovit. Contra res se habet, cum defectus a quantitate expressa reperitur, nam eo ipso debet venditor in foro conscientie, & in exteriori compelli actione quanti minoris ad pretium designatum immutandum.

DVBIVM XXIV.

An teneatur venditor, vitium occultum mercis nec notabiliter noxia, vel inutilis emptori manifestare, si credat non empturum vel non empturum tanto pretio?

¹⁷² *Crit. sup. p. 100.*
Certum est, rescindi debere venditionem vacuam (v. gr.) factam ei, qui ad arandum emit, cui ad hoc officium inutilis sit, licet eodem pretio poterat ad macellum venditari. At si merx vitiosa vitilis per accidens sit ementi, ut equus subnancus senex, ac si vitium non haberet, si tamen per se ad finem, ad quem emi solet, inutilis sit in foro conscientie contractus poterit rescindi, quia non est inspectanda vitilitas emptori per accidens contingens, sed an res empti per se vitilis sit ad finem, ad quem plerumque solet emi Molina d. 353. Rebel. p. secund. de iust. lib. 9. q. 9. n. 5. Salas de empr. dub. 35. n. 9. Quocirca controversia est, an venditor teneatur vitium occultum mercis manifestare nec notabiliter noxium, nec reddens emptori inutilem mercem.

¹⁷³ *Teneatur quidem in utroq. foro.*
Teneatur quidem. Quia in hoc contractu involuntarium interuenit, non enim emptor emeret, vel non emeret tanto pretio, si vitium sibi detegeretur. Habet namque emptor casu quo vel emere ius contendendi de infimo pretio, qua contentione priuatur ob vitium sibi inique occultatum. Sic Abbas ad cap. Inisium, de rer. permutat. Navarra summa capite 13. numero 89. Gabriel. in 4. distict. 15. quest. 3. articulo tercio dubio primo. Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

mo Ioannes Medina de restitution. questionibus 24. Rebells plures referens parte secunda libro nono questio. 9. numer. tercio.

Non teneatur in foro externo, nec in foro conscientie. Quia ad invalidandum contractum venditionis, spectandum est, an deceptio talis sit, ut iure naturali, vel positio contractum annullat: non autem spectari debet, an emptor empturus foret, vel non foret, alias passim contractum dissoluerentur in graue Reipublicæ detrimentum; cum saepe emptores si sibi omnes circumstantie manifestarentur, ab emptione cessarent. At lenis iactura rei emptæ nec naturali, nec positio iuri contractus dissolutionem præstat, neque id expediens erat, maxime cum res pretio iusto sit emptæ. Ita D. nus Thom. 2. 2. question. 77. articulo tercio & ibi Aragon post quint. dictum. Salon. controuer. secunda Valent. d. quint. quest. 2. 2. puncti. quart. conclus. secund. Layman. lib. tercio sectio quint. tr. 4. capite 17. paragrapho secundo numero. 15. & colligitur ex leg. prim. paragrapho proinde & leg. Et qua elura ff. de ad iust. edicto.

Hoc probabilius esse reor, nec iudico obstare, illam emptionem esse aliquo modo inuoluntariam; satis enim est, quod simpliciter voluntaria existat. Et licet emptor ius habeat contendendi de infimo pretio; inde non inferitur, teneri venditorem, somnia vitia rei venditæ manifestare; sed quæ ex rei natura, & inspectata communi contrahentium praxi, manifestari solent, nempe, quæ reddant mercem noxiam, vel notabiliter inutilem.

DVBIVM XXV.

Facto emptionis, ac venditionis contractu teneatur venditor, rem venditam tradere emptori, cum pretium possit, an satisfaciatur, inter esse soluendo?

¹⁷⁶ *Non teneatur.*
Non teneatur quam primum possit, tradere, sed satisfaciatur, si interesse soluat; nec compelli potest præcisè ad rem tradendam; sed ad tradendam rem, vel ad soluendum emptori, quanti sua intersit, quod res non tradatur. Quia leg. 1. ff. de act. empti. dicitur, si res vendita non tradatur, ad id, quod interest, agitur, & leg. si tradidit, C. eod. tit. idem habetur Sic Fachin. l. 2. contr. c. 30. relatus a Socino l. Certe condit. ff. si certum petatur. Et ab Aleiat. ad l. uni. C. de sent. qua præ o. quod interest.

Teneatur planè, quā primū possit tradere mercem, compelli que ad id potest venditor in foro conscientie obligatus cū effectu tradendæ, v. gr. ad prædium; Ergo non satisfaciatur interesse soluedo; aliàs satisfaceret, dissoluedo contractum, & prædium reddendo. Ita Glol. Bart. & Paul. Cast. ad l. 1. ff. de action. empti. Alex. Deci. & Iason. ad l. Certe condit. ff. si certum petatur. Pinel. ad l. 1. C. de bonis mater. p. 3. n. 26. Conar. Ant. Gomez Menoch. quos citat, & sequitur Palao de iust. distrib. 5. pun. 13. n. 2.

Q. Et si

EL SCOBAR
Theol. Mor.
Sim. XXIV. II.
EL IV

173
Hoc mihi
probabilium

Esti sententia prima in foro externo probabilis sit, probabiliorem secundam esse reor. Nam leges adductæ à Fachineo probant, ad interese agendum esse, cum venditor facultatem tradendi mercem non habet. Id enim probant *lex 1. & lex Tradição*.

DVBIVM XXVI.

Si venditio completa non sit, eo quod neque pretium non sit solutum, nec fides de ipso accepta, an fructus competant venditori.

179
Status qua-
sitionis

Certum est, perfecta venditione fructus rei venditæ nascituros ad emptorem pertinere, quod intelligo, si perfecta sit venditio. Quid si completa non sit, eo quod nec pretium sit solutum, nec fides de ipso accepta a venditore, competunt ne illi an emptori fructus rei venditæ?

180
Competunt
venditori,
non emptori.

Competunt venditori. Quia res suo domino fructificare debet: at quovique emptor pretium soluat, vel illius fidem venditor sequutus fuerit dominum rei venditæ, etiam traditæ emptori non acquirit. *§. vendita Insti. de rer. diuis.* Ergo neque fructus illi acquiruntur, sed venditori competunt, sic communiter Iuristæ ad *leg. Curabit. C. de actionib. empti. & leg. Iulianus, §. ex vendito, ff. eodem titulo & ad leg. fin. ff. de periculo, & commodum rei venditæ. Lupus tr. de usur. §. 7. Minfing. cent. 4. obser. §. 3. Angel. v. emptio. num. 5. Couar. l. 1. var. c. 15. n. 2. Molina d. 168. S. v. venditio num. 12. Rebel. de insti. p. secund. l. 9. questio. prim. sectio prima numer. quinta.*

181
Competunt
emptori,
non venditori.

Non competunt venditori, sed emptori. Quia post contractum initum emptionis & venditionis tametsi emptor pretium non soluat, vel ipsius fidem venditor non acceperit, res vendita emptori est debita: Ergo etiam fructus, qui ex illa re oriuntur debiti ei erunt, cum hi ipsam rem sequantur, eique adhererent Ita Sylvest. v. usura 2. q. 11. Roel. v. cod. §. 47. Armil. n. 15. Lopez lib. primo de contract. capite 36. ad 1. Lessius libro secundo capite 21. dub. 13. num. 109. Nauarra. lib. tertio de restitut. sectio. quinta tr. 4. c. 17 §. 2. n. 18.

182
Hoc verius
mihi.

Variorem ac communiorem hanc sententiam esse reor. Nam perfecta venditione si res vendita pereat, aut deterior fiat absque venditoris culpa, eius diminutio aut interitus ad emptorem spectat: Ergo etiam spectare debet eius commodum, & accessio.

DVBIVM XXVII.

An possit absque usura labe venditor cum emptore conuenire, ut interim, dum pretium non soluerit, vel res alia frugifera emenda non offertur, aliquam pensionem annuam soluat?

Potest quidem. Quia nullū videtur inconueniens, ut id ipsum quod *lex Iulianus, Potest qui- §. ex vendito, ff. de actionibus empti. con-* dem. cedit, in pactum deducatur. Et quia licitum est, cum emptore pacisci, ut dum pretium non soluerit, res inuendita sit, percipiat tamen illius fructus sub pensione annua constituta, ut resoluti Panormitan. *consil. 121. lib. quin-* to. Socin. senior *consil. 88. numero 14.* & alij Ergo idem pactum fieri potest, tametsi res absolute vendita sit, & in emptoris translata Dominium; quia ex hac translatione ac venditione nullum emptor incommodum sed potius commodum accipit. Sic Cagnol. *ad l. Curabit, ff. de actionibus empti. numero 57. & ibi Lupus numero 145. Couarruias lib. 3. var. capite 4. numer. quint. Molina d. 368. concl. 2. 3. & sequens. Fachin. libro secundo. controu. capite 32.*

Minimè potest. Quia nulla apparet ratio ob quam hanc pensionem venditor exigit præter dilam pretij solutionem, non enim exigit titulo locationis, cum nullus sit sed venditionis absolute; quæ cum locatione comparari non potest. Tum quia nemo rem propriam conducit, *leg. Qui rem. C. locati.* Tum quia Dominium in emptorem, cui res est vendita, ac tradita transferretur *leg. Quod vendidi, ff. de contrahend. emptio.* Neque item exigit, quia tradit rei venditæ dominium, quod posset exculcare fidem datam de pretio non admittens: nam hic titulus supposita absoluta venditione non est pretio æstimabilis; quia fidem dare de pretio, & admittere solutioni pretij debiti dilationem, ad quam admissionem, supposita venditione necessariò consequitur Dominij translatio: hæc admissio virtualis mutatio est; Ergo ob ipsam non potest iuste pretium exigi. Neque exigere potest ob cõpensatione fructuum, quos ex re vendita emptor suscipit, quia horum perceptio, supposita venditione, ipsi debita est. Denique non exigit ob lucrum aliquod quod ei cesset, aut periculum quod de re vendita suscipiat ut contrariè sētētiz Doctores fatētur, superest igitur, ut ob solā dilationis cõcessionē exigat, quod est illicitū. Ita Dec. *consil. 116. 119. 133.* Socin. senior sibi cõtrarius *consil. 130. lib. 4. Craueta consil. 189.* Siluan. *consil. 46. Cephal. consil. 290. lib. 2.* Simon Petrus *consil. 198.* Franc. Marc. *decis. 891. Rebellos par. secund. de insti. l. 9. q. 16. sect. 1. n. 15.* Laym. *l. 3. sect. tr. 4. c. 17. §. 2. Lessi. l. 2. c. 2. du. 13. nu. 109.*

Existimo prædictum contractum absolute censendum esse iniquum & usurarium minimè permissum à lege. Lex enim concedit usuras

¶ furtas pretij in poenam moræ culpabilis emptoris fructus ex re vendita percipientis; quæ non cessat cum venditor liberè dilationi consentit. Nec est verum, idem commodum emptori accedere ex pacto locationis sub pensione, ac ex venditione absoluta cum præfata pensione, quia in priori euentu non suscipit rei periculum, bene tamen in secundo.

DVBIVM XXVIII.

Donatio incipiens à promissione si rei singularis, & determinata facta sit, obligatne donatarium ad euictionem?

186 *Nonnulla recolo.*
R Ecolo, euictionem esse ablationem rei emptæ, vel alio contractu habitæ, unde venditorem rei alienæ teneri de euictione, est teneri ad restituendum emptori illius aliquid loco eius rei alienæ ab ipso emptæ, quæ ei euincitur, & auferitur. Quod non semper est idem, quando tenetur iure naturali, seu in foro conscientie, & quando in externo foro tenetur. Conueniunt doctores venditorem, qui rem alienam mala fide, seu sciens esse alienam vendidit emptori id ignoranti, de euictione teneri, si emptori fuerit euicta, seu ablata. Teneretur autem ex vi iuris naturalis seu in foro conscientie ad restituendum emptori pretium, quod pro ea debet, & etiam ad alia damna ex euictione emptori sequuta, quia tunc venditor fuit causa iniuria eorum damnorum, ex vi vero iuris civilis seu in foro exteriori ad præfata damna tenetur, & etiam vel ad pretium temporis quo res euincitur, vel ad id, quod emptori prodesse, si ei non euinceretur, prout emptor elegerit. Certè in quolibet contractu oneroso datur euictio, datur in contractu permutationis, in datione in solutum, in dotis æstimatæ constitutione, in transactione, in diuisione hereditatis, in usufructu, in seruicibus; non autem in contractibus lucrativis datur. Si rem alienam donasti, teneris donatario sumptus factos in re habenda compensare. Queritur autem an sit locus euictioni, si donatio incipiat à promissione.

187 *Obij. donantem.*
Donatio à promissione incipiens obligat donantem de euictione, ex leg. Arist. & leg. prim. Codic. de iure dotum. Quia donatio à promissione incipiens ortum habet à causa obligatoria, & necessaria, si quidem posita promissione, iam donans obligatus est donare. At donatio nequit esse rei alienæ, sed propriæ; Ergo euictæ re donata viptore aliena, persistit obligatio donandi ex promissione orta. Sic plures, quos refert, ac sequitur Ant. Gom. to. 2. var. c. 2. num. 35.

188 *Non obij. qur.*
non obligat, si rei singularis ac determinata facta sit. Quia dicta lex Arist. & aliæ donationem excusantes ab euictionis obligatione, non distinguunt, an donatio promissione incipiat, an à traditione, sed absolute decidunt, donationem non teneri de euictione. Ergo de omnibus donationibus id est intelligendum. Ita Escob. & Aden. Theol. Moral. Tom. V.

Petr. de Bellapertica ad leg. 2. Cod. de euict. Fulgos. ad l. Ad res donatas ff. de adilitio edicto. Mol. tractat. secund. d. 352. §. 2. Palao de instit. distrib. d. 5. p. 2. §. 1. d. 10.

189 *Hoc mihi verum.*
Hanc sententiam puto veriozem esse. Quia donatio, quæ incipit à traditione ideo donatorem ab euictione excusat, quia donans non aliud donare intendit, quam id, quod de facto tradit, at promittens re singularem donare, nihil aliud videtur promittere, quam rem illam singularem tradere. Ergo traditione promissionis illius obligationi satisfacit, licet postmodum euincatur. Notanter dixi, si promittitur res certa, & determinata, nam si promissio sit in genere, si ea quæ tradidisti tanquam aliena euincantur, teneris alia subrogare, non ex natura euictionis, sed quia obligationis promissionis non satisfacisti. Nam cum hæc promissio astricta non fuerit his individujs determinatis, eorum solutione, ut potè rei alienæ non liberaris.

DVBIVM XXIX.

An cum emptor de euictione agit, venditor etsi privilegiatus, debeat sequi in hac causa forum emptoris?

190 *Nonnulla recolo.*
V T emptor de euictione agere valeat, tenetur denunciare venditori, litem motâ esse. Quæ denuntiatio facienda est cum protestatione, ut venditor liti assistat inferendaque est copia libelli. Fieri autem debet hæc denuntiatio venditori in presentia: vel saltem ad eius damnum. Scio, ab hac denunciatione minorè excusari, Ecclesiamque hoc privilegio, ex communiori sententia, potiri. Porro emptor non excusatur à litis prosecutione denunciatione facta. Venditor autem habens apud se instrumenta, quib. emptorem defendere possit, tenetur ea etiam interquisitis exhibere. Licet vero emptor liti assistere non teneatur, potest tamen. Hæc ex comuni sententia recolo. Iam verò requisierim, num cū emptor de euictione agit, debeat venditor, etsi privilegiatus sit, sequi in hac causa forum emptoris.

191 *Non de et, sed potest.*
Non debet venditor causam prosequi apud Iudicem emptoris conuenti, sed si privilegiatus est, potest ad suum propriū Iudicem causam deferre. Quia eo casu venditor reus est, & tanquā reus conuentus causam coram suo Iudice debet agere. Deinde si reus ad suam propriū Iudicem causam reuocat, l. 4. C. de iure fisci. l. 10. ergo quilibet alius privilegiatus, maxime Clericus, Sic Glof. ad c. Nullus Clericum. l. 1. §. 1. Speculat. tit. de primo, & secundo decreto. §. restat. n. 74. Castr. ad l. Venditor. ff. de iudic. Inmola ad l. Non solum. §. quod vulgo. ff. de usurpationib. Platea ad l. 3. C. de iure fisci. l. 10. Aretin. §. Actionum n. 19. Inst. de action.

192 *Debet omnino.*
debet venditor causam persequi apud conuenti emptoris Iudicem, sed necessario apud eundem Iudicem, ubi lis incepta est prosequi debet. Quia si ad proprium Iudicem declinaret, deteriorè faceret causam actoris: maxime cum ipse venditor conuentus directè non sit, sed iuris dispositione conuenti emptoris partes suscipiat. Ita pluribus relatis. Ant. Gomez tom. 2. var. c. 2. num. 39. Fachin. l. 2. c. 37. Mol. d. 380.

Q 2 Hæc

193
Hoc mihi
verius.

Hæc sententia communior, & verior mihi. Quia existimo, id aperte constare ex leg. *Venditor, ff. de iudiciis*, ibi: *Paulus respondit, venditor em emptoris iudicem sequi solere*. Certe ad similem de fisco respondeo, fisco esse speciale privilegium, quod in Clerico, alijsque privilegiatis minime inuenitur.

DVBIVM XXX.

An Mobilia pretiosa, nempe arma, gemmae, lapidee pretiosæ, aliaque similia sint, retractui subiecta in venditione, & emptione?

194
De retractu nonnulla recolo.

Retractum in genere vocitamus ius legestaturum, vel consuetudine alicui concessum rescindendi, seu reuocandi, quæ ab alio sunt alienata. Hoc ius odiosum est, & strictè interpretandum, utpote quod facultatem à natura concessam cuilibet de re propria libere disponendi, restringit. Sic ut intelligitur ex leg. *Dudum, C. de contrahen. empt.* Triplicem autem esse retractum recolo, sanguinis, societatis, publici boni. Retractus sanguinis locum tantum habet in rebus immobilibus successione hereditaria acquisitis. Res emphiteutica retractui est subiecta: non autem census venditio, neque pensio in tita possessione constituta, neque venditio commoditatum, quas feudatarius habet, neque venditio usufructus, habitantis in re immobili ad perpetuum. Quæserim vero num mobilia pretiosa, nempe arma, gemmae &c. sint retractui subiecta?

195
Subiecta sunt retractui.

Subiecta sunt. Quia hæc mobilia pretiosa comprehenduntur sub immobilibus alienari prohibitis. Et in præsentem est specialis ratio: cum affectio his mobilibus æque ac in immobilibus adhæreat, maiorumque memoria eorundem retentione conseruatur. Sic Tiraquel. in *præfat. retract. numero 33. §. 49. & 50.*

196
Non sunt subiecta.

Subiecta non sunt. Quia cum lex retractum concedens odiosa sit, solique immobilia expresserit, non est, cur ad mobilia quantumvis pretiosa dispositionem extendamus. Ita Matienzo alios referens ad leg. *7. tit. 1. §. 1. glof. 1. numero 101.*

197
Hoc verius mihi.

Verius existimo, horum venditionem retractui non subijci. Neque enim in illis affectio, & memoria maior æque firmiter, ac in immobilibus conseruatur, cum mobilia facilius pereant, faciliusque nostra auferantur à potestate.

DVBIVM XXXI.

An ex emptione sub pacto reuendendi interueniente modicissimo pretio presumatur usura?

198
De reuendendo certa

Certum mihi, pactum reuendendi appositum venditioni licitum esse ut colligo ex *Leuit. 25*. Vbi filiis Israël permittitur vē-

ditas possessiones re emere. Ratio est manifestissima, quia si pactum reuendendi in fauorem venditoris apponatur, potest venditor onus, quod emptori apponit, pretij diminutioni compensare. Si autem in fauorem emptoris appositum sit, potest emptor, augmento pretij grauamen compensare. Ergo licitus est talis contractus, maxime cum nullo iure posituo reprobatus reperitur. Molina *tr. 2. d. 375. & 377. Lessius l. secund. cap. 2. d. 14. Couat. l. 3. var. cap. 8. num. 1. Anton Gomez l. 2. var. c. 2. num. 21*. Gravis autem est inter Doctores controuersia, an ex emptione sub pacto reuendendi, interueniente modicissimo pretio, usura præsumatur.

Præsumitur quidem. Quia illa venditio est simulata, & pecunia data non est in pretium rei emptæ, sed in mutuum, relique emptori tradita, quam certo creditur esse redimendam, loco pignoris assumptæ. Sic multi, quos memorat *Conarruias lib. tercio variar. capite 3. num. 3. & 4. Fachin. lib. 7. controu. cap. 12. & l. 12. c. 27.*

Non præsumitur. Quia ex sola modicitate pretij non colligitur contractum esse usurarium nisi aliæ circumstantiæ pretij modicitati adiciantur, ex quibus firmior præsumptio ingeneretur. Ita alij citati ab eisdem *Couat. & Fachin. vbi supra.*

Veriorem reputo hanc sententiam, si sola pretij modicitas spectetur, nec aliæ subint circumstantiæ, de quibus in capite *Ad nostram mihi. de empti. & vendit. & cap. illo vos. de pignoriis*. Nam si hæc circumstantiæ modico illi pretio adiciantur, usurarium esse contractum merito præsumetur. Circumstantiæ autem hæc sunt. Ut emens modico pretio alietus sit usuris. Ut lucrum aliquod ex simulata emptione comparet.

DVBIVM XXXII.

An factio reuendendi pacto in fauorem venditoris, emptor possit compelli ad reuendendum?

Non potest emptor compelli præcisè ad reuendendum, vel ad soluendum interest. Quia obligatus ad factum compelli non potest. Quia obligatus ad ipsum exequendum, sed ad soluendum interesse, casu quo factum non præstiterit, leg. *stipulationes non diuiduntur ff. de verb. obligat.* At obligatus ad reuendendum, obligatur ad factum, quippe reuenditio factum est, argum. leg. *4. ff. de curat. furioso*. Ergo non potest emptor compelli præcisè ad reuendendum. Sic graues Doctores relati à Tiraquel. de *contract. convention. lib. 5. glof. 7. num. 60*. quos sequitur Gregor Lopez ad leg. *42. tit. 5. part. 5. glof. 3.*

Potest emptor compelli, ad reuendendum si reuendendi est facultas. Quia obligatio promouens ex contractu sumenda est iuxta intentionem contrahentium, leg. *emper in stipulationibus ff. de reg. iur.* At venditor exigit ab emptore reuenditionem,

Seccio I. De Contract. Onerosis 185

renunditionem, manifeste indicat, renunditionem velle determinatè, non autem sub disjunctione ipsam, vel interesse, intendit, ut pretio restituto, res sibi non illius interesse restitutor. Ita pignus relatis Fachm. l. 2. *contro. c. 8. quid probat ex l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. Castro Palao de inst. distr. b. d. s. p. 21. §. 2. n. 2.*

²⁰⁴ *Hic mihi curat.* Longe veritatem hanc reputo sententiam. Quia praesumi non potest venditor pacificens de re sibi renundanda contentus fore obligatione emptoris soluendi interesse, quando res vendita illi reddi potest, cum ad interesse ex gendū in illius privatione diffidit quidem debeat insudare. Fateor equidem obligatum ad factum satisfacere soluendo interesse, quando non constat, praesic, ac determinatè ad factum obligationem fuisse, sicut in casu nostro constat.

DVBIVM XXXIII.

An si quis promittat, se contractuum obligationem renundandi possit ad renundandum compelli.

²⁰⁵ *Compelli non potest.* Quia promissiones, & obligationes ex contractibus provenientes non debent extendi ultra contrahentium verba leg. *Non omnis, si si certum petatur.* At promittens se obligatum renundationem prestare, non exprimit se praestaturum renunditionem, sed obligationem renunditionis contractum, quae obligatio renunditionis à renunditione est prorsus distincta, sicuti vendendi promissio distincta est à venditione. Sic de ius, & Riminald, ad leg. *cum fundus, §. servum tuum si si certum petatur.* Marfil. *secul. 496.* Grammatic. *decis. 103. nu. 188.* & alij, quos refert, ac sequitur Roland. à Valle *consil. 69. n. 25. lib. 3.*

²⁰⁶ *Potest compelli.* Potest compelli ad renundandum eo quod promittit obligationem renundandi subitum. Quia qui promittit se obligatum ad decem, compelli potest immediate ad decem praestanda. Ergo promittens, se obligatum ad renundandum, ad id compelli poterit. Obligationi enim renundandi satisfacere nequit nisi media renunditione. Igitur promittens obligationem renundandi subitum, virtute promittit renunditionem. Ne ergo inuiles actus multiplicentur (quod omnino vitari debet, leg. *Cum fundus, §. servum tuum*) compellendus est ad renundationem, non ad obligationem renunditionis. Ita Fachm. plures referens l. *secund. Controu. capite septim. ex Doctrina Ioan. Andr. in addit. ad spec. tit. de solut. & oblig.*

²⁰⁷ *Prior mihi sententia licet.* Hanc sententiam longe veritatem esse reor. Admitto enim, non esse extensionem faciendam ultra verba expressa contrahentium, nisi ad ea tantum, quae sub illis verbis expressis virtute continentur, quia haec non est obligationis extensio, sed declaratio, ex qua circuitas vetantur inuiles. Porro ex praefata promissione obligatur ille promissario prestare quantum illi interfit, ea obligatio renundandi: At id quod promissario ea obligatio renundandi

dendi interest, est rem venditam rehabere. Ergo?

DVBIVM XXXIV.

An minor emens cum pacto renundandi possit obligari ad renundandum absque Iudicis decreto, bona immobilia?

²⁰⁸ *Obligari non potest.* Obligari non potest. Quia minori, absque Iudicis decreto, non est permittum fundum acquisitum alienare, ac emptione licet sub pacto renundandi dominium rei emptar minori quassum est, nequit ergo absque Iudicis auctoritate illud alienare. At si obligaretur ad renundandum obligaretur ad alienandum, cum renundatio sit rei acquisitae alienatio. Sic Fachm. *2. controu. c. 3. plures referens.*

²⁰⁹ *Obligari potest.* Potest obligari. Quia illa renundatio cum sit ex necessitate prioris emptionis, non est contractus, sed distractus, & dominij acquisiti necessaria resolutio, non voluntaria transmissio. Ergo cum minori prohibita est rerum immobilium alienatio, de alienatione voluntaria, ac propria debet intelligi, non de impropria ac necessaria alienatione. Ita Baldus *consil. 416. l. 2. Andr. Ihermia ad cap. 1. §. 1. de fundo dato in vim leg. commiss. Cagnol. ad l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. n. 149. Pinel. ad l. 1. p. 3. C. de bonis matern. Tiraq. de retrallu comment. ad finem tit. n. 13.*

²¹⁰ *Hanc praetiam.* Verius hoc mihi. Nam pactum renundandi est conditio prioris emptionis, ob quam fundus minori emitur pretio, quam secus hoc pacto fieri sentiretur, quia onus illud pretio est aestimabile. Ergo si emptio subsistere debet, debet subsistere, & conditio, sub qua facta est, alia minor in ius proculdubio esset.

DVBIVM XX XV.

An si de facto emptor rem venditam sub pacto redimendi vendas alteri, primus venditor ex vi praedicti pacti possit aduersus secundum emptorem agere ad rei vindicationem?

²¹¹ *Quaestio status.* Certum est, durante tempore, quo venditor redimere potest, nequire emptorem alteri rem emptam vendere, vel donare. Est autem dubium, an si de facto alteri vendat, possit venditor ex vi pacti illius agere aduersus secundum emptorem rei vindicatione.

²¹² *Potest quidem.* Potest quidem, quia ex pacto renundandi venditio prius facta resolutur, & res pristinum restituitur in statum. Ergo venditor agere poterit aduersus quemlibet possessorem, tanquam

in possessorem rei alienae. Sic Paulus de Castro ad l. si cum venderet ff. de pignorat. alt. Ioan. de Anania ad cap. conquestus, de usur. Decius conf. 6. 14. nu. 4. Anton. Burgens ad cap. Ad nostram, de emt. & vendit. Tiraquel. de retract. cenueu. §. 1. gloss. 7. nu. 7. Con. l. 3. var. c. 8. n. Menoch. conf. 6. 3. n. 14. & Gregor. Lopez ad l. 42. tit. 5. p. 3. glo. 7. allere hanc sententiam maxima equitate fuit.

213 *Non potest.* Minime potest. Quia leg. 2. C. de pass. inter empti & venditor, deciditur, ex pacto renuendendi oīri actionem praescriptis verbis, & ex empto, quae actio personalis est, quia quidem emptor cogi potest, ut emptionem dissolvat, & rem emptam restituat, si in eius est potestate, sin minus interesse. De actione autem rei vindicationis neque ibi, neque alibi vllum verbum habetur. Ita relato Baldo, Alexandro, Bartolo, & alijs, Ant. Gomez l. 2. var. c. 2. n. 29. Greg. Lopez l. 42. gloss. 7. nu. 5. p. 5. Fachin. l. 2. contr. c. 14. Molin. l. d. 374. asserens, hanc opinionem aperte probari ex lege Regia 42.

214 *Probabilior sententia.* Certe hanc sententiam probabiliorē esse existimo, quam à simili confirmari. Nam si venditio vni facta non impedit, quin valide alteri res vendatur, & tradatur, neque ex ea priori venditione comparat emptor ius aduersus secundum emptorem iuxta leg. Quoties Codic. de rei vendit. & lege sine autem, §. si duobus, ff. de publiciana. Ergo neque pactum renuendendi, quod minus est, quam venditio, impediat translationem dominij in emptorem secundum, neque venditor acquirat aduersus illum rescindendi venditionem, potestatem. Excipio tamen, nisi pacto renuendendi adderetur conditio, ne emptor alienare rem emptam posset, essetque alienatio infecta, quia eo in euentu poterit emptor aduersus tertium possessorem agere, utpote qui rei sibi alienatae dominium non acquisierit.

DVBIVM XXXVI.

An Gabella debeatur ex venditione sub pacto legis commissoriae, & adiectionis in diem, aut ex pacto renuendendi; adiecta clausula, quod res inempta sit?

215 *Nonnulla suppono.* Suppono, venditionem sub pacto legis commissoriae institui, cum rem vendis Antonio ea conditione apposita, ut intra mensem, vel annum pretium non soluerit, inempta sit, leg. prim. ff. de leg. commiss. Vocatur autem hoc pactum legis commissoriae, quia lege fingitur incidere in commissum, qui pretium statuto tempore non soluit, sicut incidit feudarius non solvens pensionem. Venditio autem sub pacto adiectionis in diem concipitur, si vendas rem conditione apposita, ut si intra mensem vel annum alius meliorem fecerit emptionem, res sit inempta. Censetur autem melior emptio fieri, si maior pretium, vel commodior solutio offeratur leg. si quis hac ff. de rei vindic. & l. 4. tit. 5. p. 5. Hoc

praemisso, questio voluit, an debeatur gabella ex venditione sub pacto legis huiusce commissoriae, & adiectionis in diem.

Debetur quidem. Quia ille contractus fuit pure ac simpliciter celebratus, & per consequens fuit ius filco quaesitum. Et licet postmodum resoluatur, quasi factus non esset id intelligendum est comparatione contrahentium, non autem respectu filci, cui est ius acquisitum. Sic Ant. Gomez l. 2. var. c. 1. n. 3. adducens textum in l. 3. ff. de contrahenda empti, & alios, citatque Bartolum.

217 *Non debetur.* Ex vti s contractus nulla gabella debetur, & si forte factus contractus fuisse soluta, eo soluto, repeti potest tanquam indebita. Quia resolutio illius contractus, quae ex praestatis pactis fit, ita efficax est, ut ex iuris fictione reputetur contractus nunquam factus. At si contractus factus non esset, non deberetur gabella, ergo neque debetur eo facto, ac soluto. Ita ex communi sententia salate de decima vendit. c. 14. n. 19. Molin. d. 378. l. c. 2. c. 2. d. b. 15. n. 127. & alij plures relati ab Ant. Gomez ibi sup.

218 *Verius hoc.* Probabilius hoc mihi indicanti, abique fundamento Antonium Gomezium asseruisse, resoluendum esse contractum comparatione contrahentium, & non filci comparatione, siquidem eodem modo emptori ac filco ius quaesitum est, sed infirmum, & ex vi titali, quo dominium acquiritur, resoluendum. Neque contrarium probant leges, quas adducit.

DVBIVM XXXVII.

An versura, quas vulgò Aleatras vocamus, sint licita, & valida?

219 *Status quaestiois.* Saepe contingit, aliquem pecunia praesentem indigere, quam mutuam reperire non potest, eaque de causa ad mercatorem accedit ab eo credito emptarius mercem, quam emptam eidem viliori pretio vendit. Quaeritur igitur, an huiusmodi contractus validus sit, ac licitus?

220 *Licitus, & validus est.* Nec licitus, nec validus est. Quia in omni fere Republica bene instituta est prohibitio, tum ob periculum iniustitiae plus iusto vendendi ad creditum, & minus iusto postea emendi, tum ne ciues speciatim nobiles debitis inuilibus grauentur, in pauperie deueniant, & fideiussores in eodem afficiant. Ob quas causas merito in Lusitania Regno 4. p. leg. extr. au. ti. 10. l. 2. Sanctum est sub poena exilij, & quinquaginta aureorum, amissionisq; debitis, ne quis vendat merces eius, quas constat non emere ad negotiandum neque ad consumendum, in sua familia, sed ad eas iterum viliori pretio vendendum. In Regno autem Castellae l. 29. tit. 4. l. 3. noua recopil. praecipitur Indicibus, ut hos contractus puniant quatenus eos illicitos, & in fraudem vsurarium celebratos inuenerint. & l. 22. tit. 11. l. 5. prohibetur mercatoribus emere pecunia numerata, quae credito maiori pecunia vendiderant, sub poena illa amittendi, soluendi quae quinquaginta millia maravedinos. Hae leges indicant, huiusmodi contractum esse illicitum. Sic Medina p. 1. sum. c. 14. §. 23. post medi.

Validus est & licitus. Quia secundo pacto re-
nunciandi nulla apparet hic iniustitia, si rem
intra latitudinem iusti pretij carius ad creditum
quis vendat mercem, quam postea numera-
ta pecunia viliori pretio redimit. Nam in
venditione illa ad creditum nulla est iniustitia
cum ponamus iustum pretium sum-
mum excedere. Quod vero rem redimat vi-
liori pretio, iusto tamen iustitiam quidem non
transiliente, nulla venditori iniustitia irro-
gatur, cum illum ad sic revendendum non co-
gat mercator: potius illi beneficium praestat, ex-
cusiens, ne alios emptores quaerat, fortasse non
facile, & absque sumptibus inveniendos. Ita
Omar. *summa capite 23. numer. 91. Graf parte
prim. de off. 2. cap. 109. numer. 4. Guier. lib. 1.
99. Canon. cap. 39. in ultim. Lessius lib. secund. cap.
21. dub. 16. Navarra de res. lib. 3. capite secund.
num. 170. Tolet. lib. quinto cap. 31. numer. tertio
Rebelus parte secunda de inst. lib. 9. q. 8. & alij,
quos refert, ac sequitur Salas. *tr. de empt. du-
bio 27.**

Ego quidem sic quaestioni respondeo: si ven-
das credito sub pacto, ut pecunia numerata
viliori emptor rem emptam tibi resendat, ea
venditio illicita est; quia minori summa pre-
sentis pecuniae comparas maiorem ad creditum
vel contra maiorem summam ad creditum
compenlare intendis minori numerata. Quod
vitia palliat, censeri debet cum plus iusto ven-
dis, & minus iusto emere intendis. Id vero
ordinarie sic & illud palam includitur saltem
& id, unde sapienter lege etiam Dubium hoc,
vbi modus vendendi prohibetur, ut in Lusita-
nia peccatum esse lethale vendere iis merces
quos leis, non emere ad negotiandum, nec
ad consumendum in sua familia, sed ad viliori
pretio numerata pecunia revendendum: Et in
Regno Castellae si viliori pretio emas, quae
carius ad creditum vendidisti. Attamen id cre-
derem, intelligendum esse saltem in Castellae
Regno, cum extra latitudinem iusti pretij ven-
ditio, aut emptio contingit, ut indicat lex 29.
qua praecipitur Iudicibus, ut ponant hos con-
tractus quos illicitos invenerint, & in vlorum
fraudem celebratos. Salas dub. 37. Azene-
do leg. 2. tit. 11. lib. 5. compil. & alij. Non me la-
tet, plures ex citatis doctoribus advertisse, si
scias, emptorem ad revendendum emere, ple-
rumque peccare contra charitatem tum, de-
negando mutuum indigenti, si absque gra-
vi incommodo concedere valeas: tum scan-
dalum ingenerando, quod regulariter contin-
git, cum ab hominibus existimetur rem supra
iustum pretium vendi & emi infra iustum: vel
emi sub pacto viliori pretio revendendi. Attamen
secundum his circumstantiis extrinsecis lici-
tum iudico, spectato iure naturae,
huiusmodi venditio
& reemptio.
**

DVBIVM XXXVIII.

*An sit contra iustitiam Monopolium,
cum mercatores conspirant, ne merces
vendantur nisi intra sum-
mi pretij latitu-
dinem?*

VARIè monopolium potest contingere, v. i. 223
sect. 1. advertimus. Monopolij vnum *Questionis*
modus est, cum mercatores conspirant, ne *statum*
merces vendantur infra tale pretium. Et quidem
si est ultra rigorosum iustum, ut plerumque
consistit, neminudubium est, peccatum esse
contra iustitiam cum restituendi obligatione.
At si intra latitudinem iusti pretij sit etiam sum-
mi, quasi enim, nùm huiusmodi mercatorum
conventio aut conspiratio sit contra iusti-
tiam?

Contra iustitiam non est, nec restitutio-
nis obligationem contrahit, tamen contra *224*
charitatem delinquitur. Quia peccatum non *Non est*
est, si absque vi, metu, vel fraude perlua- *contra in-*
deas alicui, ne suas merces vendat minori *stitam*
pretio, quam rigoroso iusto: nihil enim illicitum
inades, neque emptores habent ius, ut
ab hisce suasionibus desistas; sed tantum ha-
bent ius, ut ab hisce suasionibus desistas;
sed tantum habent ius, ne alterius volunta-
tem vi, vel fraude compellas. At in con-
spiratione mercatores id ipsum sibi invicem
suadent, & de eius executione fidem prae-
stant. Ergo nihil iniustum committunt. Imò
nec charitatem offendunt, cum pretium ius-
tum non excedant. Sic Molina d. 345. Lessius
lib. secund. capite 21. numer. 145. Navarra
de res. lib. 3. capite secundo dub. 9. numer. 85.
Ang. q. de empt. articulo 1. dub. 2. d. ffic. 1. &
alij.

Est contra iustitiam cum obligatione resti-
tuendi emptoribus, quanti creditur minoris *225*
empturos, si ea conspiratio non adesset. Quia *Contra iu-*
vi huius conspirationis compelluntur emptores *stitam est.*
pretio illo rigoroso emere, alias non empturi
nisi pretio medio, vel infimo. Ergo in ea con-
spiratione peccatum iniustitiae committitur.
Probo hanc consequentiam: quia Respublica
eiusque ciues ius iustitiae habent, ne mediis
iniquis, & illicitis compellantur merces au-
ctori pretio emere, quam alias essent emp-
turi. Cum ergo haec conspiratio illicita sit, &
iniqua, utpote legibus interdicta, conuincit-
tur, contra iustitiam peccaturos mercatores in
ea conventionione. Ita Sotus lib. sexto de iustit. q.
secund. articulo tertio Navar. *summ. capi. e. 23.*
num. 92. Salas & alij relatis de empt. dub. 38.
Layman. lib. tertio sectio. quinta tract. 4. capite
17. §. ultim. Palao de iustit. distr. d. quint. pun.
34. numer. 4. Conrad. de contr. q. 51. Rebelus de
iustit. parte secunda lib. 9. quaestio. septima nu-
mero quint.

Probabilior hanc sententiam esse iudico, *226*
quae convinci videtur ex leg. unic. Codic. de mo- *Probabilis*
nopol. vbi inquit Zeno; Neve quis illicitis ha- *hoc mibi.*

bitis conventionibus coniuget, aut pacificatur, ut species diuersorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se statuerint, vendantur. Et qualiter consultus prohibet conventionem de diuendenda merce statuto pretio, etiam si supra rigorosum non sit. Præterea iniustum est, pretium taxatum à Republica derogare, aut impedire, ne taxetur, sed pro vendentium arbitratu constiteret. At si hæc conventio esset, sustinenda, pretium medium, & iustum illarum mercium profus cessaret, & tantum vnicum pretium rigorosum ex vendentium voluntate persisteret.

DV BIVM XXXIX.

An Monopolium sit illicitum, si quis vel alij cum illo omnes merces alius generis tempore abundantia vili pretio emant, carius postmodum diuendendas.

227
Est illicitum.

Est illicitum. Quia hac emptione simul cum reclusionis mercium compelluntur emptores ad pretium augendum, priuaturque Republica ne abundantia illa fruatur, & æ merces pretio commodo habeat, vel saltem de medio tollitur pretium iustum, & medium, quæ omnia videntur iniusta, sicut de conventionem mercatorum circa pretium rigorosum Dub. proximo dixi. Sic Menoch. de arbitrar. casu 384. & casu. 569. numero quinto 11. & 12. Syluest. vers. emptio, questio. 10. Gabrini 4. dist. 15. quest. 10. articulo 3. dub. 1. Ioan. Medin. de rest. q. 30. & 36. & alij relati à Salas de empt. dub. 38.

228
Illicitum non est.

Licitum omnino est. Quia cum quis omnes merces emit, non impedit alios, quin emant, nullam in ea emptione iniustitiam committit. Nec etiam iniustus est ex eo quod eas merces afferret, siquidem posset eas pro libito perdere. Nec item in earum venditione, cum supponamus illum eas vendere pretio currenti iuxta prudentum estimationem. Nec obligatus est, eas omnes simul venales exponere, dum à Republica non compellitur. Ergo ex nullo capite apparet iniustitia. Ita Molina d. 355. Palao de iust. distrib. d. quinto punct. 34. numero sexto. Lessius libro secundo. cap. 21. dub. ultimum. numero 152.

229
Hanc sententiam præfero.

Hanc sententiam præfero, maxime cum nullam videam legem positivam huiusmodi conventionem prohibentem: quin potius Dardaniorum officium, vtpote reipublicæ commodum ferè ubique approbarum experiar. Alias equidem illicita fuisset emptio, quam Patriarcha Ioseph in Ægypto præstitit, cum abundantia tempore frumenta vili pretio emit, quæ postmodum carius vendidit. Porro damnum quod ex augmento pretij inferri videtur, statim Reipublicæ compenatur illarum mercium sterilitatis tempore abundantia. Præterquam quod illud pretij augmentum non ex emptione mercatorum, merciumque in illud tempus retentione provenit, sed ex temporis sterilitate.

DV BIVM XL.

Falsas litteras quis ex industria apponit legendas, quibus emptores inducuntur ad carius emendum: perperatne iniustitiam?

Certum est, illicitum reddi venditionem cum obligatione restituendi, si fraude ac dolo quis inducat emptorem, ut mercem ultra iustum pretium emat. Mol. d. 346. vnde si sparsio rumore, aut litteris falso conscriptis de obfisione superuentura, nauium naufragio, aliisve similib. quibus occasio est augendi mercium pretium ultra id, quo communiter venderentur: tenebitur planè, omne illud augmentum emptoribus restituere: vtpote fallacis inducendum. Ex eo autem quod venditores, etiam sub iuramento affirmant, plures sibi stetit merces, aut plures aliis vendidisse, quam sibi ab his emptoribus essentur: & si his dictis falsis inducatur emptor ad carius emendum, quam alias esset empturus: non obinde videntur mercatores ad restitutionem obligari. Quia huiusmodi stratagemata emptoribus sunt communiter nota, ac proinde fidem eis præstans suæ debet deceptionem leuitati imputare. Rebel. p. 2 de iust. l. 9. q. 7. in fine. Quid si litteras, quarum mentionem fecit, quis data opera eo in loco apertas apposuerit, ut alijlegerent & deciperentur; quibus scitis decepti sunt, ut multas emerent merces carius quam alias essent empturi? Teneturne ad horum damnorum reparationem?

Non tenetur. Quia horum damnorum causa non fuit: hæc enim non ex fictione illarum litterarum, neque ex appositione illarum, in tali loco provenire: sed ex eo quod lectæ fuerint. At hæc lectio illi imputanda non est, cum ad eam non induxerit: quin imo conqueri potest, quod contra iustitiam legentes egerint, & eius secreta investigaverint. Sic nonnulli, quos presso nomine Castro palao memorat, eorumque sententiam probabilem esse profiteretur. de iust. distrib. disp. quint. pun. 35. numer. 3.

Tenetur omnino. Quia horum damnorum iniusta causa proculdubio fuit litteras confingens, & legendas exponens. Si enim ille non scripserit & eo animo apposuisset in publico, alij legentes non deciperentur. Ita Palao citat. Rebel. de iust. par. 2. lib. 9. q. septimum. numero 8.

Hoc certum puto, mirorque meum Ferdinandum de Castro asseruisse, primam sententiam probabilem esse. Nam legentes prudenter litteris illi fidem adhibuere, cum fingeretur missæ ab homine perito, ac digno fide. Ex alia parte cum in publico deceptor illas appositus apertas, non recusavit ab aliis legi. Ergo causa fuit moralis deceptionis, & consequenter damnorum emptoribus provenientium, quæ proculdubio debet restituere.

DV BIVM

DVBIVM XLI.

Qui veras litteras conscriptas legis, quarum occasione lucrum alteri praeiungitur: teneantur ad restitutionem?

CAPVT IX.

Circa censum, seu annum redditum.

DVBIVM XLII

An censu, qui de facto constituitur solent sint mere reales, & non mixti?

²³⁴ *Suppono, te veras de inopia futura litteras accepisse, quas ruptas & in minutissimas particulas concillas alius collectas, & arte compositas perlegit. Lucrumque, quod tu ex notitia illa comparare deberas, praeripit. Queritur an tibi illud restituere teneatur?*

²³⁵ *Teneatur plane. Quia iniustus in ea lectione fuit aequus, ac si litteras clausas aperiret, ac legeret: ruptura enim illa aequus indicat rumpentem velle id, quod in illis litteris continebatur nulli esse notum perinde ac si sigillatae essent. Ergo aequus iniustitiam committit procurans illas legere medio extraordinario, ac si litteras sigillatas medio aliquo iniustitio perlegisset. Posita autem hac iniustitia, cum inde occasionem sumat impediendi, ne tu lucrum consequaris obligatus videtur tibi lucrum restituere. Sic Rebellus parte secund. de iust. l. 9. qu. septim. num. 8. asserens hoc probabilis esse.*

²³⁶ *Minime teneatur. Quia est in illa frumentorum collectione, & industriosa compositione, ac lectione iniustitia interveniat, (quod multi negant, cum pro deiectionis iam haberentur attamen illa notitia causa non est per se tibi dampnum impediendi, sed solum est per se causa agnoscendi secretum, diligentiam disponendi, tamque segnitiam condemnandi Ita Sylvest. v. Empt. g. 17. Palao de iust. commut. d. quieto p. 35. num. 4.*

²³⁷ *Ego quidem P. Rebelli venia hanc sententiam probabiliorē esse iudico. Nam arte componens litterarum particulas ex curiositate id agit, non ut iniuste à te aliquid abstrahat. Ex accidenti autem post cognitā futuram mercium penuriam, decernit occasione illa ad comparandum lucrum poterit. Cognita namque arcana illa admonitione casualiter eodē ac tu iure frangitur, ad lucrum illud procurandum. Porro de negotiatione Regularibus interdicta ac clericis hic agendum erat. Sed de hac materia recurret tractatio, cum volum. v. de triplici statu seculari, Ecclesiastico ac Religioso differamus.*

²³⁸ *ECOLO, censum dividi in consignatum, & reservatum. Dicitur reservatum, quando is, qui doonium etiam directum rei suae transfert in alium retinet sibi pensionem aliquam sive in pecunia, sive in fructibus, vel alio aequivalenti ex re illa sibi singulis annis reddendam. Consignatus vero dicitur, quando cert pretio ceditur ius ad percipiendam pensionem annuam ex re, quae iam erat alterius, qui eam solvere debet. Porro census consignatus dividitur primo in censum realem personalem & mixtum. Relais est qui super re aliquas constituitur, cui adhæret, & qua pereunte celsus perit. Personalis est, quo sola persona obligatur ad pensionem solvendam. Mixtus vero quando immediate & directe sola persona obligatur, ad securitatem tamen obligantur res aliquae debitoris, quibus pereuntibus adhuc persona obligata manet, & appellatur celsus personalis cum hypotheca. His praemissis dubitatur, an census, qui de facto constituitur solent sint mere reales, an vero mixti?*

²³⁹ *Non sunt mere reales sed mixti: Quia deficiunt etiam rebus censibus, in quibus census constituitur, manet obligatio personalis in venditore ad pensiones solvendas. Sic Covar. lib. tertio variar. cap. 7. numer. quinto & sexto. Sotus Salonijs, Mercado, & alij plures, quos refert, ac sequitur Salas de cis. dubitatione 33. numero secund.*

²⁴⁰ *Non sunt mixti, sed mere reales, nisi contrarium explicetur. Quia id quod est ex natura contractus, non est necesse quod explicetur: est autem de natura huius contractus, quod pereunte re, cui adhæret servitus & obligatio ad pensionem, pereat protinus obligatio. Ita Molina d. 383. n. 8. Lessius, Rebellus, Valent. Rodriguez, Vega, & alij plures apud Salas citatum num. 1.*

²⁴¹ *Distinguendum tamen existimo. Nam ubi receptae Pij V. & aliorum Pontificum Bullae sunt, non censentur constitui census, nisi cum conditionibus sibi assignatis, quarum haec est una, ut pereunte re censita, census pereat. Vbi autem bullae receptae non sunt, attento solo iure naturae ex usu & consuetudine interpretanda est mens contrahentium. Nam attento iure naturae non regnat (saltem in probabili facis sententia) census mixtus, quo hypotheca de-*

²³⁸ *Nonnulla suppono.*

²³⁹ *Non sunt mere reales sed mixti.*

²⁴⁰ *Non sunt mixti, sed mere reales.*

²⁴¹ *Ego distinguendum existimo.*

tur solum in subsidium, & ad securitatem, si persona non soluerit, quare possunt habere hanc mentem in ipso contractu: unde si ferat usus, ut etiam pereuntibus hypothecis, cogatur debitor ad solvendum ex aliis bonis, indicandum est, quod iuxta hanc consuetudinem, & hac mente contraxere. Si autem de neutra consuetudine constet colligendum est id ex verbis, nam si nomine hypothecae usi sunt, hac magis videtur dari ad securitatem, & obligationem personalem supponere si verò solum dictum est, constitui, ac vendi censum super tali re domo vel fundo, &c. verba videntur significare solum censum realem, quo solum vendi videtur ius ad percipiendam pensionem ex tali re, atque ideo re pereunte, peribit illud ius: sicut perit servitus realis, pereunte re, cui erat affixa.

DVBIVM XLIII.

Cum dubitatur, an aliquis census sit redimibilis, vel irredimibilis: praesumendumne est, esse redimibilis?

242
Quaestio
status.

Census consignatus rursus dividitur in censum redimibilem, quem venditor redimere potest, reddito pretio accepto, & in irredimibilem, (qui appellari etiam solet perpetuus) in quo venditor non habet facultatem illum redimendi nisi ex consensu emptoris. Quaestio itaque est, an in dubio praesumendus est census redimibilis, vel irredimibilis?

243
Praesumen-
dum est ir-
redimibilis.
inter empt. & vendit. Sic Conarctunias l. 3. var. capite decim. numer. 4. Anton. Gomez tr. de cens. cap. 5. n. 1.

244
Non presu-
mendum ir-
redimibilis.
Praesumendus est redimibilis, non irredimibilis, Quia irredimibilitas in censu est odiosa, & ideo praesumi non debet, nisi probeatur. Ita Binsfeldius, & Molinæus, quos affert, ac sequitur Salas. dub. 35. n. 4.

245
Resolutio
Auctoris.
Ego quidem existimo, ad circumstantias esse attendendum, ut qualis fuerit mens contrahentium, colligatur. Quare ex ipso pretio colligi potest, cum sit multo minus pretium census redimibilis, quam irredimibilis. Ex consuetudine etiam, si enim ferè non sint in usu census irredimibiles, non praesumetur talis, nisi fuerit explicatum, penitusque si omnibus pensatis, adhuc res mareat dubia, magis placet prima sententia, quod irredimibilis praesumatur. Quia cum constet de venditione, & non constet de pacto retinendi apposito, venditio praesumitur absoluta à tali pacto.

DVBIVM XLIV.

An census redimibilis pertineat, ad immobilia bona, si sit ad modicum tempus?

246
De censu irredimibili certum est ad bona immobilia pertinere; quia est ius Status qua-
perpetuum percipiendi fructus ex re ali-
qua immobili. Nec difficultas est de ipsis pen-
sionibus, quae ex censu accipiuntur; hae enim
sive ex redimibili, sive ex irredimibili, accipi-
untur, non sunt bona immobilia, sed mobilia, si-
cut & fructus ipsi, qui ex fundo percipiuntur
De censu ergo redimibili quaesierim, num ad
bona immobilia pertineat?

247
Pertinet. Quia id habetur expresse in Cle. Pertinet ad
ment. Exini, §. cumque annui redditus, de ver-
bor. signific. ubi de fratribus Minoribus sic de-
clarat Pontifex: Cumque annui redditus inter
immobilia cessatur à iure, ac huiusmodi redditus
obtinere paupertati repugnet, nulla dubitatio est,
quod praedictis fratribus redditus quoscunque sicut &
possessiones, vel earum etiam usum, cui eis non re-
peritur concessus, recipere, vel habere, conditio-
ne considerata ipsorum, non liceat. Quare uni-
versaliter census inter immobilia à pluribus
Doctoribus computatur. Sic Molina d. 383. n.
10. Bartol. Socinus, Rodriguez, quos affert San-
chez. l. 7. decal. cap. 26. n. 35. asserentes, red-
ditus etiam ad modicum tempus propter dicta
Clementinae verba fratribus Minoribus repu-
gnare.

248
Non pertinet. Quia sicut locatio rei immobili-
lis ad modicum tempus non aequivaleret aliena-
tioni, & ideo non prohibita est alienatio, ita
emptio iuris ad fructus vel redditus ex re aliqua
per modicum tempus non aequipolet possessio-
ni rei immobilis. Ita Tiraquei, Molinæus, &
alii, quos affert, & sequitur Salas. dub. 44. &
alii plurimi, quos sequitur Sanch. ubi sup. n. 36.
asserentes redditus ad modicum tempus non
comprehendi in dicta Clement. verbis nec
fratribus Minoribus repugnare.

249
Idem affirmo. Itaque census seu redditus ad
longum tempus inter bona immobilia censetur,
secus verò si ad modicum tempus sit. Addo ex
ex Andr. Gail. libro secundo praest. observ. obseru.
10. in quibusdam Germaniae civitatibus statuto
receptum esse, ut census redimibiles, in-
ter mobilia computentur. Hoc tamen
non tollit, quod de iure communi aliter sit
dicendum. Modicum autem tempus esse cre-
diderim, quod est infra decennium,
longum verò tempus, quod
decennium excedit.

Salas dubita-
tion. 44.

DVBIUM XLV.

*Attento solo iure natura licitumne est,
censum realem emere, aut
vendere?*

250 *Non est licitum* Quia malitia vsura in eo
constitit, quod vendatur pecunia præ-
sens pro maiori pecunia futura, & per
consequens pro pretio infra proprium valorem
quæ accipitur. Ex quo sequitur, quod emptio
censui, cuius pensiones solvendæ superant
pretium, quo emitur, sit vitiosa, vel certe
contra iustitiam. Nam in hoc contractu inter-
venire videtur mutui formale, vel virtuale, ex
quo aliquid infra sortem accipitur; dare enim
nunc censum, ut tibi reddatur quique an-
nis singulis, nihil videtur esse aliud, quam
mutuare nunc censum solvenda tibi per partes
ita ut viginti annis omnia reddantur, & pos-
tea accipias lucrum perpetuum ex nullo præ-
cedenti, nempe alia quaque singulis annis.
Sic Locutus de censu nouo Henricus quodlibet.
8. questione 23. & alij, quos refert Salas *dub.*
secundus de cens. nam secundo qui tamen idem
de censu antiquo per venditionem affirmare
tenentur.

251 *Licitum est* Licitum est, censum inire contractum. Quia
quod ad referentiam attinet, certum est, li-
citur esse, cum vel per se ex re, cuius dominium
gent, sibi parit ius; quæ licet referantur. Nec
est difficultas de censu reali fructuario, quo em-
por emittit sibi partem fructuum alieni prædij;
nam sicut possit totum prædium emere, & ius
ad omnes eius fructus; & sicut possit vsam
fructum emere manente domino directo pe-
nes venditorem, sic poterit partem eiusdem
vsusfructus emere. Censum denique pecunia-
rium constat licitum ex Pontificia Bulla, in
quibus de his potissimum censibus loquuti fue-
re, & ratio etiam videtur clara, quia si po-
test emi census fructuarius, & ius ad tan-
tam fructuum partem percipiendam; pote-
rit postea fieri alius contractus permutationis,
quo debitor commutat obligationem reddendi
tales fructus, in obligationem reddendi tan-
tam pecuniam annuam facta prudenti valoris
æstimatione. Quod autem per duos contractus
potest fieri, potest etiam fieri per unicum,
quod duobus æqua valeat. Ita Theologi omnes
& sequuntur Molina d. 385. Lessius lib. secun-
do cap. 22. *dub. primo*. Salas *de cens. dubio*
secundus.

252 *Primum sententiam* Hoc vnicè verum, ideoque primam sen-
tentiam omnino reficiendam existimo. Neque
enim Martinus V. Calixtus I I L. Nicolaus V.
& Pius V. censum, conditionibus licet appo-
sitis, approbarent, si contra ius na-
turæ, & iniustum esse
suspicaretur.

DVBIUM XLVI.

*Censui merè personalis, cuius pretium
non adequat cumulum, licitè emi-
tur de iure natura, quando lucrum
cessans vel periculum aut simile quid
non intercedit?*

E Mitur licitè Quia census realis licitè emi-
tur minori pretio, quam sit solvenda tunc. *Licitè emi-*
pensionum cumulus: ergo & personalis *tur.*
licitè emi poterit; quod enim obligeat res, vel
sola persona, parum refert; imò minus vide-
tur valere obligatio personalis, quæ minus est
secura, quam realis, cum facilius deficere
possit persona quam prædium, quod in cen-
su reali obligatur. Sic Ioan. Medin. *Contrad. Sor.*
Conar. Maior. & Gabr. quos refert Mol. d. 387.
n. 1. Saloni Aragon. nantes. Tolet. Valent. Lessi.
& alij quamplures, quos refert ac sequitur
Salas *de cens. d. b. 3. numer. 2* Qui vniuersaliter
id admittunt etiam id censui personali perpetuo,
cuius obligatio ad hæredes venditoris, &
eius dominium ad hæres in potius transit.

253 *Non emitur licitè* Non emitur licitè, quia in eiusmodi censu
personalis nihil aliud venditur aut traditur, nisi
pensiones ipsæ solvendæ: sicut ergo non po-
test licitè pro censu, quæ nunc dantur aliquis
emere decem annis postea per partes, ac successi-
uè reddenda, reculo lucrum cessante damno, vel
periculo, &c. ita non poterit emi census, in
quo eiusmodi pensiones solvendæ emuntur. Por-
tò tunc em pensiones ipsas solvendas constat;
quia qui se obligat personaliter ad aliquid dan-
dum pro pretio, quod nunc accipit, non po-
test vendere solum ius ad rem illam, quin si-
mul vendat rem ipsam dandam; alioquin quan-
do venditur triticum postea tradendum pro
pretio presenti, non venderetur triticum, sed
ius ad illud; & quando mutuatarius se obligat ad
reddendum, non verò ipsa pecunia reddenda;
quo pacto palliari possent omnes vsuræ, & em-
ptiones iniustæ. Illa ergo res, ad quam dandam
se se obligat venditor, est, quæ in omni rigore
venditur, atque ad id pro mille præsentibus
venderetur pensiones solvendæ, quæ eo tem-
pore, quo solvuntur, duo milia valebunt,
quod sine iniustitia fieri non potest. Ita Nanar.
Greg. Lopez, A. nar. Velasco, I. z. r. & Gu-
tier. quos refert, ac sequuntur Mol. *cit. n. 4.* Lu-
dou. Lopez, Vega, Angel. Mann. Rebei. Miranda
Sarmien. & alij innumeri, quos congerit Salas
dub. 3.

254 *Hanc vtiorem reor esse sententiam* Hanc vtiorem reor esse sententiam, quam
confirmans expono. Quia non potest aliquis *Hoc mihi*
tibi licitè mutua dare censum eo pacto, ut post *verum quod*
triginta annos eadem reddas, & interim sol- *confirmo, &*
uas duo annua non computanda in sorte: hoc *explico.*
autem idem fit, obligando te ad soluendum
pensionem annuam non computandam in sor-
tem, sed debito integro semper perseverante.
Certe in censu reali aliquid emitur præsens
distinctum à pensionibus, seu fructibus
colligendis, nempe prædium ipsam saltem
quoad dominium vile, & ius vsusfructus
partialis, cuius dominij valor sufficienter tali
pretio soluitur. In censu autem personali ni-
hil venditur præsens, sed solæ pensiones sol-
vendæ,

EL SCOBAR
Theob. Mar.
Sim. V. V. V. II.
E. IV.

uendae, quarum valor aestimari debet non pro hoc tempore, quo venduntur, sed pro tempore, quo traduntur, sicuti, & res aliae venditae debent aestimari.

DVBIVM LXVIII.

An licitus sit census temporalis ad indeterminatum tempus, & incertum, scilicet ad vitam emptoris, qui census dicitur Vitalitius?

DVBIVM XLVII.

An census personalis temporalis licitus sit?

256
Nonnulla
recolo.

Recolo, censum temporalem eum dici, in quo pensiones annuae debentur non in perpetuum, sed ad aliquod tempus finitum, siue certum sit, ut ad decem, vel viginti annos, siue sit incertum, ut ad vitam emptoris, vel venditoris. Differendum autem est de censu attento iure naturae, & seclusa prohibitione humana, vel personali. Et quidem de reali temporali certum est licitum esse, quando vel cumulus pensionum non excedit pretium, vel quando propter periculum solutionum recipiendarum, vel propter lucrum cessans, vel damnum emergens, &c. pretium decrevit ad prudentis arbitrium. Quasi iurimum census personalis temporalis licite absque aliquo ex his titulis emi possit?

257
Licite potest
emi.

Licite potest emi saltem quando non ad paucos sed ad plures annos emitur. Quia tunc non subest periculum, quod reddatur capitale superent, unde ab omni vitiae suspitione huiusmodi emptio sit immunis. Sic Conrad. Conar. Nauar. Salon. Ant. Bañes, Medina, palat. Valent. Lud. Lopez, & alij, quos refert, ac sequitur Salas de cens. dub. 4. n. 2. & 4. l. eius libro secund. cap. 2. d. 6. n. 42. & 43.

258
Minime
potest licite
emi.

Per se loquendo id in nunc licet, nisi aliquo titulo numer. 256. indicato iustificetur. Quia si census personalis temporalis liceret, omnis prioris vitia posset excusari, scilicet, non dando mutuo pecuniam, sed ad censum personalem pro aliquibus annis, quibus lucrum reddendum esset maius quidem toto capitali. Et quia in censu illo personali nihil aliud emitur, nisi ius ad pensiones, quod vendi non potest à debitoribus, quin simul vendat ipsas pensiones, quare emitur centum aureis id, quod tempore solutionis valebit 200. quod est contra iustitiam emptionis. Ita Mol. d. 386. Soc. Gabr. Tol. Abbas & alij, quos affert Salas ubi sup. n. 1. & Reb. de iust. p. 2. l. 10. quest. 4. Card. de Lugo tomo 2. de iust. d. 27. n. 34.

259
Verius hoc
mibi.

Hanc sententiam veriorē esse iudico. Quia non licet nunc dare centum, ut post viginti annos des mihi ducenta, idem autem sit in praedicto censu, cum pro centum praesentibus emo à te decem annua soluenda per annos viginti. Quod enim solutiones plures sint, vel una sola in fine temporis praefixi, parum refert imo minus gravatur debitor, si totius summae solutio per viginti annos differatur.

Licitus non est. Quia cum vitae longitudo incerta sit, potest postmodum pensionum cumulus pretium ab emptore solutum excedere, quod equidem sapit vitium. Sic Henricus quodlib. 1. q. 39. & quodlib. 2. q. 15. Raymund. Gosfred. Antonin. citati à P. Salas de cens. dub. 5. n. 1. Et de eius iustitia dubitat Sarmiento l. 7. selettar. cap. 1. numer. 29.

260
Non est
licitus.

Licitus est de iure naturae, si iustitia pretij seruetur, etiam si postea cumulus pensionum pretium ab emptore solutum excedat. Et quidem in censu reali patet. Quia cum in eo non emanant pensiones soluendae, sed dominium utile, & usus fructus partialis, sicut hic vendi potest in perpetuum, sic potest minori pretio vendi ad tempus incertum. In censu autem personali probatur. Quia licet in eo vendi videantur pensiones soluendae, & ideo non possint minori pretio vendi, nisi propter lucrum cessans damnum emergens, &c. quando tamen emitur hic census ad tempus incertum, contractus hic est fortunae expositus, sicut ludus, in quo lucto & iacturae uterque exponitur. Ita D. Th. opusculi 73. p. 1. c. 9. Richard. Conrad. Ioan. Med. Soc. Conar. Val. Salon. & alij innumeri, quos affert Salas ubi sup. Mol. d. 388. Lugo tomo 2. de iust. d. 27. n. 37. Lel. l. 2. c. 2. dub. 6. & alij.

261
Licitus est.

Communis Doctorum sententia licitum huiusmodi censum esse affirmat. Nam quod pensiones superent postea pretium solutum, id emptoris fortunae imputandum, qui potuit etiam pauciores pensiones recipere, & hinc periculo se exposuit. At si obijciant primae sententiae auctores, contractum hunc exhibere occasionem desiderandi, & procurandi mortem alterius, ut obligatio soluendae pensionis terminetur, respondeo, hoc non esse contractus vitium, sed contrahentium, propter quod non redditur contractus illicitus, sicut nec haereditis institutio, vel fideicommissi, aut successio necessaria filiorum, aut Ecclesiastica pensio, & alia eiusmodi, licet haereditas institui, vel substitui, aut filij, vel solvens pensionem occasionem optandi mortem testatoris, vel fideicommissarii, &c.

262
Idem affirmo.

DVBIVM XLIX.

Quando ab initio constituti census nullum pactum precessit circa pretium redemptionis, sed solum constitutus fuit census redimibilis, quem venditor possit eodem pretio redimere, potestne postea emptor ipse sicut quilibet alius redimere censum minori pretio, eo quod ex variis accidentibus diminutus sit?

¹⁶³ Si loquamur de iure naturæ certum est, si census semel constitutus decreseat intrinsece in valore propter defectum securitatis hypothecæ, vel difficultatem exigendi pensiones, vel aliam variationem, posse ab alio emi minori pretio, quam fuerit constitutus. Quia si cunctæ res alæ semel vno pretio emptæ, possent postea minori emi propter earum valorem varium, sic poterit & census. Difficultas esse possit, an non solus alius tertius, sed etiam ipsemet debitor, qui censum vendidit, possit tunc ob diminutum censum valorem emi minori pretio redimere, consentiente creditore. Et quidem, loquendo de eodem iure naturæ non video, cur non possint contrahentes ab initio pacisci, quod census redimendus esset non pretio prius dato, sed pretio currenti. Quæsierim vero, an quando tale pactum non precessit, sed solum constitutus fuit census redimibilis, quæ emptor possit eodem pretio redimere, possit postea idem venditor, sicut quilibet alius redimere, seu emere à creditore censum minori pretio, eo quod venditor census ex variis accidentibus sit diminutus, unde census valor decreverit?

¹⁶⁴ Minime potest. Quia id esset contra pactum expressam, quod utrinque precessit, quo emptor se obligavit ad recommendationem ea lege, ut quoties redimendus esset census, pretium integrum esset reddendum, siue census plus, siue minus tunc valeretur. Unde etiam si iam census ille pluriæ æstimaretur, non posset emptor plus exigere à venditore volente illum redimere. Ergo ut æqualitas servetur, venditor debet pretium integrum dare, etiam si census valor decreverit. Sic Sanch. l. 1. consil. c. 7. dub. 20. citans Henriquez, & alios Doctores recentiores ab eo consultos.

¹⁶⁵ Potest equidem. Quia licet vera prima sententia sit, quando census valor decrevit ob culpam ipsius debitoris, & ob difficultatem, quia ab ipso pensiones recipiuntur, eo quod sua auctoritate difficile reddat exactionem (tunc enim obligatur potius debitor ad agendum, ne sua culpa census minus valeat) quando tamen sine debitoris culpa, sed propter casus fortuitos, & alia extrinseca accidentia valor census decrevisset, sicut alij. sic etiam ipse debitor potest, consentiente creditore, censum minori pretio redimere attento saltem solo iure naturæ. Ita Cardinal. de Lugo *tom. secund. de Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.*

insist. disputation. 27. numero 47.

Sapientissimo adhuc Doctore. Quia sicut ex communi sententia potest debitor ipse, si ²⁶⁶ *de affirmo* cunctæ, & alij redimere, seu emere debitum suum minori pretio à creditore, quando difficultas vel minor valor debiti non provenit ex debitoris culpa, sed ex aliis causis extrinsecis: haud aliter dicendum iudico in emptione census, qui ex aliis etiam accidentibus, & non ex debitoris culpa minus valet.

DVBIVM L.

An loquendo de iure positivo illicita sit secunda minori pretio, census redimibilis venditio.

¹⁶⁷ Illicita est. Quia leges seculares statuentes pretium censuum redimibilium, generaliter loquuntur: quare non solum de prima constitutione census, sed etiam de secunda, & tertia venditione profantur: sicut lex statuens pretium vitæ, vel aliarum mercium, non intelligitur solum, quando primo venduntur, sed etiam quando secundo & tertio iterum venduntur ab eis, qui emerunt. Imo leges Hispanæ iubent census antea alio minori pretio eos reduci ad illud legis pretium, unde à fortiori prohibent, ne census pretio legis constituti emanent postea pretio minori. Et quia lex Canonica in Bulla Pij V. expresse statuit, quod eadem lex conditiones in ea præscriptæ locum habeant in cælibus quibuscumque post illam legem creandis, quocumque tempore postmodum alienentur; una autem ex conditionibus ibi appositis est, ut pretium census semel constitutum nunquam ob temporum aut contrahentium quantitatem aut aliud accidens, neque quoad ultimum contrahentes minui possit, vel augeri. Sic Gut. multos referens, quos sequitur Molina d. 393. numer. 3. Lessius l. secund. c. 22. *dubio septima numero. 45.* Navarra. Mercados Cordoba, Medina, Ludovicus Lopez, Azedo, & alij plures, quos refert Sanch. l. 1. consil. cap. 7. dub. 19.

²⁶⁸ Non est illicita. Quia ubi diminutio pretij consentiente creditore agitur, videtur per episcopiam lex Canonica consentire. Ita Nau. *sum. c. 28. in addit. ad c. 3. n. 82.* (quæ à contradictione liberare Salas conatur. *dub. 12. n. 9.* eo quod in manuali c. 23. n. 91. ubi contrarium docuerat, loquatur (seculi Pij V Bulla) Sarmien. Olan. Salazar, Curiado & alij apud Salas, Palat. & alij quos affert, & sequitur Sanch. *ubi sup.*

²⁶⁹ Profecto episcopie ratio qua secundæ sententiæ Doctores Canonici interpretationem *Auctoris iudicium.* benignam difficile potest Bullæ Pij V. applicari qui expresse prohibet diminutionem pretij etiam ob temporum, vel contrahentium, qualitatem, vel aliud accidens; quare episcopie illa locum habere possit in aliis legibus, loquendo tamen de Bulla Pij V. alia indigebit explicatione certè communiori violentia explicabitur, si dicamus, Pium loquutum fuisse solum de primis contrahentibus.

R

EL SCOBAR
Theol. Mor.
Sim. V. V. V. II.
E. IV

194 Theologia Moralis Lib. XXXIX.

contrahentibus, & eorum successoribus, quos appellat fortasse ultimo contrahentes, & inter quos servari semper vult pretium semel constitutum invariabile, quoad excessum, vel diminutionem, in quo sensu verba illa intelligunt Lessius, & Rebel. quos affert, ac sequitur Salas *ubi sup. concl. 6.* Ego quidem assero, distinguendum esse inter censum liquidum, & tutum, & inter censum, qui propter varia accidentia minus iam valet. De priori abnego, de posteriori concedo posse postea minori pretio emi. Et hanc esse Romanæ Curia praxim Cardin. de Lugo *tom. secund. de inst. d. 27. n. 50. restatur.*

li illius p. c. d. j. v. g. in quo census fuerat constitutus. Cur enim magis faciet fructus omnes suos qui emit dominium directum & plenum prædij pretio diminuto, quam qui emit dominium solum vile ac parziale, cum utrique re debeat fructificare?

DVBIVM LII.

An peccet lethaliter emptor qui in modo pretium iustum census defraudavit?

DVBIVM LI.

Fructus ex censu minori pretio empti debentne restitui?

270
*Statu
questionis.*

Circa pretium census iustum questionem expono, an quando census emptus fuit à principio minori pretio, quam lege, vel estimatione prudenti valeret, sufficiat postea, quod emptor soluat quantum minus dedit in pretio, ita ut pretium iustum adæquet, an vero debeat etiam restituere pensiones receptas, saltem quatenus excedebat pretium pro censu solutum?

271
*Restitui
debent.*

Loquendo etiam de naturali iure restituendæ sunt pensiones secundum excessum supra pretij accepti proportionem. Quia census non potest, etiam stando in iure naturæ, emi pecunia credita, sed præsentis, cum ergo tertia pars pretij iusti (v. g.) in casu nostro non fuerit ab initio soluta, sed postea impleatur, consequens est, ut census quoad illam partem non fuerit emptus, atque ideo pensiones quoad illam partem retineri non possunt, tanquam sine illo titulo solutæ. Sic Salas *de censib. dub. 8. num. 4. Mol. d. 390.* Conari. Bald. Gasp. Roderic. Molinæus, Ant. Gomez. Eman. à Castro, Alcozer, quos affert, ac sequi ut ibi Salas.

272
*Restitui
non debent.*

restitu non debet excessus pensionum acceptarum, loquendo saltem de iure naturæ, sed sufficit, si emptor angeat pretium, soluendo quod defuit, & resarciendo damnum emergens, vel lucrum cessans, si quod fuit. Quia regula hæc quæ vera ac generalis est ad alias emptiones, & venditiones, non est cur non debeat in census emptione servari, cum in institutione census realis vera emptio intercedat, qua certo pretio emitur pars vtilis domini, & ususfructus rei fructuosa, & immobilis, in qua census constituitur. Ita Lessius *libro secundo capit. 22. dub. 15.* Ioan. Medin. & alij apud Salas. Lugo *tom. secundo de inst. d. 27. numero 54.*

273
*Cum his
opinor.*

Cum his opinor. Quia quando prædium pretio diminuto emitur, emptor satisfacit soluendo defectum pretij iusti, nec tenetur restituere fructus interim perceptos, cum illos ex re sua perceperit, cum dominium per emptionem acquisivisset. Ergo idem debet dici de pensionibus censuum, cum hæ solvantur pro parte fructuum qui ad emptorem pertinebant, eo quod esset iam factus dominus dominio vti-

Lethaliter peccat. Quia licet materia sit in se levis, damnum tamen est longo tempore illatum magnum erit: nam excessus pensionum correspondens longo tempore illi defectui prædij magnum cumulum faciet. Sic Anton. Gomez. Emanuel Rodriguez Castro, Alcozer apud Salas *de empt. dub. 23. n. 5.*

274
*Cum his
opinor.*

Non peccat lethaliter. Quia pensiones non emuntur, sed dominium vile, seu ususfructus partialis in re hypothecata; quod autem in eius emptione deficiam modicum v. gr. in quibus Regalibus à pretio iusto, non possum grauis piaculi esse reus; sicut nec quando, quis emit dominium directum plenum prædij, grauer delinquit si in tribus aut quatuor Regalibus à pretio iusto deficiat, etiam si postea fructus recipiat in perpetuum ex prædij, etiam illos, qui poterant huic Regalibus correspondere qui è pretio defueret. Ita Salas *ibid. Lugo tom. 2. de inst. d. 27. num. 57.*

275
*Lethaliter
peccat.*

Hoc verius esse crediderim. Neque enim attendi debet ad emolumentum, quo postea sequetur, sed ad valorum rei quam emisit, cuius quidem valorem solvisti iuste quantum sufficit ad grauem iniustitiam vitandam; nec legisti venditorem nisi in trium Regalium illorum carentia, quæ non potest graue detrimentum afferre. Vnde postea emptor tenebitur quidem sub veniali ad illos Regales restituendum, non tamen ad restituendas perceptas pensiones quatenus illis Regalibus correspondere poterant.

276
*Non peccat
lethaliter.*

DVBIVM LIII.

Bulla Pij V. circa condiciones asseruandas ad census valorem, obligatne ubique?

Propter magnum usum, ac iniustitiam periculum summi Pontifices ad vitanda subditorum peccata multas condiciones explicarunt, quæ in census contractu debent interuenire, præsertim Martinus V. anno 1423. Calixtus. III. anno 1455. & Denique Pius V. in sua Bulla edita anno 1569. Sed antequam ad eas deueniam, quæ per dubia discutiendæ sunt, de illis omnibus generatim quæserim, verum Bulla

277
*Nonnulla
recolo.*

Sectio II. De Contract. Onerosis. 195

Bulla Pij V. circa conditiones ad valorem census afferendas, ubique obliget?

178
Fingit obligat

Obligat ubique. Quia in Sacra Romana Roma obleruatur, ubi Iudices non admittunt exceptiones de non recepta, vel abrogata hac Bulla. Sic multi Doctores, quos referunt Molin. d. 393. & Salas dub. 13. & Comitoll. l. 3. q. 27.

179
Non obligat ubique

Non ubique obligat. Quia non est ubique acceptata saltem quoad omnes conditiones, unde non obligabit, nisi ubi, & quatenus est recepta. Ita Lessius libro secundo cap. 22. dub. 13. Molina citat. Sotus, Navar. & alij, quos affert, ac sequitur Salas dub. 7. Bonac. d. 3. contr. q. 4. n. 43.

180
Auctoritas respiciat

Quidquid autem de hoc sit, existimo, omnes debere in hoc consentire, quia ubi prædicta Bulla ex consensu expresso vel interpretativo summi Pontificis non est recepta, vel quoad aliqua est per eam contrarium legitime abrogata, non obligat nisi se quoad conditiones iure naturæ requisitas, vel quoad eas, quæ fuerint receptæ.

DVBIVM LIV.

An vnus census possit super alio vel alijs constitui?

181
Primum dubium con-
dignum
expone.

Prima conditio à Pio V. præscripta ad census iustitiam hæc est. *Censum seu annuum redditum creari, constituere non posse nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habetur, & quæ de natura fructifera sit, & quæ nominatim certis fructibus designata sit.* Circa hanc conditionem dubitatur, an vnus census possit super alio, vel alijs constitui?

182
Non potest

Non potest. Quia census redimibilis inter bona immobilia non computantur. Ait pontifex requirit, ut non possit census nisi in re immobili constitui. Ergo non potest super alio constitui census. Sic Molinæus, Cifuentes, Aluarius Bacz, Vega, & alij, quos affert Salas dub. 7. n. 2. Potest plane. Quia *Clement. Eximii, C. cumque annuus redditus, de verb. signifi.* annui redditus inter bona immobilia computantur. Ita uterque Molina, Sa. Lessius rebel. Valent. Medin. & alij, quos affert, & sequitur Salas numero 1. & 2.

184
Vtramque sententiam concilio.

Vtramque sententiam ex Doctorum eorum mente lubet conciliare. In primis assero, posse constitui censum in alio censu irredimibili, qui merito inter bona immobilia computari debet: non vero in censu redimibili nisi venditor se obliget casu, quo census hypothecatus redimatur, ad emendum aliquid aliud immobile fructiferum, quod eodem modo maneat obligatum. Alioquin cum prior census redimibilis possit extinguí, & ipso extincto perire debeat census super ipso impositus, remaneret periculum palliandi vltoras, quod Pontifex vitare voluit. Deinde existimo à fortiori constitui posse censum in Gabellis, vel alijs redditibus annuis perpetuis, quos ciuitas vel communitas habet, sicut etiam in iure psectionis in Sylua, & in Macello. In officijs etiam perpetuis fructiferis, non vero in debitis alijs personalibus, vel etiam realibus, quia hæc

Eschob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

non sunt bona immobilia, & perpetua, sed mobilia. Lege Molinam d. 389.

DVBIVM LV.

Conditio hæc ut census super re immobili constituatur, requisita post iure, requiritur etiam iure naturali, ad census iustitiam?

Non requiritur. Quia licitus est de iure naturæ census personalis: Si autem potest collocari census in sola persona venditoris, à fortiori poterit collocari in re aliqua mobili vel non fructifera, quæ tamen pereunte, census non pereat, sed maneat adhuc persona obligata ad pensionum solutionem. Sic plures, qui affirmant censum personalem licitum de iure naturæ esse, quos refert, ac sequitur Salas de cens. dub. septim. numer. quart. & sextus.

285
Non requiritur.

Conditio hæc de iure naturæ requiritur. Quia cum in hoc contractu census realis ematur directè ac primario dominium vile, seu vltus fructus saltem partialis rei censitæ, consequens est, ut si res ipsa fructifera non sit, nihil profus ematur, quando eius vltus fructus emitur, sed emptio sit ficta, & census sit mere personalis, atque adeo palliata emptio pensionum solum soluendarum pro pretio presentis. Ita Molina disputatione 389. Navar. Philare. Vega, Ludouic. Lopez, & alij, quod affert Salas ubi supra Lugo tomo secunda. de iust. d. 27. numer. 65.

286
Requiratur plane.

Cum his opinor. Ad ius tamen non ita requiritur, loquendo de solo iure naturæ, perpetuitatem rei immobili, ut non possit census absque ipsa iustificari. Potuisset enim aliquis bona fide emere vltus fructum census, v. g. redimibilis, quem possides, & subire hoc periculum, ut si census prior redimeretur, vel extingueretur, periret census posterior super ipso constitutus. Ratione autem huius periculi pretium posterioris census posset diminui, & ad contractum iustum fortunæ reduci.

287
Cum his sentiens, non nihil additio.

DVBIVM LVI.

An licita sit nunc clausula generalis, qua post designatam certam rem, in qua census constituatur, obligantur cetera bona presentia, vel futura ad pensionum solutionem?

Licita non est. Quia Pontifex prohibet, ne census nisi super re certa, & suis finibus designata constituatur. At generalis illa bonorum obligatio nec est res certa, aut designata suis finibus. Sic Pizarro ad statutum Guadalipensé, quem affert Salas de cens. dub. 7. n. 11. & alij.

288
Non est licita.

Licita est, si non intendatur constitui census

R 2

super Licita est

super alijs bonis, sed solum super rebus certis nominatis, cetera verò bona solum obligentur ad solutionis securitatem, ita ut non pereunte re nominata, vel ipsa euicta possit creditor ab alijs etiam bonis exigere suum debitum, quia hypothecata fuere ad securitatem, pereunte tamē re nominata, non possit ab alijs bonis aliquid exigere. Quia hoc non est constitucere census in alijs bonis, quod solum Pius V. prohibuit, sed dare maiorem ad solutionem debiti securitatem, quamdiu res determinatè nominata non perit. Ita Matienzo, Salazar, & alij plures, quos affert, ac sequitur Salas *cit. Gutier. l. 2. de pract. 99. q. 177. Mol. d. 389. n. 5.* Qui tamen ad superfluum & inutilem fore clausulam illam, & hypothecam in ordine ad pensionum solutionē.

290
Ergo
clausulam
illam licitam,
& utilem esse.

Ergo autem affirmo nec illicitam esse clausulam hanc in censu, cum bona illa ei non subijciuntur, ut secunda fert sententia, nec inutilem ac superfluum mei P. Molinae venia. Quia etiam non pereunte re censui subiecta, deferuire illa hypotheca potest ad pensionis soluendae securitatem, quando v. gr. res illa censui subiecta non haberet fructus eo anno, quo casu adhuc debetur pensio ex censu, & creditor non vult rem illam distraxi, ne census extinguatur, aut deterior fiat, sed solum exigere huius anni pensionem ad quod potest agere contra alia bona hypothecata

DVIVM LVII.

Conditio à Pio V. requisita, quod res censui subiecta fructifera sit ex natura sua, requiritur etiam ex iure naturae.

291
Statu quo
sionis.

Ex vi Bullae requiritur atque ideo non sufficit, quod sit per accidens fructifera, vti si sit pecunia negotiationi expolita, sed debet esse ex natura sua fructifera. Quaesierim vero, num etiam de naturae iure haec conditio requiritur.

292
Non requiritur.

Non requiritur. Quia licitus est de iure naturae census personalis, & per consequens potest res infructifera obligari ad solutionem pensionis debitae à persona venditoris. Sic nonnulli Doctores, quos affert, ac sequitur Salas *de cens. dub. 7. n. 6 & 7.*

293
Requiritur
quidem.

Requiritur equidem. Quia si res censui subiecta non esset fructifera, venditio directa, ac primaria ficta esset, cum emeretur ususfructus rei nullum habentis fructum, atque ideo census maneret personalis, quem de iure naturae illicitum esse iam vidimus. Ita Emanu. *de cens. condit. 2.* Ioan. Medina, Miranda, Greg. Lopez, Nan. Val. philare. apud Salas *n. 5. Mol. d. 389. n. 4 & alij.*

294
Idem affirmo.

Idem affirmo unde non solum rem fructiferam requiri patet, sed & in ea quantitate debere habere fructus, ut adequare valeant pensionem soluendam expensis deductis, alioquin quoad defectum emptio esset ficta, & personalis census, qui illicitus est naturae iure.

DVIVM LVIII.

An debeatur pensio etiam eo anno, quo res censui subiecta nullos fructus affert, vel in minori quantitate, quam ad pensionis solutionem sufficiat.

Non debetur. Quia in quarta Pij V. clausula prohibentur conditiones directae, vel indirectae obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non teneantur. Quibus verbis non videtur esse sermo de casu fortuito circa ipsius rei substantiam, in qua census est constitutus, hoc enim inferius diuersa clausula prohibetur, ne ergo hac clausula otiosa ac superflua sit, debet intelligi de casu fortuito circa fructus eiusdem rei, quibus casu fortuito aliquo anno deficietibus, noluit Pontifex obligari venditorem ad pensionem illius anni soluendam. Sic Mol. *d. 390. claus. 4. n. 6. Let. l. 2. c. 22. n. 82.* & probabile putat Reb. *l. 10. q. 6. condit. 3.*

Debetur omnino. Quia sensus illius clausulae alius est, nimirum, ne adijciatur obligatio ad casus fortuitos praeter naturam contractus censuales. Negari autem potest pactum hoc esse praeter naturam contractus census pecuniarii, in hoc enim contractu interuenit primo emptio dominij vtilis, qua emitur pars aliqua fructuum talis fundi, quae quidem ex vi huius primae emptionis non deberetur, quo anno fundus nullos fructus affert, postea vero additur contractus alius ibi virtualiter contentus, quo debitum illud incertum ad certam reducit quantitate, siue fundus plures, siue pauciores fructus ferat, quae reductio vtilis vtiq. est contrahenti ad lites vitandas: Denique hoc fructuum debitum reducit ad debitum pecuniarium annum certum, ac determinatum. Qui omnes contractus includuntur in censu reali pecuniario. Quare obligatio ad soluendam pensionem etiam in anno sterilitatis non est contra, sed iuxta naturam ipsam talis contractus censuales, nec grauat venditorem, cum vtile ei etiam sit, quod in anno maioris vbertatis non soluat plus, sed solum illam pensionem annuam pecuniariam determinatam, quae iusta aestimatur, attento periculo sterilitatis, & spe vbertatis maioris, quae esse potest. Ita Ludovic. Lopez, Sotus, & Nauar. dicens, id communi praxi observari, quos affert, & sequuntur. Reb. *cit. & Salas dubit. 10. numero secundo Valent. Sa. quos affert, & sequitur idem Salas dub. 42. Lugo tomo secundo de iust. disputat. 27. numero 72.*

Hanc sententiam probabiliorē esse existimo, nec ex hac sequitur clausulam Pij V. ab Auctoribus contrariae sententiae citatā esse superfluum, & contentam in alia clausula sequenti. Nam in illa alia non prohibetur pactio circa casus fortuitos, sed solum declaratur, id quod ex natura contractus census realis consequitur, quod scilicet pereunte re censita in totum, vel in parte perire etiam debeat census realis

realis in totum, vel in partem pro rata. Quia
verò possent contrahentes opponere pactum
ad ascendendum censum etiam perennit ex
casu fortuita re censita, qui contractus ascen-
sionis distinctus, addito sufficenti pretio non
videtur ex natura rei illicitus, ideo Pontifex
hac præcedenti clausula voluit prohibere eius-
modi pacta ad casus fortuitos, ad quod ali-
am ex natura contractus non esset obligatio,
quæ prohibita in illa clausula sequente nul-
lo modo, vel saltem non clare contenta vi-
deretur.

DVBIVM LIX.

*Adimplendam primam illam Bullæ Pij
conditionem, debetne res ita esse fru-
ctifera, ut habeat fructus eiusdem ra-
tionis cum his, qui pro pensione sunt
soluendi*

198
*Non debet
posse
assura.*

Vbi. grat. an super vinea non possit con-
st. tit. census, qui reddat tot tritici modios,
sed solum tot doli vini, & sic de alijs? Ita de-
bere esse fructifera, vt res debeat esse fructus
ferre, qui pro pensione sunt solvendi. Quia
praescribens Pontifex, rem super qua census
est collocandos, debere esse fructiferam,
indicat plane redditus ex fructibus rei il-
lius esse solvendos. Sic aliqui, quos tacito
nomine refert Molina *in disputatione 389. nume-
ro quarto.*

299 Non debet ita esse fructifera, ut res debeat
 eos fructus ferre, qui pro pensione soluendi
 sunt. Quia cum lex illa exorbitans sit, non
 debet magis strictè explicari, quam verba ip-
 sa sonent. Ita Molin. numero quinto Lessius
 libro secundo capite 22. dub. quinto Rebell.
 & Sà, quos affert, & sequitur Salas dub. 34.
 & alij.

300
Hanc pre-
ter sen-
tentiam.

Hæc sententia communis fere omnium est.
Et quidem explicatio illa tam stricta non erat
ad intentum legis necessaria, quæ solùm co-
rumpat excludere censum personales, vel peri-
culum vitæ habentes. Ad quod quidem pa-
rum refert, quod pensio in hoc vel illo fru-
ctuum genere æqualis valoris sit solvenda. Et
fortasse magis commodum erit venditori in
alio genere solvere, quam in eo, quod ex re
censui subiecta potest colligere.

DVBIVM LX:

An de iure natura licitus sit census, pensionesque integræ debeantur, quando non emitur pecunia præsentî, sed partim credita, ac postea soluenda?

301
Clansulam *Py V. pr.* **C**lansulam secundam bullæ Pij V. recoło.
 Rursus non nisi vere in pecunia numerata,
 presentibus testibus, ac notario, & in actu cele-
 Elicob. & mend. Theol. Moral. Tom. V.

brationis instrumenti, non autem prius recepto *mitto: &*
 integro iusto pretio. Voluit Pontifex fraudibus, *expono: &*
 ac iniustitijs occurrere, quæ in hoc contractu *cundam.*
 assolvere reperiri, periculis etiam, & damnis
 vendentium, qui propter indigentiam præsen-
 tem cogebantur vendere censum, non accepta
 pecunia pro pretio, sed meritis, quibus non
 indigebant, & quas pretio summo à mercato-
 re accipiebant aliquando etiam non totum ac-
 cipiebant pretium de presenti, sed partem, re-
 liqua pecunia postmodum sibi solvenda, cum
 tamen pensio ex nunc currere inciperet. Ali-
 quando etiam debitor non habens nunc ad sol-
 vendum cogebatur debitum ipsum computa-
 re in pretium census, ex quo pensionem postea
 solueret. His omnibus voluit Pontifex rati-
 dicius obviare incommotis, annullando cen-
 sus, qui aliter crearentur, quam toto pretio in
 pecunia tunc numerata coram notario, ac tes-
 tibus. Circa quam conditionem in primis re-
 quisierim, an de iure naturæ licitus sit census
 & pensiones integre debeantur, quando pecu-
 nia presenti non emitur, sed partim credita: ac
 postea solvenda.

302
 Licet non est, Quia censuales contractus
 est introductus, ut presentis pecuniae subsidio
 presentium necessitati vendendis centum occur-
 ratur, quo sine cessante, inutilis ac noxius
 erit talis contractus, & lumine naturae appa-
 ret iniquum, quod quis cogatur reditus sol-
 vere eius pecuniae quam nondum accepit. Sic
 Molina *disputatione 390. numero primo*, quem
 immerito pro contraria sententia Salas affert;
lib. octavo numero secundo, Nau. Emann. Reb.
 Salom. & alij quos affert, ac sequitur idem Sa-
 las *ibi, n. 1 & 3*.

Est licitus. Quia non videtur de inre nature
magis esse illicitum hoc in censu, quam in rebus
alijs, quæ licet fructificæ sint, possunt emi
pretio credito, & tamen ex tunc incipiunt emi
tori fructificare, postquam ei traditæ sunt, vt
constat ex §. *vendita vero res*, & *tradita. In-*
siunt. de rer. diuis. & leg. Quod vendidi. 19.
ff. de contrahen. empt. Et quidem census antea
constitutus emi potest ab aliquo tertio pecu-
nia partim credita, quare non apparet, cur in
prima etiam constitutione id fieri non possit.
Ita Sotus, Binsfeldius, & alij, quos affert Salas
numero secund. qui probabilem esse fatetur
hanc sententiam, quam Cardinalis de Lugo
tenet *tenentiam*, quam Cardinalis de Lugo
numero 80.

atego probabiliorem esse profiteor. Quia 304
 non appareat ratio vlla differentie iusticiæ, cur *Sententiam*
 de iure naturæ possint res aliæ fructifera ven- *hanc pro-*
 diti, ac tradi emptori, eique fructificare, pretio *babiliorem*
 nondum soluto, & census realis non possit, pre- *esse pro-*
 fertum cum in ipso directe, & primariò *fiteor.*
 non vendantur pensiones, sed vlti-
 mus fructus saltem partialis rei,
 vel fundi, in quo census
 constituitur?

* *

R. 3 DVBIUM

EL SCORAB
Theos. Mor.
Dm. VII. IV. III.
E. IV

DVBIUM LXI.

An ex iure natura possit emi census ex mercibus, vel massa argenti pro pretio datus?

³⁰⁵ *Non potest emi.* **E**mi non potest. Quia census sola venditione constitui potest, at ubi pecunia non interuenit, non erit venditio, sed permutatio. Sic Felician. quem affert Salas *dub. 8. numero 4.*

³⁰⁶ *Emi potest.* Potest emi, quando merces taxantur, & aestimantur. Quia tunc non erit permutatio, sed emptio ex mercium aestimatione. Ita Gaspar. Roderic. l. 1. de reddit. q. 12. numer. 3. Sarmiento in *selekt. c. 1. n. 39.* Anton. Gomez tr. de cens. d. 3. n. 18.

³⁰⁷ *Autoris resolutio.* Communem sequor sententiam docentem attento solo iure naturae id fieri posse, si sine merces taxentur, & aestimentur, siue non, ut asserunt Mol. d. 390. n. 2. Navar. Ludou. Lopez Salon, & alij multi, quos congerit, ac sequitur Salas *dub. 8. numero quinto.* Neque enim census essentialiter alligatur ad contractum propriae venditionis, sed sicut donatione, legato, ac dote, sic etiam permutatione constitui potest. Quare etiam si merces non aestimentur, aut taxentur, aptae sunt de se ad acquiriturum centum, dummodo iustitiae in reliquis oblietur aequalitas.

DVBIUM LXII.

Stante Pij V. Bulla, & cessante fraude validusne est census sine integro pretio numerata pecunie emptus.

³⁰⁸ *Validus est.* **V**alidus est in utroque foro. Quia lex fundatur in praesumptione fraudis, unde si probetur omnis fraus desuisse, validus indicabitur. Sic Salazar de usu, & consuet. c. 6. n. 45. Navar. autem, Bonifignus, Lef. & alij, quos affert Salas *dub. 8. n. 10.* Megala, Malder. Ioan. de la Cruz, Barthol. à S. Faust. & alij, quos affert, ac sequitur Diana to. 1. tr. de contr. res. 44. affirmant, cessante fraude, & iniustitiae, periculo, validum esse talem censum in foro conscientiae, non in externo foro.

³⁰⁹ *Non est validus.* Stante Pij V. Bulla id in neutro foro valet, aut licet. Quia id statuit clare Pontifex clausula in illa, qua talem contractum omnino irritat, & nullo modo vult esse validos. Ita Mol. d. 390. Salon. Medi. Manuel. Reb. Ant. Gomez, Vega, & alij plures, quos refert, ac sequitur Salas *ubi sup. n. 11.*

³¹⁰ *Hoc verius mihi.* Hoc verius esse reor. Nam lex illa est, sicut lex ieiunij, cuius ratio licet in aliquo particulari deficiat non habente ieiunij necessitatem ad carnem refrenandam, manet tamen in communi. Et sicut lex irritans matrimonium clandestinum, in quo licet in casu particulari cessarent pericula, manet tamen ratio, ac necessitas communis,

cui non potuit sufficienter occurrere, nisi prohibendo, & irritando in omnibus casibus, & ita intelligenda est Bulla circa census propter similem necessitatem vniuersalem, cui alioquin non poterat sufficienter occurrere.

DVBIUM XLIII.

An ex iure naturali possit census emi ex debito venditoris.

³¹¹ *Statuti. quæstio.* **P**etrus debet tibi mille aureos, quæritur, an possis eo debito emere ab ipso censu valentem aureos totidem, computando debitum illud pro pretio soluto, salvo scilicet iure utroque?

³¹² *Emi non potest.* Non potest emi census. Quia præterquam quod videtur lxxi Pij V. decretum census ordinatur ad subueniendum necessitati debitoris ex pretio accepto, qui finis non obtinetur, si debitum solum præcedens extinguatur. Sic Felician. Palac. Reb. & alij, quos affert Salas *dub. 8. n. 5.*

³¹³ *Potest emi.* Potest quidem emi. Quia perinde est debiti extinctione emere censum, ac si pecuniam debitam à debitore accepisses, & iterum dedisses pro censu, & non minus valet debiti extinctio, quam tantundem pecuniae venditori tradita. Ita Mol. Salazar. Navar. Lef. Lopez, Vega, Salo. & alij, quos congerit, ac sequitur Salas *ibidem Logo 10. 2. de inst. d. 27. n. 84.*

³¹⁴ *Hanc sententiam probabilior remiguidem amplectitur.* Hoc probabilius mihi. Potest enim hoc modo etiam subueniri necessitati venditoris, qui nisi censum constitueret ex debito, cogeretur quærere eum grani incommodo pecuniam præsentem ad solvendum debitum contractum, quod ab eo exigitur. Verum loquendo de iure positivo, & Pij V. Bulla iisdem auctoribus, qui dicunt, in foro externo, vel saltem in foro conscientiae licere censum mercibus emptum, idem asserunt de censu empto per debiti extinctionem præcedentis. Atqui hoc negant (ut vidimus) negant etiam in hoc casu ob eandem rationem. Quare mihi sententia negativa consequenter est amplectenda.

DVBIUM LXIV.

An stante Pij V. Bulla, licitum sit emere censum pecunia præsentem numerata, eo tamen pacto, ut venditor statim ex illa pecunia soluat emptori debitum, quod ei antea debebat?

³¹⁵ *Licitum est.* **L**icitum est. Quia verè emptor solueret integrum censum pretium pecunia numerata coram notario, & testibus, quod Bulla requirit. Quod vero ea lege soluat, ut inde debitum antiquum ei solvatur, nihil mali, aut fraudis continet. Sic Mol. d. 390. n. 2.

³¹⁶ *Non est.* Non est licitum. Quia quarta conditio ad prædictam requisita est: Ne illa pacta indebita, aut non est conditiones adiungantur, quibus consuetudinis licitum.

extra naturam contractus obligatur. Pactum autem illud solvendi debitum: est omnino extra naturam contractus censuales; & sapè obligaretur venditor ad id, ad quod nullatenus tenebatur, nempe ad præferendum, (v. gr.) emptorem aliis creditoribus, eique primo loco solvendum. Aliunde videtur esse contra Pontificis intentionem pactum illud, qui voluit totum pretium venditoris solvi, solvere autem in rigore, est, pecuniam dare, & penere in Dominio, ac potestate recipiens. Qui verò non aliter dat pecuniam venditori, nisi ut ad talem vim eam expendat, & statim debitum solvat, non ponit illam potestate, & pleno eius dominio, sed cum limitatione, ac limitatione ad unum solum vim determinatum. Unde non videtur eam plenè dominium pecunie efficere. Ita Cadin. de Lugo parte secunda de inst. d. 27. numer. 90. Fauter Salas dub. 19. asserens quædam illam Pontificis clausulam ita ut referat prius sententia, se habere.

417
Auctor
placitum.

Ego quidem existimo, clausulam illam fideliter à Magistro meo Joanne de Salas (eius venia) resecti. Nam Bulla non prohibet in universum omnia pacta, sed illa, quæ obligant ad eas fortuitas eam, qui alias ex natura contractus non teneantur. Unde valde in P. Molina mentem inclinor, sed ut etiam sapientissimo doctore, eminentissimo quæ Cardinali timul morem geram Joanni de Lugo, facilius posset Molina sententia locum habere, si non apponeretur tale pactum in ipso censuali contractu, sed antecesserit debitor se obligaret, ad solvendum creditori debitum, si postea id creditor pecunia præfenti censum ab eo emerit: postea enim si creditor alio contractu seorsum, & omnino inde pendenti pretio præfenti censum ab eo emerit. Postea namque si creditor alio contractu seorsum, & omnino independenti pretio præfenti censum emerit, hoc secundo contractu vere poneres pretium in pleno dominio, & potestate venditoris, quantum ex vi illius contractus: licet ex pacto antecesserit debitor obligatus esset ad solvendum illi præcedens debitum.

DVBIVM LXV.

Iuxta octavam Bullæ conditionem, quando prædium censui subiectum non perit, sed dividitur postea inter plures dominos: singuline tenentur, ad pensionem integram, si dominus census ab eis exigit?

318
Octavam
Bullæ clau-
sulam re-
cto.

Octavam Bullæ clausulam præmitto. Postremo census in futurum creando, re in totum, vel in parte perempta, aut in fructuosa parte effecta, volumus ad ratam perire. Perente itaque in perpetuum fundo cæso v. gr. perit omnino census. Si verò vno, vel alio anno fructus ex eo non percipiuntur, debetur pensio eo etiam anno, seu annis integra, quia sterilitas perpetua non est. Et à fortiori debita pensio integra, etiam si pars prædij, quæ his annis fructificat, non reddat fructus toti pensioni æquivalentes. Quando verò pars

prædij facta est in perpetuum infructifera non debeatur pensio integra, etiam si ex parte permanente fructus habeantur æquivalentes toti pensioni, imò & eam excedentes. Hæc & alia Molina d. 391. numero tertio. Iam requisierim, num quando prædium censui subiectum non perit, sed dividitur postea inter plures dominos, singuli teneantur ad integram pensionem, si dominus ab eis exigit? an verò solum ad partem pensionis pro rata partis prædij, quam possident.

Ad integram tenentur pensionem, potestque creditor à singulis totum censum exigere. Quia conditio creditoris non debet fieri deterior ex heredum multiplicatione: nec vilis vellet eam tanto gravamine censum emere. Sic Molina d. 391. numero tertio. Lessius libro secundo capite 22. numero 89. Navarra de usur. n. 114.

319
Tenetur ad
integram
pensionem.

Non tenetur ad integram, nec potest creditor à singulis totum censum exigere. Quia si pars quæ ex illo fundo de novo venit ad Petrum non possit habere fructus sufficientes ad solvendam integram pensionem censui, non apparet, quo titulo possit Petrus obligari ad eam integre solvendam, aut quomodo census ille respectu Petri esset realis, vel saltem mixtus, cum res censui subiecta, quæ apud ipsum est, vel nonquam fuit, non sit capax tantæ obligationis: & ex terminis ipsis manifestè apparet absurdum, quod si emas particulam fundi magni, quæ valeat centum aureos, eo ipso attamas ubi obligationem solvendi aureos mille annos pro pensione censui, cui totus erat subiectus. Ita Covarruvias lib. tertio variarum capite 8. numero septimo. Manuel, Valatius, Rebellus quos refert, ac sequitur Salas dub. undecim. numer. secundus. Lugo tom. secundus de inst. d. 27. numer. 106.

320
Non tenetur.

Hæc sententia mihi magis arridet, quam heredis exemplo eo infirmabo. Profecto si quis non sit heres universalis, sed partialis cum aliis coheredibus, non subit onera, & obligationes defuncti nisi iuxta partem hereditatis, in qua succedit: nec potest creditor defuncti à singulis heredibus pro libito totum debitum exigere, quia cum parte hereditatis non transit tota obligatio defuncti, sed pars illius. Haud aliter, & à fortiori obligatio fundi, quæ non erat tota in singulis partibus, non potest integra transire cum una sola fundi parte ad eius emptorem, sed solum partem fundi, quam possidet.

321
Hoc mihi
magis arri-
det.

DVBIVM LXVI.

An si res censui subiecta pereat, vel infructuosa perpetuo fiat debitoris culpa creditor possit, & pensiones exigere, quandiu census preteritis ei non restituatur?

Potest quidem, census quæ obligatio nullo ex capite perit. Quia licet Pontifex hæc exceptionem non explicuerit, clausula tamen denotat.

322

R 4 octava

EL SCOBAR
Theob. Mor.
Sim. VIVII
E. IV

octava illa intelligenda videtur solum de casu, quo absque creditoris culpa res deperit. Sic Medina *summa capite* 14. §. 26. Salas *dub. 11. in fine*, & *dub. 33. num. 8.* Molina *d. 394. numer. 3.* tercio dicit, teneri debitorem ad reddendum pretium census, vel illum in re alia immobili constitutendum.

323 *Non potest.* Minime potest, sed census omnino perit. Quia in fauorem debitoris clausula Pontificia benignè est interpretanda. Creditor tamen habebit contra suum debitorem, sicut haberet contra alium tertium, qui causam damni dedisset, actionem doli quoad pretium census, totamque interesse lucri cessantis, vel damni emergentis. Ita Nauar. & Rodriguez quos refert, ac sequitur Rebellus *p. secund. de oblig. iust. lib. 10. qu. 6. num. 17.*

324 *Distinctio ne vtor.* Ego autem cum Cardin. de Lugo distinctione vtor. Nam si census erat irredimibilis, crediderim debitorem teneri vel censum in re alia comoda collocare, vel pensiones soluere, donec creditor habeat, in quo possit restitutum sibi pretium constituere, vt Salas affirmat. Quia debet refarcire damnum totum, quod sua ex culpa creditori consequitur. At si census redimibilis erat, satisfaciatur debitori restituendo pretium census. Quia iure suo vtitur, cum etiam extante fundo censito potuisset, pretio reddito, censum extinguere. Quamdiu tamen censum non reddit ad soluendas pensiones tenebitur, quia alioquin sua culpa causa fuisset, ne pensiones haberet toto illo tempore, prout habere debuisset, quandiu pretium non recipit. Monuerim tamen debere, esse grauem culpam ex parte debitoris, sine qua tam grauis obligatio oriri non potest.

DVBIVM LXVII.

An illicitum sit de iure naturae pactum, quod elapso decennio verbi gratia, census redimi ulterius non possit, vel quod non possit, nisi post decennium?

325 *Nona Bullae conditio.* Verba Bullae expendo nonam conditionem statuente. Volumus, census omnes posse pro eodem pretio extinguere, non obstante longissimi etiam temporis, & immemorabilis, imo & centum & plurium annorum praescriptione, &c. Cum vero traditione pretij reditus extinguendus erit, volumus, per bi-mestrem ante eam denunciari ei, cui pretium dandum erit, &c. In primis requiro, an seculi Bulla, etiam de iure naturae sit illicitum pactum quod elapso decennio census redimi, ulterius non possit, vel quod non possit, nisi post decennium?

326 *Est illicitum.* Illicitum est. Quia pactum illud valde est onerosum venditori. Ideo in multis praetoriis pronuntiatur fuit, vt tales conditiones pro non appositis habeantur. Sic Conarruuius, Molinaus Anton. Gomez, & alij apud Salas *dubio 12. numer. 2.*

327 Est licitum. Quia de iure naturae licitus est

census omnino irredimibilis, ergo à fortiori licitus erit cum aliqua irredimibilitate limitata quoad tempus, cum hoc minus auferat debitori facultatem redimendi. Et quia in emptione domus licita est talis irredimibilitas limitata, vt ex *cap. 25. Lenuir.* patet ergo & in emptione census Ita Contrad. Medin. & Sotos, quos affert, ac sequitur Molina *d. 391. numer. sexto* Lessius *libro secundo capite 22. dub. 9.* Gabriel, Palacios, Aragon. & alij, quos sequitur Salas *cit. at. num. secund. Lugo tom. secund. de iust. disputat. 27. num. 111.*

328 *Resolutio Auctoris.* Hae sententia communis, & vera est, si tamen pretij augmento iuste eiusmodi onera compensentur, quo enim plus habent census de irredimibilitate, eo plus valet, & ideo fortasse pacta illa à Iudicibus reprobata fuere, quia census communi pretio empti fuerat, quo alij census simpliciter redimibiles. Itaque pactum illud licet onerosum sit venditori, potest tamen addito pretio compensari, si ergo aequale pretium detur, nulla aderit iniustitia.

DVBIVM LXVIII.

An verbis Bullae Pij V. prohibiti sunt in posterum census omnes de nouo creandi, qui sint omnino irredimibiles?

329 *Non sunt prohibiti.* Non sunt prohibiti. Quia Pontifex solum agit de censu redimibili, in quo erat maius periculum, & species maior vltura, cum post solutas pensiones redderetur integrum pretium redimenti, pensionibus in sortem non computatis. In censu autem irredimibili nullum erat tale periculum, nec de illius iustitia vnamquam fuerat dubitatum, nec Pontifex posset potestate spirituali illum contractum toti orbi prohibere, in quo nullum animarum inuenitur periculum. Sic Nauar. *de vsum. numero 98.* Molina *d. 391. numer. 9.* Lessius *lib. secund. capit. 22. dub. 12. numer. 92.* Salas *dub. duodecim. num. 4.*

330 *Sunt prohibiti.* Prohibiti sunt. Quia Pontifex agit vniuersaliter de omnibus censibus in posterum creandis, & hos omnes dicit tales esse debere, vt possint semper à venditore eodem pretio, non obstante quolibet pacto, quo sibi eiusmodi facultas auferat. Cum ergo in censu irredimibili ad sit pactum expressum, quo eiusmodi facultas redimendi directè auferatur, consequens est, vt tale pactum praedicta clausula omnino sit prohibitum. Ita Bonac. *d. 3. de contr. q. 4. puni. vnic. n. 14.* citans Azor. *part. 3. lib. 10. cap. 27. quest. 1.* & P. Salas *dub. 12. num. 3.* Neuter tamen hanc docet sententiam, nam Salas potius tenet contrariam, vt vidimus Azor. vero, relata vna & altera sententia, dubius manet, & nihil resoluit. Vigl. *de censibus parte secund. numer. 37. 55. & 153.* & miratur, Nauarum oppositum docuisse contra expressa Pontificis verba.

Ego autem licet propter tot Doctorum auctoritatem non audeam damnare eum, qui prior

Seet. II. De Contract. Onerosis. 201

rem sententiam in praxi amplecti, sicut nec Rebellus audet; attentis autem verbis Bullæ non nisi videtur sine volentia posse negari, quod eiusmodi census ibi prohibeantur.

DVBIVM LXX.

An attento iure Pontificio possit venditor, obligari, ad non redimendum censum per partes?

³³² *Non potest obligari.* Obligari ad id non potest. Quia de iure naturali quod venditor eiusmodi facultatem habeat; quod intelligendum est, dum reddit partem notabilem v.gr. dimidium, vel tertiam, aut quartam. Sic Alciat. & alij, quos affert Salas *dub. 56. num. prim.* Quod autem aliqui intelligunt, quando venditor est pauper, qui non potest totam pecuniam simul comparare.

³³³ *Obligari possit.* Potest venditor ad id obligari. Quia in tota Pij V. Bulla nunquam apponitur talis conditio census, ut non possit per partes redimi, sed tantum quod eodem pretio redimi valeat. Quare licet Martin. V. & Calixtus III. eius conditionis meminerint esse necessariam; sed solum approbaverint censum, de quibus fuerant consulti, & in quibus hæc etiam conditio interuenire narrabatur. Nec Pius V. qui alias plures condiciones retinuit, & alias de nouo addidit, huius conditionis meminit; quare videtur de industria noluisse ad eam obligare. Ita Nauar. *comment. de usur. num. 78.* Molin. *d. 39.* citans Sotum, Vegam, Bñes, Gutierrez, Angles, quos refert, ac sequitur Salas, ubi *supra* numer. secundo & tertio. Lessius lib. secund. capite 22. numero 93. *Sa. vers. census, numer. tertio.*

³³⁴ *Hæc sententia non tenet.* Hæc sententia mihi omnino vera videtur. Quia nec de iure naturali nec de positio talis facultas venditori concessa videtur. poterit ergo emptor obligare ad acceptandam redemptionem etiam per partes.

DVBIVM LXX.

Creditori denunciatus debitor census extinctionem tenetur, ne, cum non extinguere, nisi elapso bimestri.

³³⁵ *Non tenetur non extinguere.* Non tenetur non extinguere nisi bimestri elapso, sed potest quando voluerit intra bimestre solvere, & cogere creditorem ad censum extinguendum. Quia duo illi menses ad hoc solum conceduntur, ut intra ipsos possit debitor solvere: extra illos vero usque ad anni finem possit cogi à creditore ad soluendum etiam inuitus. Quod colligitur ex verbis illis: & ubi pretium neque volens intra bimestre soluat, neque ab initio intra annum extinguat. Quibus significatur debitoris libertas ad soluendum intra bimestre. Sic Molina *d. 39.* *num. 12.*

Tenetur non extinguere, nisi bimestri elapso, nec potest prohibito intra bimestre solvere sed potest cogi debitor à creditore, ut post denunciationem per duos menses perseueret in censu. Quia dantur illi duo menses, ut emptor possit sibi providere, & quærere alium censum vel rem fructiferam pecunia illa emendam. Qui sensus potest colligi, quia si debitor posset libere solvere die sequenti, non teneretur per bimestre ante redemptionem denunciare, cum die præcedenti id facere quiret; quod tamen constat esse contra Bullæ præscriptionem. Ita P. Salas *dub. 11. num. 5.* Lugo *rom. secund. de iust. d. 27. num. 120.*

³³⁶ *Tenetur plane.* Idem assero, iudicans minime ob stare verba ubi pretium neque volens debitor intra bimestre soluat: ex quibus colligebat P. Molina, posse debitorem qualibet die bimestris pretium reddere. Nam ex contextu colligitur ea intelligenda de fine bimestris, cum velit Pontifex, denunciationem geri per bimestre ante solutionem quod non posset fieri, si posset debitor die sequenti post denunciationem censum extinguere.

DVBIVM LXXI.

Censuales contractus, qui post Bullam Pij V. sub alia forma celebrantur, suntne re ipsa usurarij?

³³⁷ *Idem assero.* Reolo duodecimam Bullæ conditionem. *Duodecima Bullæ conditio.* Contractus sub alia forma post hæc celebratos fœderatitios indicamus. Circa hæc verba quæserim, an censuales contractus, qui post hanc Bullam sub alia forma celebrantur sint re ipsa fœderatitij, an solum quoad fori externi præsumptionem.

³³⁸ *Duodecima Bullæ conditio.* Solum sunt usurarij quoad præsumptionem fori externi, non tamen re ipsa. Quia non potest esse usurarius, ubi non est contra iustitiam iniquitas, quamvis autem debitum aliquod, v.gr. cõuertatur in censum, vel aliquod pactum alioquin iustum intercedat, nulla fit inæqualitas contra iustitiam. Ergo nec potest esse usura. Sic Lessius libro secundo capite 22. *dub. 12. n. 97.*

³³⁹ *Sunt usurarij quoad præsumptionem.* Non sunt solum quo ad præsumptionem si contractus usurarij in foro externo, sed re ipsa unde perinde puniuntur, ac vere usurarij. Quia solum quoad sicut est duplex simonia altera contractus naturæ altera contra ius solum positium incurrendi pœnas simoniæ impositas; sic etiam post hanc Bullam est duplex usura distinguenda, una ex natura rei, & contra ius naturæ; altera iuris positiui, veraquidem ad incurrendum usuratorum pœnas. Ita Molina *dub. 12. num. 6. & 7.*

³⁴⁰ *Non sunt usurarij quoad præsumptionem.* Primam eligo sententiam. Exemplum enim duplicis simoniæ ad re non videtur, quia in simonia iuris positiui interuenit irreligiositas contra reuerentiam re Sacre lege positua præceptam, & ideo potest iam esse ibi malitia veræ simoniæ contra religionem. Usura vero non potest induci solum ex lege positua, cum non fiat vlla inæqualitas contra ius proximi, quæ necessario requiritur ad omnem iniustitiam.

DVBIVM

EL SCOBAR

Theob. Mor.

Sim. VIII. II.

EL. IV.

DV BIVM LXXII.

Deficiente aliqua ex conditionibus à Pontifice assignatis, redditur ne totus contractus irritus, ac prohibitus?

342
Non redditur totus irritus.

Non redditur irritus, totus contractus, sed solum quoad defectum vel additione talis conditionis. Quia, dummodo pactum aliquod contra nullam dispositionem et adiunctum ad petitionem emptoris executioni non est mandatum, non videtur Pontifex voluisse totum contractum annullare, sed id locum, quod est contra Bullam, corrumpere. Sic Gutierrez in pract. l. 2. g. 176.

343
Totus redditur irritus.

Totus contractus redditur irritus quoad substantiam. Quia id sonant verba Bullae, Contractus sub alia forma celebrados fœneratícios *discamus*. Vbi de contractu ipso secundum substantiam est sermo. Ita Molina. d. 392. Salas dub. 12. Card. de Lugo 10. 2. de iust. d. 27. n. 125. melius hi, quos lector.

344
Hoc affirmo.

Distinctio enim Gutierrez non videtur habere fundamentum; parum enim refert ad propositum, quod pactum mandatum sit, vel non sit executioni.

DV BIVM LXXIV.

An licite apponi possit in census redemptione pactum, ut venditor non solum idem pretium, sed eandem monetam in specie reddat?

345
Non potest licite apponi.

Minimè potest tale pactum apponi. Quia illicitum id reddit graue onus, quod ex eo venditori apponitur, cuius commodo vult etiam Pontifex providere. Ideoque salua Pontificia Bulla hoc fieri non potest. Si multi Doctores, quos pressio nomine memorat Card. de Lugo 10. 2. de iust. d. 27. n. 135.

346
Potest quidem.

Potest quidem. Quia nullatenus id in Bulla est prohibitum. Solum enim statuitur, quod venditor retineat semper facultatem censum redimendi eodem pretio, quo vendiderat. Identitas autem pretij dupliciter potest considerari, nempe vel eodem pretio formaliter quoad estimationem, ita ut si census emptus fuit mille ducatis, quorum singuli aestimabantur tunc sex libris, reddi debeant tot ducati, quot postea sufficiant ad tot librarum estimationem, quæ antea mille ducatis correspondebant. Vel potest considerari identitas pretij quoad valorem intrinsecum, ita ut debeant reddi totidem mille ducati eiusdem bonitatis quoad pondus, & perfectionem argenti, & quoad sigillum: & hoc secundo modo magis servatur identitas pretij accepti, & reddit; quia ille alius valor respectus est magis extrinsecus, & accidentalis desumptus ex variis extrinsecis circumstantiis. Quare magis videtur servari Bullæ

conditio, si pactum sit de reddendis totidem ducatis æqualis perfectionis, & sigilli, quam si sit de reddenda eorum futura estimatione. Quamvis non abnego, posse etiam stante Bulla, pactum fieri de reddendis 6000. libris, eo quod mille ducati, qui nunc dantur, singuli nunc sex libris æquivalent. Ita Card. de Lugo tom. secund. de iust. d. 27. numer. 137.

Hanc sententiam veriorē esse reor, adiciēs pactum illud etiam esse licitum de iure naturæ si æquale sit periculum decrementi, & incrementi futuri valoris, & estimationis in tali monetæ specie, vel si forte maior sit spes, quod eius æstimatio crescere debeat in futurum, emptor ascendat in pretio quanti spes illa æstimabitur, & gravamen illud, quod venditori apponitur, lessius libro secundo capite 22. dub. 8. Salas dub. 24. Qui bene aduertunt, licitum esse pactum illud, tamen pretio non aucto, si emptor statuerat pecuniā in illud tempus asseruare, quo eius æstimatio erat augenda; quia ratione damni emergentis, vel lucri cessantis poterat pretio communi censum emere.

347
Hanc sententiam veriorē esse induco.

CAPVT X.

Circa Cambia.

DV BIVM LXXIV.

An licet Cambium contractus sit innominatus sit in eo, penitentie locus tamen si ex utraque parte completus non sit?

RESPONDO, cambium contractum esse innominatum. *Do ut des*: das enim pecuniam, ut pecuniam accipias. Molina a tract. secund. d. 396. Rebellus tom. secund. de iust. lib. 11. quest. prim. & colligitur ex leg. ex placito. Codic. de rer. permutat. & leg. 1. ff. eodem. Quæsierim autem, num in hoc contractu innominato sit locus penitentiæ, tamen si non sit completus?

348
Statuimus.

Ex eo quod cambium contractus innominatus sit, & perfici non possit quovis ex utraque parte pecunia tradatur, quilibet ex contrahentibus potest penitere, quovis ex sua parte pecuniam tradat. Quia si contractus nondum est perfectus nunquam non locum obtinet penitendo ad restituendum. Sic Nauar ad caput Nauiganti, de usur. numero 9. Aditque neque dominium acceptæ pecuniæ posse quem accipere, quovis ex sua parte pecuniam promissam tradat.

349
Locus est penitentiæ.

Minimè ex eo penitere potest, quia esto in foro externo ob vitandas lites non admittatur actio in contractibus innominatis quovis ex utraque parte perficiantur: attamen in foro conscientie nulli dubium esse potest obligationem esse accipienti pecuniam perficendi contractum, & promissis standi. Ita Rebellus citat.

350
Non est penitentiæ locus.

num. 10.

Se^{ct}. II. de Contract. Onerosis. 203

num. 10. Salas de camb. du. 1. Palao de inst. com-
mut. d. 7. p. 1. n. 1.

351
Causa
opinor.

Cum his opinor. Nam verum non est, domi-
nium pecunie acceptae esse in pendenti, quo-
visque altera pecunia tradatur, cum vlu com-
probato n. si possit ut propriam statim expendi.
Et colligitur ex leg. precibus. Cod. de rer. permu-
t. Ab illa namque generali regula, *Traditione*
et mutuum comparari, tantum excipitur vendi-
ditionis contractus s. *venditio*, inst. de rer. diuis.
in quo res vendita emptori non acquiritur, quo-
visque pretium soluat, vel pro soluto accepta-
tar.

DVBIVM LXV.

Occasione officij cambiandi propria au-
thoritate suscepti potestne qui,
ultra pecuniam valorem aliquid
accipere?

352
Nonnulla
suppono.

Suppono, ratione officij cambiandi à Prin-
cipe, seu Republica iniuncti posse camplo-
rem aliquod locum ultra valorem, quem,
habet pecunia à lege, exigere ab eo, in cu-
ius gratiam fit permutatio, nisi à Republica
salarii ob hanc causam sit statutu. Quia hoc
officium nimium est onerosum, cum vi illius
obligationem habeat campfor, paratam pecu-
niam penentibus exponere, in nistros ad alius
custodiam, & numerationem conducere, &c.
Requiri autem, nra occasione limitae offi-
cij propria autoritate suscepti possit campfor
aliquid exigere, & an id exigens ad restitu-
tionem teneatur.

353
Non potest
Campfor
restituere ob-
noxium.

Non potest, & si exigat obnoxius est resti-
tutioni. Quia leg. prim. tit. 18. l. 5. nonne collect.
cautum est, ne vllus campforis munus susci-
piat in curia, nisi à Principe deputetur: &
in aliis civitatibus extra curiam assignetur à
iudicibus, & decurionibus. Sic Caiet. tr. de
camb. cap. prim. §. 6. & 7. Cui consonant circa
Regna Castellae Sotus lib. 6. de inst. q. 9. articu-
l. vni. concl. 3. Mann. parte secund. summa c. 103.
concl. 5. Rebellus parte secund. de inst. lib. 11. q.
4. numer. septim. quest. 178.

354
Potest si
necesse sit
restituere ob-
noxium.

Potest plane sine restituendi obligatione, quia
expositum esse cambio concedendo in gratia
petentium, si hoc minus sponte suscipiatur,
mercede est dignum. Ita reliqui omnes Do-
ctores præter Caietanum, Navarro teste sum-
capite 17. numer. 388. Conar. de cellat. in mis-
capite 7. numer. 4. Sylvest. verb. usura, 4. quest. 7.
dicto 3. Valent. 2. d. 5. quest. 23. punct. 4. Mo-
lina d. 399. Sà v. cambium, numero qua. 1. Salas
de camb. dub. 3. n. secund. Dammodo tamen lege
aliqua positiva id expresse non prohibeatur.

355
Hoc mihi
verius.

Cum his probabilis opinor, asserens iure
nostro Regio minime id prohibitum esse; nam
lex citata non prohibet campforis munus pri-
vatim suscipi: quin potius expresse hoc munus
omnibus est concessum: si quidem dicitur: *Que*
sia libre, y franco Item *que todos cambien, y*
puedan cambiar sin pena, ni calumnia alguna.
Tantum enim prohibetur campforis publici
munus propria suscepti autoritate. Adde, licet

lex illa vim haberet prohibendi omnibus pri-
uandi cambij vsum: attamen si de facto eo
vteretur, restitutioni obnoxius non esse. Et qui-
dem comparatione Reipublicae nullam obliga-
tionem restituendi habere possunt, cum nul-
lum ei damnum intulerint. Neque item com-
paratione eius, in cuius gratiam cambium est
institutum, cum ab eo non sit plus acceptum,
quam quod campforum iudicio pecunia in ea
permutatione aestimatur. Ergo nulla est restitu-
di obligatio, cum nullus sit cui restituitur iodebetur.
Lecti. lib. secund. c. 23. d. secund. numero 17. Lay-
man. lib. 3. sect. quint. tr. 4. capite 19. num. 3. Salas
de camb. dub. quint. Rebellus parte secund. de in-
stit. lib. 11. q. 4.

DVBIVM LXXVI.

Ob commoditatem, quam pecunia aurea,
aut argentea præ aerea obinet, potestne
aliquid præter valorem à lege taxa-
tum campfor exigere?

Scholus rationibus ex officio cambiandi & 356
Sex damno emergente, vel lucro cessantibus Non potest
ob commoditatem, quam plerumque ha- al. quid
bet pecunia aurea præ argentea, aut arger- exigere:
tea præ aerea, non potest campfor com-
mutans pecuniam auream pro aerea ultra
valorem à lege taxatū aliquid exigere, quia
Princeps cum pretium monetæ taxavit, om-
nes commoditates cuiuscumque monetæ spe-
ctant, nempe monetam auream securiorem
esse, at portatu faciliorem, & ad plures vias
humane vltus deteruire. Ergo ob commodita-
tes vnius pecunie pretium taxatum non lice-
bit præterire. Sic Ioan. Medina. Cod. de refi. q. 2.
de camb. Valent. 2. d. 5. q. 23. punct. 2. Nec dis-
sentit Molina attente recognitus. d. 341.

Potest in commutatione grandioris monetæ
cum minoriori campfor aliquid ultra pretium
taxatum recipere, ratione commoditatis. Quia
licet quilibet monetæ suas speciales commo-
ditates habeat, (nam viliori facilius res quoti-
diano vsui comparantur) at negari non potest
monetam auream commodiorem esse & vilio-
rem, cum non solum in proprio Regno, sed
extra magni aestimetur, & pluribus vitæ huma-
næ vsibus sit aptior. Ergo inspecto communi
hominum iudicio plurius aestimatur. Ergo hanc
aestimationem poterit campfor vendere, cum
gratis tibi commodiorem pecuniam pro minus
vili concedere non teneatur. Ita Sotus lib. sexto
de inst. q. 9. articulo vni. Caiet. tr. de camb. c. 6.
Sylvest. v. usura 4. quest. 3. Natar. summa capit.
17. numer. 287. & 288. Lessius libro secundo
capit. 23. dubio secundo Rebellus p. 2. de inst. li-
bro 11. questio. quinta Sà vers. cambium, num.
secundo. & tertio Salas de camb. dub. 3. numer. 9.
Loyman. lib. tertio sectio. quinta tract. 4. c. 19.
num. 4.

Hoc verius esse duco existimans non obflare,
Regem in constituendo monetarum valore spe-
ctasse cuiusque monetæ utilitates; id enim so-
lum probat, in mercibus ti emendis, & solutio-
nibus debitorū faciendis tanti aestimandam esse
monet-

358
Verius hoc
mihi.

monetam argenteam, sicut aurea, vel area, cum earum aestimatio in ordine ad praefatum finem solum ex lege pendeat, non tamen probat, ipsam monetam auream in se comparatione alterius non esse pluris aestimandam. Unde modius tritici decem & octo dachmis vendendus, potes emere moneta aurea, argentea & area: neque ex eo quod ematur area pretium augere debes, neque ex eo quod aurea emeris, diminueres; quia comparatione rerum venalium pretium ac valor legis est spectandus. Lessius, *cit. dub. 8. Salas dub. 3. & 4.*

DVBIUM LXXVII.

An sit iustus titulus, ut campfor lucrum comparere valeat, si ipse prius det pecunias alicui, ut alibi recipiat?

359
Nullus iustus ade titulus, si

Nullus iustus ad id adest titulus. Quia neque hic interuenit titulus virtualis traiectionis, ante receptam enim pecuniam non est traiectioni locus, & campfori ceterum campfori pecuniam traicere, non est contra. Neque interuenit titulus maioris aestimationis. Nam esto pecunia praesens maiores commoditates regulariter habeat, quam absens, id tamen vniuersae verum non est cum saepe merboribus pecunia absens vtilior sit, illa enim pecunia Vallisoleto v. gr. data, & Marito accepta merces vilis emunt, quos alibi carius vendant, a qua negotiatione lucrosa cogenter abstinere, nisi pecuniam alibi patatam haberent. Sic D. Antonin *part. 8. cap. 3. Sacramento lib. 7. sect. 2. n. 7 & 8. & alij.*

360
Iustus titulus adest.

Adest ad id titulus iustus. Quia inest titulus virtualis traiectionis, cui non obstat pecuniam prius a campfore concedi. Nam licet ad formalem & realem traiectionem opus sit, pecuniam prius campfori esse receptam; secus ad traiectionem virtualem, & eminentem, quae in eo consistit, ut beneficio campfori absens praesens virtute censeatur. Ita Caiet. *tr. de cambio cap. 8. Sotus lib. 6. de iust. q. 10. a. 1. Naua. ad c. fin. de usur. numer. 25. & sum. cap. 17. n. 289. 290. & 294. Ioan. Medin. de camb. q. 4. & 5. Bannes 2.2. vbi de camb. dub. 5. art. vlt. Valent. ibi. d. 5. q. 23. pun. 4. Tolet. l. 5. cap. 55. Sa verb. Cambium, num. 3 & 4. Molina d. 404. Lessius lib. secund. cap. 23. dub. 4. Salas de camp. dub. 9. n. 2. Laym. p. 3. sect. 5. tr. 4. cap. 19. n. 9.*

361
Hoc fere mihi certum.

Hoc mihi fere certum alium iustum titulum adiciendum scilicet, maiorem aestimationem, quam habet pecunia praesens, praesente absente. Negari enim non potest praesentem pecuniam regulariter commodiorem ac vtiliorem esse, minoribusque periculis expositam. Et licet aliquando mercatoribus commodior sit pecunia absens, quam praesens, id per accidens est, & eorum fortunae aut industriae est tribuendum.

DVBIUM LXXVIII.

An cambia cum lucro intra idem Regnum possint, institui?

Institui non possunt. Quia titulus honesti auctarj receptionem in cambiis non potest esse virtualis traiectionis pecuniae periculosa, & difficilis; ac intra idem Regnum haec difficultas, ac pericula cessant; Ergo cessat titulus, quo honestam auctarium in cambio possit. Sic Matienzo *ad leg. 8. gloss. 1. titulo 18 lib. 5. noua collect. Sotus l. 6. de iust. q. 10. a. 1. & q. 13. a. 1. Gaspar Roderic. de rebus. q. 5. numer. 17.*

Seculsa lege positua, possunt cambi cum lucro intra idem Regnum institui. Quia licet Institui plerumque maiores difficultates ac pericula intercedant in traiectione pecuniae ex vno Regnum clusa lege gno in adliu; attamen negari nequit, aliquas difficultates & pericula inuenire in traiectione pecuniae ex vna in aliam provinciam, ac ex vna in aliam ciuitatem. Ergo est sufficiens titulus auctarium honestandi, tametsi moderatum inxta loci distantiam, & pericula, ac difficultates, quae in traiectione reali intercedere possent. Ita Nauar. *summ. cap. 17. numer. 290. Molina d. 405. Toletus lib. quin. cap. 54. Sa v. Cambium, num. 6. Lessius lib. secund. cap. 23. dub. 4. numer. 12. Rebellus parte 2. de iust. lib. 11. q. 6. numer. 14. Salas de camb. dub. 10. Palao de iust. commut. d. 7. punct. 6. numer. 2. & alij.*

Longe hoc probabilius dixi autem seculsa l. 364 positua. Nam lege 8. titulo 18. lib. 18. lib. Longe hoc quint. noua collect. dicitur Mandamus, que no probabilius. pnedandar a cambio in arauedis algunos por ningu a interesse de vn lugar de estos Reynos para otro alguno dellos: ni de vna ferra a otra de las que se hazen en estos nuestros Reynos, sopena, &c. Verum Molina, Salas, & Nauar. citati existimant, hanc legem solum procedere, cum campfor prius recipit pecuniam, postmodum cum incremento suscipiendam sicut indicant illa verba, *No pnedandar a cambio marauedis algunos, &c.* quia in hac cambij concessione videtur usura palliari. non autem prohiberi cambium, quo campfor pecuniam recepit postmodum minorem soluendam.

DVBIUM LXXIX.

Vltra titulum officij cambiandi, & damni emergentis, ac lucris cessantis, atque virtualem monetae traiectionem, titulusne iustus est, ad aliquid amplius recipiendum vberioris lucris, maior pecunia aestimatio.

Est quidem iustus titulus. Quia si campfor Vallisoleti pecuniam recipiat in Flandria reddendam, vbi maior illius est aestimatio, amplius reddit in Flandria, quam Valli.

Sectio II. De Contract. Onerosis. 205

Vallisoleti accipit: ergo hoc ex titulo potest lucrum recipere. Sic Lessius libro secund. capite 23. dub. 4. num. 37. Mol. d. 406. & 410. Salas de camb. dub. 12.

366 Titulus iustus non est. Quia si campfor tuam pecuniam Vallisoleti receptam transmitteret Flandriam, eo ipso pluris tibi aestimaretur: Ergo ea maior aestimatio transmissioni est annexa. Ergo campfor lucrum recipiens ob transmissionem, nequit alium lucrum pro maiori moneta aestimatione recipere. Ita Sotus l. 6. de iust. q. 12. a. 2.

307 Primam sententiam longe reor esse verior. Nam traectio, quae in cambio intercedit, non est realis, & physica, sed moralis, & aequivalens, quatenus obligatur recipiens tantundem ex suis bonis alibi restituere. Cum autem pecunia eo in loco, ubi est restituenda, maiorem contineat valorem, consequens est, sic obligatum ob eam causam posse seclulo traectiois titulo, compensationem petere. Manifeste id probat, si enim pecuniae utrobique eundem haberent valorem, posset campfor titulo traectiois lucrum exigere. Ergo addita traectio maiore pecuniae solvendae aestimatione iuste poterit ob hanc causam maius lucrum accipere.

DVBIVM LXXX.

An possit lucrum augeri à campfore, ex eo quod in loco ubi reddenda est, quae hic accipitur, pecunia, sit rario, paucioresve sint, qui ad cambium concedunt?

368 Rarior est dubitatio, cum maior pecuniae aestimatio, (de qua Dub. proximo) ex alijs capitibus extrinsecis procedit, & non ex lege, nimirum quia pecunia eo in loco, ubi à campfore datur, rarior est, ac pauciores sunt, qui hic ad cambium concedant, num possit à campfore lucrum augere?

369 Non potest augere lucrum ob pecuniae raritatem. Quia pecunia illa est eiusdem legalis aestimationis; alias liceret acceptis mutuo centum minus reddere, si tempore solutionis raritas pecuniae contingat. Sic Medina de cam. q. 4. §. illud tamen.

370 Potest cambium ex hoc capite augeri. Quia licet pecunia cum adest illius copia tanti aestimetur legali aestimatione quanti aestimatur, cum est illius penuria, attamen absolute minoris aestimationis est, maiorque illius copia exhibetur in rerum venalium emptione, sed cambij pretium augetur ex eo, quod res cambianda maioris est aestimationis. Ergo ex hoc capite augeri pretium cambij poterit. Ita Sotus l. 6. de iust. q. 10. a. 3. Nauar. ad c. fin. de usur. n. 51. Rebell. p. 2. de iust. l. 10. q. 8. n. 9. Tolet. l. 5. c. 3. Palao de iust. commut. d. 7. pun. 7. n. 3. Salas de conf. dub. 35.

371 Cum his opinor. Et quidem quod eandem pecuniae quantitatem solvere debeas, (cum mutuum accepisti) siue pecuniae copia, siue penuria sit, provenit ex eo, quod in mutuo pecuniae tantum spectatur illius valor, in ratione Esch. & Menz. Theol. Moral. Tom. V.

pecuniae. Idem dixerim, cum campfores sunt pauci, & multi ad cambium petentes. Nam sicut ex multitudine emptorum, & venditorum paucitate mercium pretium augetur, sic ex multitudine petentium cambium, & paucitate exhibentium illud augeri debet.

DVBIVM LXXXI.

Licitumne est cambium cum lucro concessum ei, qui est verè nullam pecuniam habeat in loco solutioni destinato, igno-
rante tamen existimat eam habere?

372 Si certo scias, eum, cui pecuniam ad cambium concedis, nullam pecuniam habitum neque per se, neque per alium etiam ad cambium sumptam, qua possit solutionem in loco destinato praestare, nullatenus posses auctarium vllum recipere, quia nullum ibi cambiū intercedere potest, cum nulla sit pecunia campfarij, qua cum tuam petimus. Attamen quaestioni committo, an possit quis lucrum id accipere, cum bona fide processit?

373 Minime potest. Quia cambium esse non potest, ubi non est pecunia permutanda; ergo neque lucrum cambij. Sic Petr. de Ledes. p. 2. sum. tr. 8. de camb. concl. 5. Vega sum. v. Cambium, casu 22. Salas tr. de camb. dub. 15.

374 potest quidem. Quia licet ille contractus nullus fuerit, obligatur tamen sic contrahens non tam ex vi contractus, quam ex vi deceptionis compensare decepto quantum sua intererat, contractum verum esse, alias non videtur iniuria satisfacere. Ita Mol. d. 404. Lef. l. 2. cap. 23. dub. 7. n. 69. Palao de iust. d. 7. pun. 8. n. 2.

375 Primam sententiam eligo. Quia lucrum illud non debetur ex contractu, cum nullus fuerit, Primam tamen ex pecuniae defectu, tum ex defectu voluntatis campfarij se obligandi. At ex alio capi-
376 te deberi non potest. Superest ergo, ut solum debeat illi damni emergentis, aut lucri cessantis compensatio, si quod ex datione pecuniae proveniat.

DVBIVM LXXXII.

Licitumne est cambium, cum pro campfario respondet campforis procurator?

376 Non est licitum. Quia cambij contractus inuoluit vnus pecuniae pro alia commutationem. At si procurator campforis pro campfario respondeat, non reperiuntur diuersae pecuniae commutare, cum ille procurator non satisfaciatur campfori per pecuniam campfarij, sed per campforis pecuniam. Sic Sot. l. 6. de iust. q. 10. a. 1. Mercado l. 4. de contr. c. 7. Gaspar. Roderic. l. 3. de reddit. q. 5. n. 17. Mol. tr. 2. d. 404. Comit. l. 3. q. 15. & 16. Palat. l. 13. de contr. c. 3. Reb. p. 2. de iust. l. 11. q. 6. concl. 3. n. 10.

377 Licitum est. Quia ad cambium non est opus propriam habere pecuniam actu, cum pecunia cambianda accipitur, sed satis est, si eam
S campfarius

campfarius habeat in spe, moraliterque certus sit, eam accepturum vel donatione, vel mutuo, vel cambio, sed perinde est eam pecuniam recipere à procuratore campforis, ac ab alio tertio: Ergo campfarius sciens procuratorem campforis sibi accommodaturum pecuniam, ut campfori satisfaciatur, optime cambium cum campfore poterit instituire. Ita Syluest. *verb. Vjura 4. questione 9. dicto 6. Nauarr. summa capit. 17. numero 289. S. verb. Cambium, numero octauo*, testaturque à Pio V. approbatum esse in Bulla data ad Bononienfes, quod nullatenus faceret Pontifex, si iure naturali inspecto iniquitatem contineret. Salon *question. quart. de camb. articulo secundo controu. 11. & 12. Lessius l. 2. c. 23. dub. 7. Salas de camb. dub. 17. n. 4.*

378
Secundam
sententiam
el go.
Ex hisce sententijs admodum probabilibus secundam mihi eligo credens Salonio asserenti, Congregatione Cardinalium declarasse, hoc cambium non comprehendit in Pij V. Bulla cābia prohibentis. Itaq; procurator campforis duplex manus gerit concedit enim ex campforis præscripto campfario pecuniam, ut campfori satisfaciatur, & illammet pecuniam virtualiter traditam campfario, ab eo ut procurator illius accipit, & campfori reddit. Ob cuius officium, & facturiam recipere à campfario leuissimum recipere stipendium. Aduertunt id Salonius *controuer. 12. & Salas dub. 17.*

DVBIVM LXXXIII.

Campfores, vel bancharij possuntne exigere à deponentibus pecunias stipendium?

379
Non possunt.
Non possunt. Quia cum campfores, & bancharij accipiunt pecunias à quouis deponente cum obligatione, eas reddendi, quando deponenti placuerit, hoc depositum non est rigorose depositum, sed mutuum: siquidem est depositum cum facultate eo vtendi, & tantundem reddendi. At mutuatarius nequit ob custodiam mutui aliquid vltra sortem accipere: Ergo nec hi campfores depositarij. Sic ex doctrina Nauarr. *sum. c. 17. n. 295.*
380
Possunt
plane.
Possunt plane. Quia licet illam pecuniam campfores accipiant cum facultate disponendi, illiusque dominium acquirant, accipiunt tamen in gratiam deponentium, & cum obligatione reddendi, quando, & qua forma deponenti placuerit, pro cuius obligationis expeditione, paratam semper pecuniam habere debent ministros, ac famulos, qui rationem scribant, & pecuniam à deponentibus recipiant: & alijs soluant, quæ omnia mercede sunt digna, neque in mutuo, quod in gratiam tantum mutuatarij præstatur, continentur. Ita Molin. *disputatione 408 Lessius l. 2. c. 23. dub. 8. Salas de camb. dub. 20. & 26. Rebel. de inst. p. secund. libro 11. question. 8.*

381
Communem
hanc inter
Certè recte posse mercedem moderatam exigere ob depositam illam pecuniam campfori traditam, aut banchario communem reor esse sententiam.

Cui non obstat hanc custodiam pecuniarum campforibus esse commodam, & occasionem lucri, id enim eorum industria, ac fortunæ est tribuendum cum pecunia ex se fructifera non sit. Attamen licet hoc ita sit, consuetudo obtinuit, nullam à deponentibus exigere stipendium pro eiusmodi custodia, ut de Hispania, Gallia, Italia, alijsque orbis Regnis narrat Molina Lessius, Salas, & rebellis citati animaduertunt: Quod procedit, cum soluant eisdem deponentibus. At si tertio ex eorum commissione soluant quinque, vel sex pro mille solent accipere.

DVBIVM LXXXIV.

An campfor vel bancharius licitè possit detrachere ex mille sex à deponente ob custodiam, & obligationem, quam in eorum gratiam suscipiunt?

1382
Questioni
statu.
Vidimus Dub. proximo, campforem cum non eisdem deponentibus, sed cum tertio ex eorum commissione solui, solere quinque vel sex pro mille accipere. Quare consignatis litteris solutionem mille continentibus satisfaciunt soluentes 994. illa enim sex detrachunt à deponentibus ob custodiam, & obligationem: quam in eorum gratiam suscipiunt. Sed an illa sex possint detrachere creditoribus, an illis, quibus pecuniarum ex præscripto deponentium soluendæ sunt, non est constans sententia. Queritur itaque, an licitè possint illa sex ab ijs, quibus pecuniarum ex præscripto deponentis soluendæ sunt detrachere?

383
Possunt, quidem, maxime si vsu sit receptum. Quia hoc officium campforis, quod Possunt
est pecuniarum solutioni habere cedit admodum quidem.
in creditorum commoditatem, mercesque vendentium, qui à mercatoribus suarum mercium pretium habere non possent, nisi hi campfores interuenirent. Ergo ob hoc officium assumptum iuste compensationem illam accipere poterunt. Sic Sotus libro sexto de inst. quest. 11. a. unic. Graf. tomo primo decis. capite 110. numero octauo Vega sum. & epis. verb. Cambium, numero 45. Bannes 2. 2. tomo secund. tr. de camb. dub. 7. & 8. Petr. de Ledes. part. secund. sum. vbi de camb. concl. 11. Regiæ 5. consuetudine esse derogatum.

384
Possunt
Minime possunt. Quia nullus videtur adesse titulus eam receptionem honestans, siquidem custodia pecuniarum, & obligatio soluendi in gratiam tantum deponentium præstatur, ac proinde illi soluere stipendium debent, non ijs, quibus ex eorum præscripto pecunia est soluenda. Deinde numeratio pecuniarum, & illius conscriptio in libris rationum etiam fit in deponentium commodum nullatenus in commodum eorum, quibus pecunia soluitur, qui potius vellent ipsi sibi eam numerare: nullus ergo adest titulus, quo illa sex ijs creditoribus detrachantur. Cautè hoc est lege Regiæ 5. tit. 18. l. 5. noua collect. Ita Nau. sum. c. 17. n. 293. & ad c. fin. de vsur. n. 37. Tolet. l. 5. c. 5. n. 4. Mol. d. 408. consil. 2. & 3. Valent.

Valent. 2.2.d.5.g.23.p.3.Reb.p.2.de inst.l.11.
9.14. Salas de camb.dub.26.

385
Auctor
iudicium.
Indico hanc sententiam communem quidem
tenendam, & consulendam, non tamen primam
improbabilem esse, maxime si vsu sit rece-
ptam, posse campforem illa sex creditoribus
detrahare certe Petrus de Ledesma citatus af-
fert legi Regie illi quintę contraria consuetu-
dine esse derogatum.

DVBIVM LXXXV.

*Licitumne est campfori pacisci, quod si
tempore designato eandem summam
campforius non soluat, in re-
cambium acci-
piat?*

386
Nonnulla
pauca
Ceterum mihi obligari posse campforium ad
interesse, quod campfori ex non soluta
pensione proveniat, ob lucrum scilicet cessans,
aut damnum emergens. Quia campfor non te-
netur eam iacturam ob campforij commodum
peti. Præterea adstringi posse ad subeundā al-
quam penam culpę proportionatam ob omis-
sam tempore constituto solutionem, sicut in
mutuo, alijque contractibus morosus debitor
obligari potest. Debet tamen culpa moralis esse,
alias pena saltem in foro conscientie nullatenus
debita erit. Lege Salas dub. 2.2. & 39. Tole-
tur l.5.c.52. Quæritur autem, num licet tum
sit campfori pacisci, quod si tempore designa-
to campforius non soluerit, eandem summam
in recambium accipiat?

387
Non est
licitum.
Non est licitum. Quia est obligatio extra
naturam contractus. Ex vi enim contractus
cambij solum obligari campforius potest, ad sub-
eundam moderatam penam ob culpabilem
solutionis omissionem, & ad compensandum
campfori interesse. Ergo si recambium illud
interesse excedat ac culpam omissionis
haudquaquam ad id campforius poterit obli-
gari. Sic Nau. ad. fin. de vsur. ubi de cam.n.25.
Sot.l.5.de inst.9.3.a.2. Mercado l.4.de contr.6.
4.n.10. Palat. l.3.de contr.6.c.4.n.8.

388
Licitum est.
Licitum est. Quia si ex contractus natura
potest campforius obligari ad soluendam pen-
nam ob culpabilem solutionis omissionem, &
ad compensandum campfori interesse, poterit
campforius obligari saltem ad recambiandam
sortem, quatenus illud recambium interesse non
excedit, quod alias campfor haberet ex solutio-
ne fortis sibi facta, vel quatenus non excedit
culpam commissam in sorte non soluenda. Ita
Lel.l.2.c.23.du.9.m.80. Graf. 10. 1. decif. l.2.c.
110.n.15. Salas de camb.dub.22.

389
Auctor
resolutio.
Verissimam sententiam, & omnino tenen-
dam iudico non posse campforium ad recam-
biandam sortem obligari, nisi quatenus illud
recambium interesse campfori obuenturum ex
solutione statuto facta tempore non excedit.

Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

DVBIVM LXXXVI.

*An cessante fraude in cambio sit obligatio
implendi conditiones à Pio V.
prescriptas?*

390
Conditio-
nes à Pio
V. assigna-
tes ad cam-
bii insti-
tutum recol-
Suppono, Pium V. in Bulla edita anno 1571.
quam referunt Nau. sum. c. 17. n. 300. & Re-
bel. p. 2. de inst. l. 11. g. 13. aliquas conditiones
assignat pro cambio instituendo, quas sub gra-
vibus penis ac severe præcipit observari. Pri-
ma est, ne campfor rationi dilationis ultra ter-
minum solutioni designatum concessæ lucrum
aliquod exigat. Secunda, ne ab initio vel postea
pacificatur de certo interese etiam euentu,
quo fors soluta non fuerit. Tertia, ne realia
cambia aliter quam ad proximas nundinas in-
stituatur, vel si nundina non aganter, ad proxi-
mos terminos iuxta locorum consuetudinem.
Quarta, designantur solutionum termini iux-
ta longinquitatem, vel vicinitatem locorum, in
quibus solutio destinatur, ne dum longiores
præfiguntur, quam loca destinata solutioni de-
siderant, tenerandi detur occasio. Hoc promissio,
quæritur, nam cessante fraude in cambio,
sit implendi has conditiones obligatio?

391
Non est
obligatio.
Nulla est obligatio si fraus non adsit, hæc
implendi conditiones. Quia Pontifex ob frau-
dem, quam intervenire præsumit, si hæ condi-
tiones non observentur præceptum hoc tulit.
Sic Nau. sum. 9.17. n. 301.

392
Obligatio
est.
Est quidem obligatio, licet fraus non adsit.
Quia Pontifex non præsumptioni fraudi in hoc
præcepto mixtus fuit, sed periculis fraudis com-
mittendę. Ita Salas tr. de camb. du. 27. n. 2. Palao
de inst. d. 7. pun. 14. n. 1.

393
Verius hoc
mihi.
Veriorem hanc sententiam esse existimo. Vn-
de licet nulla fraus interveniat, quia tamen pe-
riculum vniuersæ non adest lex pontificia vim
obtinere, dummodo sit recepta. Quod addide-
rim, quia Lessius libro secund. capite 23. dub.
11. fine, & Salas dubit. 26. testantur, pau-
cis in locis, & forte nusquam saltem quoad
omnes conditiones, legem Pij V. receptam
esse?

DVBIVM LXXXVII.

*An sit obligatio restituendi acceptum
si de facto campfor paciscatur de certo
interesse, si termino præfixo sibi non
præstetur solutio ob verisimile peri-
culum damni, quod timet euen-
turum?*

394
Statusque-
stionis.
Diximus Dub. proximo, secundam cōditio-
nem nullæ Pij V. esse. Ne ab initio, vel po-
stea campfor pacificatur de certo interese etiā
in euentu, quo fors soluta non fuerit. Porro
conditio hæc, inspecto iure naturali, non obli-
gat.

gat. Potest namque in cambio alijsque contractibus decreto interesse pactum geri, si termino designato non fuerit facta solutio. Quod pactum honestatur ob verisimile periculum damni emergentis, vel lucri cessantis, quod timet creditor sibi euenturi, si solutio differatur. At quia in hoc pacto plerumque adest fraudis periculum, id summus Pontifex prohibuit. Quæstio igitur est, si de facto campior pactus fuerit de certo interesse, si termino præfixo sibi solutio non præstetur, si restituendi sic acceptum obligatio.

395
Adest quidem obli-
gatio resti-
tuendi.

Adest quidem. Quia si de facto nullum postmodum damnum contingit nullus est titulus, quo interesse illud recipi possit, cum nullum sit interesse compensandum. Si vero de facto damnum eueniat, quod interesse petiti non excedat, & si occasione illius interesse recipi possit, id intelligendum est, cum in pactum potest deduci: At pactum de certo interesse est nullum utpote à Pontifice reprobaturum iuxta leg. *Non dubium, Codic. de legib.* Ergo certum illud interesse non potest retineri. Sic reb. p. 2. de iust. l. 1. §. 13.

396
Non est obligatio.

Nulla adest restituendi obligatio interesse acceptum ob periculum damni emergentis, aut lucri cessantis, cui se campior expoluit. Quia illud periculum (est postmodum damnum non eueniat) mercede conducitur potest. Ita Palau. de iust. d. 7. punto 14. numero sexto Nauar. sum. cap. 17. numero 301. notab. 4. Lessid. secund. cap. 23. dub. ult. num. 90. Salas de camb. dub. 6. numero 4.

397
Hoc probabile esse iudico.

Hoc probabilis esse iudico. Nam pactum illud etsi à Pontifice ut periculosum prohibetur, non tamen irritatur. Nullum enim est verbum, ex quo hæc irritatio colligatur.

CAPVT XI.

Circa Locationem, & Conductionem.

DVBIUM LXXXVIII.

An si quis habeat licentiam Papa, vel Episcopi ad petendam elemosinam per se, vel per alios, ut sua consulas egestati, possit hoc ius alijs pretio locare?

398
Potest quidem.

POTEST quidem. Quia nullo expresso iure locare prohibetur, aut sit inhabilis ad pretium locationis recipiendum, & locat ius illud quod habet, & est contractus fortunæ, quo uterque lucri, aut iacturæ periculo exponitur. Sic Sanchez l. 1. conf. c. 7. dub. 2. n. 2. citatque P. Henricum l. 7. de indulg. c. 35. n. 5. qui tamen solum dixit, contrarium non esse certum.

Minime potest. Quia intentio concedentis licentiam, non est, ut locetur. Quare conductor tenebitur restituere quod acquisiuit ultra pretium locationis, quod soluit sustentationem, illi cuius erat licentia, si nondum eius necessitati consultum erat alioquin pauperibus alijs. Ita Manuel Rodriq. in Bulla compos. n. 51. Corduba sum. q. 98.

399
Non potest.

Ego quidem locationem ac conductionem illam valde periculosam esse iudico. Quia licet in aliquo sensu exculari fortè posset ab iniustitia ex parte utriusque, tot tamen circumstantiæ ad hoc requiruntur, ut raro inueniantur, & semper magnam præferre videatur indecentiam pietatis prætextu lucrum querere.

400
Auctoris iudicium.

DVBIUM LXXXIX.

Vxor, soluto matrimonio, teneturne stare locationi rei dotalis à marito factæ?

Non tenetur. Quia sicut successor in maioratu, vel fideicommissum non tenetur prædecessorem reddere indemnem à iur. damnis ex locatione factæ ei imminuentibus, quia nimirum postea possit contractui non stare, ita vxor cum non debeat stare contractui facti à marito, non apparet, cur debeat vxor stare locationi factæ à marito, & eum reddere indemnem à damnis ex locatione imminuentibus. Sic Mol. d. 49. 2. n. 3. citans Conar. Anton. Gomezium, & alios.

401
Non tenetur.

Tenetur omnino. Quia maritus non solum est usufructuarius, sed etiam administrator bonorum dotaliū, quæ cum vxor per se ipsam administrare non possit, pertinet ad maritum eorum administratio in suam utilitatem, quia est usufructuarius, & in vxoris utilitatem, quæ est reū dotaliū domina. l. in reb. C. de iure dot. Quare sicut minor, debet stare locationi à tutore, vel curatore factæ, penes quos est bonorum administratio: Sic stare debet locationi à marito factæ vxor, cui maritus est quasi curator ad eius bona administranda, & ideo merito vxor cauere cogitur, antequam dotem recipiat, de sermone marito indemni ab oneribus, quæ in eiusmodi contractibus subierit. Ita Cardinalis de Lugo tomo secund. de iust. d. 29. numer. 23.

402
Tenetur plane.

Verius mihi videtur fatendum, vxorem debere absolute stare locationi factæ à marito, saltem in ijs casibus, in quibus minor stare tenetur, postquam est sui iuris, locationi factæ à tutore, vel curatore. Quod fatetur Panormita. & alij, quos refert Molina ibi. quibus addiderim Alexandrum, cuius verba pro summario adiecta sunt in ipso Infortiatio ante illum §. si vir in quinquennium, in hunc modum: Locationi facta per virum vxor stare tenetur, ideo cauetur de interesse, si contra fecerit.

404
Verius hoc mihi.

DVBIUM

Sectio II. De Contract. Onerosis. 209

DVBIUM XC.

An fructus rei conductæ fiant conditio ante solutam pensionem?

⁴⁰⁴ Non sunt. Quia sicut res vendita in dominium emptoris non transit, donec pretium sit solutum, vel venditor pro soluto habeat, in rei locata fructibus idem consequenter erit dicendum. Sic glossa ad l. si servus communis §. locati, v. facere, ff. de servis Bartol. & alij, quos refert Mol. d. 497.

⁴⁰⁵ Funt equid. Funt equidem conductoris fructus statim ac separati sunt à prædio. Quia quod res vendita, & tradita non transeat in dominium emptoris peculiare est in venditione, nec debet decisio illa iuris civilis extendi ad alios contractus, cum non sit de natura contractus, cum non sit de natura contractus, sed ex solo iure positivo. Ita Alvar. de Velasco, quem refert, ac sequitur Mol. ibi. n. 4. Lugo tom. secund. de inst. d. 29. numer. 26.

⁴⁰⁶ Veriorem hanc reor esse sententiam. Nam quamvis in §. locati dicatur concedi locatori actionem furti, si clam, pro inuito, fructus extra prædium asportentur ante solutam pensionem, non inde arguitur; ipsum fuisse dominum fructuum, nam si creditori pignus clam auferatur, furtum etiam committitur.

DVBIUM XCI.

Quid nomine sterilitatis omnimoda, quæ omnino ab omni pensione soluenda excusatur, intelligatur?

⁴⁰⁷ Reolo, ex æquitate, ac benignitate iuris erga conductores introductam esse, ut propter sterilitatem superuenientem absque conductoris culpa undecumque proveniat, sine ex causis naturalibus, sine ex hostium incursionibus, sine ex incendio, sine ex locustis, &c. quando omnino fructus colliguntur, liberetur omnino conductor à pensione soluenda l. si merces, v. vis maior l. ex conducto. §. si vis ff. locati. l. i. C. eodem tit. c. Propter sterilitatem, si tamen sterilitas non tollat omnes fructus, sed tamen sit magna, & notabilis, imminuitur pensio proportionata: Si vero modica, nihil remittitur §. vis maior. Iam autem requiro, an nomine sterilitatis omnimoda, quæ excusat omnino ab omni pensione soluenda, intelligatur, quando nulli profusus fructus ex fundo colliguntur, an vero etiam quando deductis expensis, nulli fructus remaneant.

⁴⁰⁸ Non intelligitur quando nulli profusus fructus colliguntur ex fundo, sed quando deductis expensis nulli fructus remanent. Quia expensæ deductæ nullam conductori afferunt utilitatem, unde perinde illi, ac si nullos fructus perceperunt. Sic Bartol. ad l. si merces, §. vis maior.

⁴⁰⁹ Intelligitur, quando nulli profusus fructus ex fundo colliguntur. Quia id clare indicatur l. ex Esch. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

conducto, §. si vis ff. locati. ibi: Sed et si labe facta intelligitur, omnemque fructum tulerit, damnum coloni tur, quando non esse, ut supra damnum seminis amissi mer. nulli colliges agri præstare cogatur. Ita Mol. d. 495. v. guntur fructus. Secutus Panormitanum, Couar. & alios.

Cum his opinor. Textus enim ille supponit, 410 nullos fructus collectos, alioquin non facere Cum his iacturam seminis, quæ facta supponitur. Requiritur ergo ad huiusmodi omnimodam liberationem à pensione, quod nulli omnino fructus percipiantur.

DVBIUM XCII.

An diminuenda sit tunc pensio solum quando non percipitur dimidia pars fructuum qui communiter ex eo fundo solent percipi?

⁴¹¹ Questio est, quid intelligatur nomine magis, & notabilis sterilitatis, ob quam diminuenda sit pensio quoad partem? Tunc quidem diminuenda est solum quando non percipitur dimidia pars fructuum, qui communiter ex eo fundo percipi solent. Quia hic defectus adeo gravis est, ut debeat pensio merito imminui. Sic nonnulli, quos affert Mol. d. 495. n. 2. quorum sententiam fateatur esse probabilem.

Non est imminuenda pensio solum tunc, quando non percipitur dimidia pars fructuum qui communiter ex eo fundo percipi solent, sed etiam quoties tertia fructuum pars qui communiter colligi solent, deficit. Quia defectus huiusmodi gravis est colono. Ita Abbas, Nauar. citati à Mol. ibi. Diana p. 2. ar. 6. res. 17. cum Atmilla, & Ioanne de la Cruz.

⁴¹² Mihi verò nulla ex his ardet sententia. Nam computatio, quæ fit ex sola fructuum collecto. Nulla mihi rem exiguitate, non videtur dare regulam iustitiam ad hoc intentum. Finis enim legum illarum est colono subuenire, ne notabile damnum incurrat propter sterilitatem, vel casum fortuitum. Potest autem contingere, quod deficiat tertia, imo & dimidia pars solitorum fructuum, & tamen colonus damnum notabile non sentiat, maius namque pretium, quo pauciores illi fructus in sterilitate venduntur, compensat in totum, vel in magnam partem fructuum defectum, quare non debet illi aliquid de pensione diminui, cum ob sterilitatem non cogatur damnum notabile sustinere. Existimo igitur, tunc remissionem aliquam concedendam colono, quando ob paucitatem fructuum, deducto semine, & expensis, si solvatur integra pensio, colonus ultra dimidium iusti pretij lædatur, v. g. si pro pensione soluenda sint decem tritici modij, & fructus adeo sint pauci, ut deducto semine, & expensis, quinque modij non maneant, tunc & non alias intelligitur damnum notabile ex conductione, & sterilitate superueniente sentire.

DVBIUM XCIII.

*An vbertas notabilis alicuius anni det
ius locatori, maiorem pensionem
exigendi, quam dedu-
cta fuerat in
pactum.*

414
Datur.

DAt quidem ius. Quia sicut sterilitas notabilis pensionem immittit, ita vbertas notabilis debet dare ius locatori maiorem pensionem exigendi. Et quia sicut locator sentit damnum ex notabili sterilitate, pensionem minuendo; ita debet sentire commodum ex vbertate notabili, illam augendo. Sic communiter iuristae, quos affert. Molin. *disputatio. 495. numer. 15.*

415
Non dat

Minime dat. Quia leg. *Si merces, §. vis maior, ff. locati*, dicitur: *Modicum damnum aquo animo ferre debet colonus, cui immodicum luctum non auferitur.* Quis in verbis aperte supponitur, luctum immodicum conductoris vilitatem esse, & ideo patienter debere tolerare, si quando saltem notabile detrimentum non sustinet, id solus ipse totum patitur. Ita Pincian. Pinel. Emann. Suarez, Velase. Salic. & alij, quos affert, ac sequitur Rebell. *part. secund. de iust. l. 14. q. 9. n. 1. Sa v. Conductio, n. 12. Fill. tr. 36. n. 51.*

416
Hoc longe
verius esse
crediderim.

Hoc longe verius esse crediderim. Nam sterilitas fructuum damnum intolerabile misero conductori affert, luctum vero ingens nulli prorsus nocet, cum non ideo locator quicquam perdit pensionis sibi promissae. Voluit itaque lex misero subvenire, ne suorum bonorum iacturam faceret sine ulla prorsus commiseratione, ac subsidio, non tamen necesse erat locatori subuenire, ut plus etiam lucraretur, quam ipsemet sua contentus sorte lucrari voluerat. Unde argumentum illud à paritate rationis omnino enervatur.

DVBIUM XCIV.

*Si famulus durante tempore in contractu
statuto, egrotet, potestne stipendium
accipere pro eo tempore, quo
egrotarat, & non pote-
rat famulari?*

417
Potest, &
debet.

Potest, & debet. Quia per ipsum non stetit. Et quidem leg. *prim. §. Dignus Senerius ff. de variis, & extraord. cognit. dicitur: Dignus Senerius ab heredibus Advocati, eo mortuo, prohibuit mercedem repeti, quia per ipsum non steterat, quo minus causam ageret.* Ergo sicut Advocatus lucratur mercedem etiam obsequio non praestito, sic etiam famulus lucrabitur, quando per ipsum non stat; quo minus exerat ministerium. Sic Inno-

cent. Dominic. Salicet. apud Azor. *part. secund. libro secund. capite 39. questio. quinta. Speculat. Mari. Anton. Homobon. Graf. Nauar. & Genuenf. apud Dianam tom. 1. tr. de controu. resol. 86.*

Nec debet, nec potest. Quia quando per locatorem stetit etiam sine eius culpa, quod rem locatam conductor habere posset ad eius vium pensio aut merces non debetur pro rata. *Nec potest.* eius tenoris, ut colligitur ex leg. *si vno. §. item cum quidam ff. locati.* Ergo similiter de famulo asserendum. Ita Conarum. *l. 3. var. cap. 13. numero octavo* Ioannes Andr. Abbas, Inola. Angel. Tabien. Syluest. & alij, quos affert, ac sequitur Azor. *cit. mol. d. 493. n. 1. Laym. Megala, Barbo. & alij, quos citat, & sequitur Diana ubi supra.*

Hanc sententiam longe veriore puto, si tamen intelligatur seculo pacto explicito, vel implicito, quo dominus ad id se obligasset. Lex autem illa, qua prima sententia nititur, non vriget, quia illud fuit privilegium Advocatis concessum, ut colligitur ex leg. *post duos, Codic. de Advocat. Ex qua lege Azorius p. 3. l. 8. c. 14. de locat. q. 2. colligit, Advocati haeredes sine ex testamento, sine ab intestato posse exigere totius anni, quo Advocatus obiit, salarium.*

DVBIUM XCV

*Quando locator obligat in contractu con-
ductorem ad meliorationem rei con-
ducta faciendam, faciendane
est melioratio sumpti-
bus locatoris?*

Certum est, si in pacto explicetur, ut conductor ex suo faciat, ita esse observandum, si hoc vero non explicetur, ex coniecturis indagandam esse contrahentium mentem, quibus celsantibus, quaeritur, num gerenda sit illa melioratio expensis locatoris, an conductoris.

Facienda est locatoris sumptibus. Quia dominus est fundi, & perpetua in eum cedit meliorationis utilitas. Sic Mol. *d. 496. n. 4. citans Velaseum.*

Non facienda expensis locatoris, sed conductoris. Quia qui alium ex contractu obligat ad aliquid faciendum, nullo addito, censetur obligare ad ea, quae necessaria sunt ad rei executionem. Quare cum sumptus necessarii sunt ad meliorationem, qui conductorem obligat ad meliorandum rem conductam, si aliud non explicet, intelligitur ad sumptus necessarios obligare. Ita Lugo *de iust. to. 2. d. 29. n. 69. Gregor. Lopez, & alij citati à Mol. ubi sup.*

Verius mihi. Quemadmodum si quis alium obliget in contractu ad soluendam pensionem in tali loco, censetur eum obligare ad sumptus necessarios, ut pensio ad talem locum transferatur.

DVBIUM

DVBIVM XCVI.

usufructuarius locat fundum in quinquennium eaque, spe conductor fundum meliorat, & usufructuario, secundo anno, v. gr. moriente locatio resoluitur, & fundum ad dominum proprietatis reddit: Hoc in casu conductor potestne exigere meliorationis valore?

424
Non potest
exigere.
E Xigere non potest. Quia obstat lex si quis domum, versidem quavis, ff. locati ubi de conductore dicitur, Idem querit, si sumptus fecit in fundum, quasi in quinquennium fructuum, an recipiat? Et ait non recipiunt, quia hoc cunctis posse, prospice debuit. Sic aliqui, quos refert Molina d. 496. num. 5.

425
Exigere
potest.
Potest exigere Quia iniquum est proprietarium sumptibus conductoris locupletari. Et quia si usufructuarius expensas illas utiles fecisset, eius heredes exegissent utique à proprietario eorum attenuationem. Ita Aluar. Valasc. de iure emphyteus quest. 25. num. 3. asserens illam decisionem legis, si quis domum ut rationi non consonam in praxi apud iudices Lusitanos non observari. Mol. ubi s. p.

426
Auctor
resoluit.
E quidem his applaudens, existimo textus illius aliam esse censuram. Non enim agebatur ibi an conductor posset exigere à proprietario expensas, sed an posset exigere ad heredem usufructuarij expensas illas, quas quasi in quinquennium fructuum, hoc est, spe vltis futuri per quinquennium fecerat? Et Iureconsultus respondit: si locator locavit, quasi esset proprietarius, posse exigere ab eius herede; quia decipit conductorem, & dedit expendendi occasionem. Si verò non decipit, non posse exigere, sed sibi debere imputare conductorem, qui scire debebat, non posse usufructuarium, & resolui locacionem. An verò possit exigere expensas illas à proprietario, non definit lex ibi. Et quidē dicendum est, si expensę illę reddūt fundū meliorem ad tres saltem, vel quatuor annos sequentes, eodem modo posse exigere per conductorem à proprietario, quo possent exigere per heredem usufructuarij, si usufructuarius eas fecisset expensas. Quia per locacionem transiit usufructuarius ius suum in conductorem; quare non minus obligari poterit proprietarius ad soluendum valorem meliorationis factę per conductorem, si vera est utilis proprietario, quam si facta fuisset per usufructuarium.

DVBIVM XCVII.

An liceat, locatori, obligare conductorem, ad suscipiendum in se omne rei locatę periculum?

M inimè licet. Quia si obligaretur conductor suscipere in se omne periculum rei locatę, illam iam esset locatio, sed venditio. Sic Sotus l. 9. de inst. questio. 9. articulo. 2. ad 3.

427
Non licet.
Licet omnino. Quia absque eo, quod conductor acquirat dominium rei conductę, potest eius periculum suscipere; unde si res non perit, non potest pretium reddere, sed rem ipsam, ita Navar. de usur. numer. 35. Azor. & alij, quos refert, ac sequitur Lugo 10. 2. de inst. d. 29. n. 73.

428
Licet qui-
dem.
Cum his opinor, indicans, pactum illud non esse contra, sed præter substantiam locacionis. Erat tamen contra iustitiam, nisi propter illud onus pensio à conductore soluenda imminuatur.

DVBIVM XCVIII.

An si licitus sit contractus, quo aliquis locat gregem, vel animalia ad usum, & fructum ex his percipiendum eo pacto, ut conductor teneatur numerum integrum conservare, aliis in defectum morientium subrogatis?

L icitus non est. Quia sapit usuram, est enim potius mutuum, quam conductio, si integer numerus animalium cogitur reddere, licet aliqua depereant. Sic aliqui, quos pressio nomine memorat Lugo 10. 2. de inst. d. 29. n. 74. Nec improbat omnino Azor. part. 3. lib. 8. c. 12. q. 3.

430
Non est
licitum.
Licitus est. Quia id, quod locatur, est gregis, qui quidem semper perleverat idem, moraliter loquendo, variatis successivè animalibus, & semper manet sub dominio locatoris. Itaque non potest esse usura, ubi non est mutuum, propterea in presenti non est, cum dominium non transeat in conductorem, sed usufructus. Ita Card. de Lugo citatur Molina d. 503. Filliuc. tr. 36. n. 83. & alij communiter.

431
Licitus est.
Quos sequor, monens requiri ad iustitiam huius contractus, ut fructus, qui ex grege remanent conductori, deducti, deductis expensis omnibus, pensioni soluendę æquivalent, & oneri alia animalia subrogandi in defectu morientium, præsertim si habeat etiam hoc onus, quando propter sterilitatem, vel tempestatem multa malia pereunt.

CAPVT XII.

Circa Emphyteusim & Feudum.

DV BIVM XCIX.

An Emphyteuta seu feudatarius debeat privilegium domini gaudere?

433
Questionis
status.

Icet Emphyteusis valde affinis sit locationi, & quatenus ab ea differt. Imagis ad Iuristarum, quam ad Theologorum tribunal spectet, nonnulla tamen dubia attexam, quæ ad conscientie causam magis pertinere videbitur. Simul autem de Feudo tractationem exponam, nam Feudum parum ab Emphyteusi differt. In primis igitur requiram, num emphyteuta, seu feudatarius debeat privilegium domini gaudere. Exemplum est, cum emphyteuta ab Ecclesia, vel ab alio exempto accipit in emphyteusim prædia, quæ à tributis & vectigalibus erant exempta, an eandem apud ipsum retineant?

434
Gaudet
privilegiis.

Gaudet quidem domini privilegiis. Quia l. *Prinata*, & l. *penult. C. de excus. minor. lib. 10.* emphyteuta gaudet immunitate filico concessa: Ergo idem erit dicendum de emphyteuta Ecclesia, cum Ecclesia & filicus fere semper æquiparentur. Sic Bartol. ad l. *Prinata*, l. *in Auth. Quas actiones Duennas*, regul. 100. ampliat. 3. Syllan. conf. 9. numero 9. rachim. l. 1. contron. c. 91. & alij.

435
Non gaudet.

Minimè gaudet. Quia onus vectigalis, ac tributum Regij tollendi non imponitur emphyteutæ ob bona in emphyteusim accepta, sed ob vltimfructum, & dominum utile ex his bonis perceptum, qui vltimfructus, & dominium non est Ecclesia, sed emphyteutæ, ac proinde Ecclesia hac exactione non læditur. Ita Rolan. conf. 18. Petri Nuñez. de Auendaño tr. de execution. manda. cap. 15. numero 33. Menoch. de arbitrar. casu. 180. numero 8. Pluresque copiosius refert centur sext. casu 562. numero 22. Molina trall. secund. d. 446. & 456. Lessi. lib. 2. de iust. c. 24. dub. 8. n. 44. Laym. l. 3. sect. 5. tr. 4. ca. 23. n. 5.

436
Probabilius
hoc mihi.

Hanc sententiam probabiliorē esse reor. Nec enim ei obest textus ex l. *Prinata*, & l. *penult.* solummodo quippe probat emphyteutæ filici audere filici privilegium quoad exemptionem numerum sordidorum, de quibus fit mentio in l. *Maximarum. Cod. eodem titulo* nihil tamen de exemptione tributorum, ac vectigalium decedit, ut ipse Bartol. in lege. *penultim.* exponit.

DV BIVM C.

An emphyteuta, & feudatarius obligentur rem in emphyteusim, seu feudum acceptam meliorari?

Obligantur quidem. Quia hic contractus meliorationem significat, & in eum finem conceditur. Sic Franc. Sarmiento lib. 10. quidem. *tertio selest. capite quarto Fachin. lib. prim. controuers. cap. 92.* Hinc doctores hi inferunt, finita emphyteusi, vel feudo non adstringi dominum proprietatis meliorationes factas in re emphyteutica, aut feudali solvere, sed ipsi cedere; nam hæc meliorationes debite erant ex vi contractus.

Non obligantur rem acceptam in emphyteusim, vel in feudum meliorare, sed solum illam conservare, ne eorum culpa deterior reddatur. Quia licet res in emphyteusim olim concessa fuerit, ut melioraretur, idem quæres inculcæ, & infringere in emphyteusim concedebantur, & modo ob eundem finem plerumque fiat concessio: attamen obligatio meliorandi nisi expresse inter partes conventum sit, inducitur non censetur: alias meliorationes faciendæ ex vi huius contractus determinate essent, cum absque determinatione obligatio stare non potest. Itaque ex communi sententia Rebel. *parte secunda de obligat. instit. lib. tertio quæ secund. sine.*

Hoc probabilis esse reor. Unde in foro, finita emphyteusi, vel feudo absque culpa emphyteutæ, vel feudatarij, posse eos repetere a domino meliorationes posse; quia non ipsi domino, sed emphyteutæ, aut feudatario cedunt. Gloss. ad l. *sed si quis vers. Reficere. ff. de usufr. l. *ason lege secunda Cod. de iure emphyte. Molina d. 456. Layman. l. 3. sect. quinta tr. 4. c. 23. num. 7.**

DV BIVM CI.

An emphyteuta, vel feudatarius reddens deterioiorem rem acceptam incidat in commissum; unde possit, domino priuari?

Profecto licet emphyteuta, aut feudatarius non obligentur, rem in emphyteusim, vel in feudum acceptam meliorare: obligantur tamen, ne illam deterioiorem reddant: alias tenebuntur compensare domino, quanti sua intererat rem deterioratam non esse, ut constat ex leg. *diuortio, § si fundum ff. solut. matrimonio, & tradit lason conf. 17. col. 1. lib. 1. Molina d. 457. Rebelus tom secund. de iust. lib. 13. g. 3. Quæsierim verò num ob hanc causam emphyteuta, aut feudatarius incidant in commissum, priuarique à domino possint?*

Emphyteuta vel feudatarius secularis deteriorē

Secl. II. de Contract. Onerosis. 213

Non inci-
dunt in
commis-
sam
Non inciderem reddens rem in emphyteusim, vel feudum acceptam non incidunt in commissum. Quia hæc poena nullibi statuta esse videtur. Sic Immoia, Ialón, & alij, quos refert Aluar. Valascus *consul. 50. n. 5.* qui horum sententiam reputat esse probabilem.

442
Incidunt
plene.
Incidunt in commissum, & possunt a domino priuari quia rationi consonum non est obligare proprietarium ad perseverandum in contractu, cum ex eius perseverantia detrimentum accipiat. Ita Bartol. *ad l. diuersio, §. si fundum. ff. soluto matrimonio.* Menoch. *de arbitr. lib. secund. casu. 78. numer. secund.* asserens esse omnium. Molina. *d. 457. Laym. l. 3. q. 5. r. 4. c. 2. §. 7. & alij.*

443
Antiquis
regulatio.
Equidem de emphyteuta Ecclesiæ nullus est, qui dubitet, quia expresse definitum est. *Auth. de alien. & emphyteu. Authent. Qui rem Codic. de sacrosan. Eccle.* Item de feudatario videtur Sic videtur expressum in *cap. Federicus, §. quicumque, de pace tenenda* ubi habetur, Vassallum re feudali abutentem priuandum esse. De emphyteuta vero seculari idem iudico. Quia nulla est specialis ratio, ob quam emphyteuta Ecclesiæ priuatur ob deteriorationem factam, quæ in seculari emphyteuta non procedat. Attamen ut locum habeat doctrina, hæc tria debent concurrere ut Baldannotauit *Authent. Qui rem, numero secund. Cod. de sacros. Eccles.* quem ceteri sequuntur. Primum deteriorationem contingere debere in ipsa re, non autem in fructibus. Secundo, ex culpa non solum lata, sed leni, quia contractus communis est utrique. Tertiò, debere esse deteriorationem notabilem; nam cum hæc poena grauis sit, graui detrimentum debet.

DVBIVM CII.

Acceptit quis in emphyteusim, aut feudum perpetuum, vel ad plures vitas olivetum verbi gratia Poteritne, irrequisito domino, oliuas euellere, & loco illarum vitas plantare, quæ secundum communem hominum estimationem utiliores sint?

444
Poterit
quidem.
Poterit quidem. Quia illa non est alienatio aut destructio, sed in melius commutatio, & quia quod proprietario non nocet, & emphyteuta, vel feudatario prodest, permitti debet. Sic Aluar. de Valasco. *consul. 50. numer. ultim.* Aluar. Pinel. *lib. 1. de bon. matern. 2. p. n. 52.*

445
Non poterit.
Minimè poterit. Quia negari non potest, rem emphyteuticam, aut feudalem destrui, & consequenter emphyteusim aut feudum perire. Ità Iul. Clar. *l. 4. sentent. §. emphyteusis, q. 26.* Arias Pinel. *l. 1. Codic. de bonis matern. p. secund. n. 60.* Molina *lib. 1. de primogen. cap. 22. num. 7.* & noster Molina *rr. 2. d. 457.*

446
Idem affirmo
Idem affirmo probabilius. Nam quod loco oliuæ veti vinea subrogetur, non impedit emphyteusim antiquæ interitum, sed, solum præstat,

ut alia de nouo possit institui; quam dominus oliuæ creare non tenetur, quia nemo adstringitur loco propriorum bonorum alia bona etsi meliora accipere: ideoque proprietarius poterit emphyteutam ad interesse cogere cum oliuarum renouatio ferre sit impossibilis.

DVBIVM CIII.

Si ab hostibus res emphyteutica, aut feudalis occupetur, eo tempore emphyteuta, aut feudatarius habeat obligationem pensionis soluenda?

447
Habent
quidem.
Habent quidem. Quia casus fortuiti, ex quibus res emphyteutica in integrum non petit, ad emphyteutam pertinent. Certè bellum casus est fortuitus, neque tamen ob illius causam res perit, ut supponimus: Ergo ob hunc casum fortuitum emphyteuta non excusatur. Sic ex legum prætextu Conan. *l. 7. comment. iur. c. 12. n. 7.* Molina *d. 454.*

448
Non habet
Minimè habent soluendæ pensionis obligationem. Quia in eo euentu fundum emphyteuticum emphyteuta non possidet. *lege cum vna, §. ultim. ff. de bonis authorit. Iudic. possidend. lib. 1.* Aut propter latrones pecunia non potest possideri, recte dicitur, non esse, quod possideatur. At obligatio soluendi non nascitur ex eo tantum, quod fundus existat, sed ex eo, quod existat possessus ab emphyteuta: Ita Abbas, *ad caput. Potuit, de locato, l. 1. ad leg. prim. num. 91.* Codic. *de iure emphyteut. l. 1. Clar. l. 4. sent. §. emphyteusis, q. 8. num. 6.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q. 27. num. 13.* Fachine. *l. 1. c. 90. & alij.*

449
Verius hoc
mibi.
Verius hoc esse crediderim. Nam comparatione emphyteutæ perinde est non possidere fundum, ac si fundus integrè perisset: Ergo illo tempore, quo cessat possessio, cessat soluendi pensionem obligatio, & emphyteusis suscipitur.

DVBIVM CIV.

Cum ob infortunium, aut sterilitatem fructus rei emphyteuticæ non colliguntur, estne eam causam pensio imminuenda?

450
Status
questionis.
Quando modica est pensio, communis sententia testatur diminuendam non esse; maximè cum sterilitas vnius anni aliorum abundantia possit compensari. Querimus autem quid, cum pensio fructibus correspondet, an sit diminuenda?

451
Diminuitur.
Diminuenda est. Quia æquitas non patitur, ut cum iactura emphyteutæ proprietarius locupletetur, *de est.*

214 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

completetur Sic Aluar. Valse. de iur. emphyteut. quest. 17. num. 1. Iul. Clar. lib. 4. sentent. §. emphyteusis. q. 8. Nauar. sum. capite 17. num. 190. Gregor. Lopez ad l. 28. v. octava parte. Fachin. lib. 1. controu. c. 89

452 Non est diminuenda. Quia per accidens est quod pensio ita gravis fuerit constituta, neque ob illius causam censendi sunt, recessisse à dispositione legis contrahentes illi cum non expreserint, ita Castro Palao de iust. ar. 32. d. 10. pun. 5.

453 Idem affirmo. Cui quidem adhæreo. Nam etsi inspecta æquitate, primam sententiam præferre possem & deberem; at seculsa consuetudine nullam reor obligationem esse diminutionem faciendi. Etenim lex 1. Codic. de iure emphyt. & paragrapho Adeo, institut. de locatione aperte decidunt, manente re etiam in parte, soluendam esse pensionem. Ergo ob sterilitatem excusari emphyteuta non poterit.

DVBIVM CV.

An obligatio emphyteuta, vel feudatarij soluendi pensionem requirat Iudicis sententiam?

454 Requirit quidem Iudicis sententiam.

RESidet in emphyteuta, ac in feudatario obligatio soluendi proprietario pensionē. Querierim vero, an hæc obligatio ipso iure eos adstringat, an Iudicis requiratur sententiam? Requirit quidem. Quia si emphyteusis laica sit, & triennio non solvatur pensio constituta, cadit emphyteuta in commissum, hoc est, committit culpam, ob quam merito ab emphyteusi expelli potest. At priuatio huiusmodi ipso iure inducenda non est absque manifesta lege, lex vero non apparet, cuius præscripto priuatio hæc ipso iure incurratur: quin imo indicatur à lege sententiam Iudicis requisitam esse, siquidem vitur verbo futuri temporis, ut patet ex leg. 2. Cod. de iure emphyt. ubi: *cadat iure suo, id est sententiam Iudicis subsecuta & in Authent. de alienat. & emphyt. §. si vero, ibi: Extranseus Fiet à iure suo*, quod post sententiam rectè intelligi potest. Sic Speculat. tr. de emphyt. q. 41. paul. Castrenf. conf. 63. lib. 2. Ludouicus. Rom. conf. 212. & alij, quos refert, ac sequitur Tiraquel. ad leg. si unquam. Codic. de reuocanda donat. v. Reuertatur. num. 187. Sà v. emphyteusis. n. 1.

455 Sententiam Iudicis non requirit.

Emphyteuta ipso iure priuatur, nisi triennio pensionem non soluat. Quia est verbum *Cadat*, & verbum *Fiet* indifferentia sint, ut priuationem inducendam ex lege, vel inducendam Iudicis officio significant, attamen conuenientius priuationem ex lege indicatam innuere videntur, sita lason ad leg. secund. num. 14. C. de iure emphyt. Alexand. conf. 6. lib. 3. Decius conf. 146. Andr. Fachin. lib. prim. cap. 93. Iur. Clar. §. emphyteusis, q. 9. Layman. l. 3. sect. 3. tr. 4. cap. 23. num. 8. Molina d. 453. Rebel. p. 2. de iust. lib. 13. q. 7.

456 Hanc sententiam probabiliorē esse iudico, cuius explico fundamentum, nam si attentè inspicatur, verbum illud *Cadat*, & *Fiet* non sunt indeterminata, ut significant priuationem re esse reor.

ipso iure inducendam, cum non ad iudicem dirigantur, sed ad ipsum reum, qui virtute legis cadere debet & fieri extraneus à iure suo.

DVBIVM CVI.

Quando emphyteuta venditioni emphyteusim exponit, non expectata domini venia, ut incidat in commissum, sufficitne traditioem geri factam per clausulam constituti?

EMphyteuta, irrequisito domino potest venditioni Emphyteusim exponere, dñ Nonnulla tamen ei denunciet, an velit pro eodem pretio rem accipere, teneturque per duos menses eius resolutionem expectare. Quod si ea resolutione non expectata, & à fortiori denunciatione non præmissa, emphyteusim vendat, venditio est nulla & emphyteuta incidit in commissum. Ut autem præfata poena locum habeat, debet venditio ex se valida, esse, ac venditionem traditio subsequi. Quæstioni autem do, an sufficiat, traditionem esse factam per clausulam constituti, vel an debeat esse realis?

Sufficit esse traditionem per clausulam constituti. Quia per eam dominium, & possessio in emptorem transfertur, & vera alienatio perficitur, dominique iniuria irrogatur. Sic Roland. à Valle con. 51. lib. 2. Iul. Clarus §. emphyt. q. 13. Tiraquel. de utroque tract. rit. 1. glossa 2. n. 4. Matien. l. 1. rit. 10. glossa 6. n. 4. Fachin. l. 7. contr. c. 80. & alij plures communiter.

Non sufficit factam fieri traditionem. Quia licet traditio per clausulam constituti eodem operetur effectus quoad dominij translationē ac vera & realis traditio: at negari non potest, traditionem illam solum fictione iuris traditionem esse, ac proinde non veram neque realem. Cum autem ad incurrendam poenam caducitatis requiratur venditio, traditione subsequente, intelligi debet de traditione vera, ac reali, non de traditione ficta. Ita Anton. Gomez ad leg. 45. numero 95. Rebel. de iustit. parte secunda lib. 13. qu. 4. a. 7. & alij quos refert Fachineus l. septimo capite 86.

Verum etsi prima sententia, rigore iuris inspecto, vera sit, crediderim, contrariam æquiorē esse, & in indicando amplectendam, ut testatur Iul. Clar. ibid. n. 4. Certè in poenis mitior est facienda interpretatio, maxime aduersus reum.

DVBIVM CVII.

An possit quis permutare vel donare emphyteusim domino irrequisito?

Potest quidem quilibet irrequisito domino, emphyteusim Pignori, hypothecæ, alterive seruituti subicere. Titulo hæredis, legati, aut pondo nomina.

Secl. II. De Contract. Onerosis. 215

nominationis concessio, potest irrequisito domino emphyteusim alienare, non poterit autem emphyteusim ad longum tempus locare; ad breue tempus potest, & ad longum emphyteusis commoditates, in his Doctores conveniunt. Dissentiunt tamen quoad permutationem, & donationem quæstioni committo, an possit quis emphyteusim commutare vel donare irrequisito domino?

462
Potes
permuta
re & dona
re.
Potest quidem permutare, dummodo, ante traditionem moncat proprietarium, ut videat, an novus emphyteuta sit persona idonea, eamque in possessionem mittat, ab eoque laudemium accipiat. Quia emphyteusis alienatio ob pretium acceptum, vel ob rem, quæ loco pretij habeatur, videtur interdici legi. *tertia & ult. Codic. de iure emphyteut.* Potest item, irrequisito domino, emphyteusim donare, dummodo ante possessionem moncat dominium, ut novum emphyteutam in possessionem mittat, si nihil habet, quod ei legitime opponat. Quia nulla est causa monendi dominum ante donationem, cum ipse nullum ius habeat prælationis comparatione donatarii ab illo designati. Non enim tenetur ipse donare: neque eius iuri ac potestati exigendi pensionem præiudicatur, cum novus emphyteuta ab eo inuestituram accipiat. Sic de permutatione Sylvest. *verb. emphyteusis, quest. 17.* Iul. Clarus *ibi, quest. 17.* Gregor. Lopez, *lege ultim. tit. 8. parte quinta* Molina d. 461 Lessius lib. secund. capite 24. d. b. 9. numer. 54. Layman l. 3. sectio. quinta tract. quart. cap. 23. num. 9. De donatione verò sic Glof. ad leg. ultim. Cod. de iure emphyte. v. *emphyteusis, questio. 15.* Gregor. Lopez *ibi, v. La venta* Molina d. 461. Lessius, & Laym. *ubi supra.*

463
Nec per
mutare,
nec donare
potes.
Nec permutare, nec donare, quis potest domino non requisito consensu emphyteusim. Quia *lege tertia Codic. de iure emphyte.* inquit Imperator, *minimè licere emphyteuta sine consensu domini meliorationes suas alijs vendere, vel ius emphyteuticum transferre.* Quæ verba de qualibet translatione siue titulo oneroso, siue lucrativo intelligi debent. Neque refert, si dicas, consensum domini post celebratum contractum permutationis, aut donationis intelligendum esse, quia Iustinianus expresse de denunciatione ante contractum loquitur, & æque venditioni, ac translationi illam requirit. Constat autem in venditione requirendum esse dominum ante contractum celebratum. Ergo etiam in donatione, ac permutatione, ac qualibet translatione alia. Ita Bartol. ad legem ultim. Glof. lib. prim. Codic. de fund. patrimonial. Fachin. lib. tertio contr. on. cap. 97. Rebel. p. secund. de oblig. iustit. lib. 13. q. 5. n. 1. & alij.

464
Sententia
hanc ve
rioriorem esse
puta.
Equidem licet prima sententia communior videatur, & secunde in foro conscientie, & externo amplecti possis; verior tamen existimo esse secundam, quam ita confirmo: Contraria sententia aditit, ante traditionem, ac possessionem rei emphyteuticæ requirendum esse ut videat, an persona idonea sit, cui donatur, vel quocum permutatur emphyteusis. At si ante permutationem, vel donationem celebratam requisitus fieret, domino commodior esset, cum liberius posset iudicium ferre de noni emphyteutæ idoneitate, utpote

qui nulli eius iuri quæsitio derogaret, ipsi etiam emphyteutæ minus gravis, & damnoſa esset. Negari enim non potest, dare laturum, donationem aut permutationem factam sibi reuocari; quod non ita ægre ferret, si nulla donatio, aut permutatio facta esset: occasioque non levis excitandi lites præstatur.

DVBIVM CVIIL

An si Princeps aliquem legitimeret, ut in feudo succedat: eius dispositio habeat effectum, irrequisito Domini?

465
Habet ef
fectum.
SI Princeps aliquem filium naturalem, spiritumque à feudo quidem exclusum, irrequisito domini consensu legitimeret, ut posset in feudo succedere, eius dispositio effectum habet, quia ea est potestas Principis, ut valeat suis legibus legitimatos à successionem feudi excludentibus derogare. Sic Glof. ad §. *Naturalis*, Curtius iun. Alexand. Roland. à Valle, & alij plures quos refert Fachin. lib. septim. capis. 49. Eius dispositio non habet effectum, quia ex huiusmodi Principis dispositione domino grati: præiudicium inferitur, ita alij plures relati à Fachineo *ubi supra.*

467
Vtramque
gravis causa,
ac publica intercedat utilitas. *Sententiam*
Nam hac interueniente, non solum Princeps ad concordandum potest suis in legibus dispensare: verum iudicium adiri quæsitio alteri derogare, argum. *lege quinta duco. paragrapho ultimo, ff. de iniur leg. Adificari. C. de opere. publ. & tradit Decius cap. Que in Ecclesiis, numer. 19. de constitut. Abbas n. 11. Felin. nu. 26.* At hac causa celsante nullum in hac parte effectum legitimatio habebit, quia abique causa nequit Princeps ius alteri quæsitum tollere, quamvis possit suis in legibus dispensare. Conar. l. 3. var. capite. 6. num. 3. Zafius *cons. 20. n. 7.* An dreas Gaill. l. 2. *observat. 56.*

DVBIVM CIX.

An in agnatorum præiudicium legitimatio habeat effectum ad emphyteusis, seu feudi successionem?

468
Habet qui
dem.
Habet quidē, quia agnati, quibus ex antiqua inuestitura cōpetit successio huiusmodi, nullum ius quæsitum habent, sed quærendū. At iuri quærendo, & in spe facilius derogatio contingit. l. *ult. C. de acquir. posses. l. Qui autem, ff. quæ in fraud. credi. l. si spons. §. si maritus, ff. de donat. inter vir. & uxorem.* Præterquam quod Princeps non tollit ius vltimū agnatis, sed differt; & casu quo tollat, non tollit directè, sed indirectè, quatenus ab illegitimo remouet successionis obstaculum. Sic

216 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

Sic Decius *consil.* 269. *num.* 10. Alciat. *consil.* 171. *lul.* Clarus §. *Feudum*, q. 82. Rolandus à Valle *conf.* 3. *n.* 142. *l.* 1.

469 Non habet. Non habet effectum. Quia Princeps nequit pro libito alteri suum ius auferre. At agnati ius succedendi debent deficientibus legitimis filiis ex primo feudi institutore, quod ius non est tantum in spe, & futurum, sed praesens, & certum. Ergo illi Princeps derogare non potest. Ita Andreas Gayll. *l. secundo obseruat.* 142. *numero* 15. Menoch. *conf.* 181. *numero* 24. *libr. secundo* & *consil.* 202. *num.* 168. *l.* 3. Fachin. *l. septim. controu.* c. 50.

470 Auctorio resolutio. Existimo istae causae graui, & publica, posse Principem legitimare quemquam, vt in praedictum agnatorum legitimatus succedat. At ea cessante contrarium iudico asserendum. Porro contrariae sententiae argumentum procedit de iure incerto futuro. Neque verum est, nullum agnatis tolli ius ex hac legitimatone, cum ab illis tollatur feudi possessio, viuentis legitimo, quod ius etiam indirecte non est permittendum tolli.

DVBIVM CX.

Si sit emphyteusis, aut feudum priuati, & concedatur alicui pro se eiusque liberis: comprehendunturne illegitimi naturales?

471 Non comprehenduntur. Quia leg. *Filius*, ff. de iis, qui sui, vel alieni iuris sunt, definitur, si ius eum esse qui ex viro & uxore natus est. Ergo nomine filij illegitimus comprehendendi non debet, maxime in materia odiosa, & praedicta, sicui est emphyteusis successio; praedicta enim concedenti, ad quem difficultus dominij vtile reuertetur. Sic Decius ad caput *In praesentia*, *num.* 42. de probatione, & ibi, verones, *numero* 325. Ansel. Corbul. de iure emphyt. cap. 12. *n.* 59. alijque apud ipsos.

472 Comprehenduntur plane. Naturales illegitimi, legitimis deficientibus, comprehenduntur, Quia leg. *ex facto*, paragrapho si quis rogatus, ad Trebellian. inquit Consulatus: si quis rogatus fuerit, si sine liberis decesserit, vt restituat hereditatem, Papiasian. scribit, etiam naturalem filium efficere, vt deficiat conditio. Ecce qualiter naturalis filius nomine filiorum comprehenditur, & ad successionem: filiis legitimis deficientibus, admittitur. Ita Molina d. 475. Fachin. *l.* 8. controuers. capite 98. & alij antiquiores quos refert Iul. Clarus paragrapho emphyteusis quaestione 30.

473 Hanc sententiam vt communem amplector, procedere autem iudico, cum mens concedentis emphyteusim nequit inuestigare. Nam prius cenleo examinandas esse circumstantias concessionis, & ex illis inuestigandum an voluerit naturales filios comprehendere sicuti dixit Vlpian. ad leg. *ex facto*, paragrapho si quis rogatus. Mihi autem quoad naturales liberos attinet voluntatis quaestio videbitur esse, de quibus liberis testator sentent

sed hoc ex dignitate, i& voluntate, & conditione eius, qui fideicommissi accipiendum est, vt aduertit Fachin ubi supra.

DVBIVM CXI.

An Femina semel ad feudum admissa, eo, quod masculus deficiebat, si postmodum nascatur illius natiuitate sit excludenda?

474 Certum est, foeminas, earumque filios a feudi successione excludi, nisi expresse in inuestitura admittatur. Porro si in feudo nullum sit praestandum personale obsequium, vel quod praestandum sit, a foemina praestari potest, ad successionem feudi admittitur in feudo foemineo, id est, quod primo foeminae fuit concessum. At euentu, quo foeminae admittuntur ad feudum, intelligenda sunt admittae, deficientibus masculis. Iam requiro, num foemina semel ad feudum admissa, eo quod masculus deficiebat, si postmodum nascatur, illius natiuitate sit excludenda?

Ita plane? Quia capite primo de eo, qui sibi, & heredibus suis masculis, & foeminis, ex libro secundo. titulus 17. dicitur, Non enim patet locus foeminae in feudi successione, ubi masculus superest. Sic Gloss. ibi. Burlat. *conf.* 63. *num.* 16. & alij adducti à Fachineo, & Claro citandis.

475 Non est excludenda. Quia id aperte ex dicto capite primo colligitur, ubi foemina obtinet feudum, deficientibus masculis, exclusa non fuit à feudi possessione, ob suorum filiorum natiuitatem. Neque congruum erat, vt masculus denno natus priuaret foeminam iure iam quaesito, maxime cum hoc ius perpetuum sit Ita Curtius iunior de feudis, parte tertia *num.* 33. *lul.* Clar. §. *feudum*, qu. 8. Fachin. *l.* 7. *contr.* c. 41. Molina *l.* 1. de primogen. cap. 10. *n.* 13. Molina noster d. 474. & alij plures. quos ipsi referunt.

476 Hanc sententiam veriorē esse crediderim, nec ei obstat verba illa textus quae is contraria nititur. Fateor enim, non patet re locum foeminae in feudi successione, ubi masculus superest, foemina non succedit in feudo interim ac superest masculus: bene tamen illius successionem masculo non existente requisitam retinet, masculo postmodum superueniente. Nam de hac tetentione nihil tex. fuit locutus.

DVBIVM

